

"Behandelen: beter vooraf schoonpoetsen dan achteraf puinruimen"

Optimalisering van behandeling binnen de residentiële behandelgroep Prinsessenpad.

24-uurs zorg, Prinsessenpad - Stichting De Combinatie Jeugdzorg.

- Lonneke Simonse -
2057434

Bron: HOUSEkrant, hét blad voor jongeren in tehuizen

Afstudeerproject in het kader van
Fontys Hogeschool voor Pedagogiek, Tilburg
Begeleid door: Hans De Mits
Eerder: Anouschka Heitlager
Datum: 11 November 2008

Lonneke Simonse, 2057434

"Behandelen: beter vooraf schoonpoetsen dan achteraf puinruimen."

Optimalisering van behandeling binnen de residentiële behandelgroep Prinsessenpad.

Afstudeerproject in het kader van
Fontys Hogeschool voor Pedagogiek, Tilburg
Begeleid door; Hans De Mits
Eerder: Anouschka Heitlager
Datum: 11 November 2008

Inhoudsopgave.

Voorwoord	blz. 5

1. Inleiding	blz. 6

2.Omschrijving van de organisatie.	Blz. 8

Inleiding.

2.1 De Combinatie algemeen,

2.2 Dag- en nachthulp oudere jeugd (Prinsessenpad)

2.3 Pedagogisch medewerker A en B.

Theoretisch kader.

3. Ontwikkelingen tijdens de adolescentie.	Blz. 11

Inleiding.

3.1 Lichamelijke & seksuele ontwikkeling

3.2 Cognitieve ontwikkeling.

3.3 Sociale ontwikkeling.

3.4 Familie, leeftijdgenoten & vrienden.

3.5 Ontwikkelingstaken.

3.6 Problemen en risico's bij de adolescentie.

4. Leefgroep/ behandelgroep	Blz. 17

Inleiding.

4.1 Individuele jongeren & de leefgroep/behandelgroep.

4.2 Samen leven in een leefgroep/ behandelgroep.

5. Doelgroep.	Blz. 19

Inleiding.

5.0 Doelgroepomschrijving van De Combinatie, het Prinsessenpad.

5.1 Verschillende problematiek in een leefgroep/ behandelgroep.

5.2 Sterke punten van adolescenten in een leefgroep/ behandelgroep.

5.3 Kenmerken van adolescenten in een leefgroep.

6. Aandachtspunten bij de behandeling	Blz. 22

Inleiding.

6.1 Wat is behandeling in de hulpverlening.

6.2 Missie/ visie van De Combinatie.

6.3 Behandeling volgens De Combinatie.

6.4 Algemene kenmerken van behandeling.

6.5 Behandeling bij specifieke problematiek.

6.6 Conclusies uit onderzoeken.

7. Eindconclusies literatuuronderzoek	Blz. 28

Praktijkonderzoek.

8. Opzet en uitvoering van het onderzoek **Blz. 31**

Inleiding.

8.1 Kwalitatief, beschrijvend, survey onderzoek

8.2 Doelgroep/ respondenten selectie

8.3 Dataverzameling.

8.4 Betrouwbaarheid.

8.5 Geldigheid

8.6 Analyse van de onderzoeksgegevens.

9. Het onderzoeksinstrument. **Blz. 34**

Inleiding.

9.1 Verantwoording interview.

9.2 Topiclist

9.3 Brief respondenten.

9.4 Werkblad interview

10. Resultatenbeschrijving **Blz. 36**

11. Eindconclusies & aanbevelingen **Blz. 40**

11.1 Onderzoeksvragen.

11.2 Adviezen/aanbevelingen.

11.3 Concrete conclusies & adviezen.

11.3.1 Ehbo-bag.

11.3.2 Zelfstandigheid & verantwoordelijkheid

11.3.3 Sociale competentie

11.3.4 Identiteit.

11.3.5 Netwerk.

11.3.6 Dagbesteding.

11.3.7 Behandeling.

11.3.8 Groepsleiding.

11.3.9 Behandeling volgens De Combinatie

11.3.10 Aanbod leermomenten.

11.4 Conclusie op deelvragen.

11.5 Conclusie op hoofdvraag.

12. Samenvatting **Blz. 56**

13. Nawoord **Blz. 57**

14. Literatuurlijst **Blz. 58**

Bijlage **Blz. 60**

bijlage 1 Soms gaan problemen niet vanzelf over.

bijlage 2 Dag- en nachthulp oudere jeugd.

bijlage 3 "Zorgprogramma Prinsessenpad"

Bijlage 4 Problemen en risico's bij de adolescentie.

Bijlage 5 Geïntegreerd behandelaanbod.

Bijlage 6 Model 'Belang van het kind en voorwaarden voor ontwikkeling'

Bijlage 7 Behandeling bij specifieke problematiek.

Bijlage 8 Verantwoording topics

Bijlage 9 Brief aan medewerkers Prinsessenpad.

Bijlage 10 Werkblad interview.

Voorwoord.

Brief van een jongere aan alle ouders van de wereld:

Geef me niet alles wat ik vraag. Soms vraag ik alleen om te weten hoeveel ik kan krijgen.

Roep niet naar mij. Als je roept, heb ik minder respect voor je. Daarbij leer je me dan ook roepen en dat wil ik niet.

Geef niet altijd bevelen. Als je me iets vraagt, in plaats van te bevelen, zal ik het liever en vlugger doen.

Doe wat je belooft, om het even of het goed of slecht is. Als je me een beloning belooft of een straf, geef ze me dan.

Verander niet om de haverklap van mening over wat ik moet doen. Beslis, en hou je aan die beslissing.

Laat mij mijn eigen weg vinden. Als je alles in mijn plaats doet, zal ik het nooit leren.

Vertel me geen leugens en vraag mij ook nooit om te liegen, zelfs niet om uit een probleem te geraken. Bij leugens voel ik me niet goed: ik verlies dan mijn geloof in wat je zegt.

Wanneer ik iets verkeerd doe, vraag me dan niet steeds naar het 'waarom'. Soms weet ik dat zelf niet.

Wanneer je je vergist hebt, geef dit dan toe. Dat zal mijn geloof in jou versterken en het zal me leren mijn eigen vergissingen ook toe te geven.

Vertel me niet dat je iets zult doen, als je het dan niet doet. Ik leer uit alles wat je doet, ook al zeg je dat niet. Maar ik zal nooit doen wat je zegt, als je het zelf nooit doet.

Leer me de natuur en de medemens kennen en liefhebben. Het heeft geen zin ervan te leren op school, als ik er bij jullie niets van zie.

Wanneer ik je een probleem voorleg, zeg dan niet: 'Ik heb geen tijd voor onbenulligheden'. Probeer me te begrijpen en te helpen.

Zie mij graag en zeg het me. Ik heb graag dat je het zegt, ook al vind je dat niet nodig.

Grupo Nueva Juvenil – Fredonia – Colombia

1. Inleiding.

Dit onderzoek zal worden uitgevoerd binnen stichting De Combinatie afdeling; het Prinsessenpad. De Combinatie; Prinsessenpad, is een residentiële instelling voor jongeren van 12 tot 18 jaar, met uitloop tot 21. Op het Prinsessenpad leven 10 jongeren samen in de behandelgroep. De doelgroep jongeren wordt vaak omschreven als 'probleemjongeren'. Ze worden door de samenleving als lastig ervaren. De problemen van deze jongeren zijn zeer uiteenlopend, te denken valt aan; agressief gedrag, delicten, spijbelen, gezinsproblemen en psychiatrische problematiek.

Via aanmelding van de jongere bij Bureau Jeugdzorg kan besloten worden dat de hulpverlening wordt uitgevoerd door de werkvorm dag- en nachthulp van De Combinatie Jeugdzorg. Aanmelding kan gebeuren door bijvoorbeeld; de ouders, huisarts, leraar etc. Voor informatie over De Combinatie en het Prinsessenpad als organisatie; zie het volgende hoofdstuk; *2. Beschrijving van de organisatie.*

Behandeling wordt vooral vormgegeven door het hulpverleningsplan waarin doelen naar voren komen. Deze jongeren worden via hun persoonlijke hulpverleningsplan gestimuleerd zich te ontwikkelen op gebieden waar dit noodzakelijk is. De jongeren worden hierin geholpen en bijgestaan door de groepsleiding en er vinden regelmatig gesprekken plaats tussen de mentor en een jongere. De mentor moet voor zijn/haar jongere een plan opstellen, hoe de jongere het einddoel kan bereiken. De leerdoelen van de jongeren hebben betrekking op hun ontwikkeling en ontwikkelingstaken, wat moeten ze bereiken om een stap verder te komen, om tot een volwassene uit te groeien.

Tijdens mijn stage kwam ik tal van activiteiten/behandelingen tegen op het Prinsessenpad. Deze activiteiten/behandelingen komen iedere week terug en zijn ook in een gewone gezinssituatie terug te vinden. Denk hierbij aan praktische zaken als; tafel dekken, kamer poetsen, zakgeld, tijdsafspraken maken en overleggen etc. Daarnaast is de behandeling per jongere afhankelijk van zijn/haar hulpverleningsplan. Voor jongeren die verder in hun ontwikkeling zijn, is er de mogelijkheid tot een zelfstandige dag. Deze jongeren worden niet betrokken in het onderzoek, wat later nog toelichting zal krijgen.

Ik kwam erachter dat er geen standaard opdrachten/methodes/behandelingen beschikbaar zijn, hoe een bepaald leerdoel bereikt kan worden. Bij elke jongere en bij elk leerdoel moet dus een plan worden opgesteld. Het kost de medewerkers veel tijd om voor elke jongere, voor elk leerdoel een plan op te stellen. Om deze reden besloot ik mijn scriptie te schrijven over de optimalisering van de behandeling.

De jongeren wonen om verschillende redenen en problemen bij De Combinatie, het Prinsessenpad. Op dit moment, zijn ze allemaal in de leeftijd van 12-18 jaar en onderweg om zich van een kind naar volwassene te ontwikkelen. Juist door de problematiek, is extra hulp en stimulering belangrijk bij hun ontwikkeling naar een volwassene.

Verder worden de medewerkers van het Prinsessenpad vaak getraind in o.a. de methodes van De Combinatie. om zo optimaal mogelijk de behandeling invulling te geven volgens deze methodes.

Één van de doelen van dit onderzoek is de behandeling op het Prinsessenpad te kunnen. Er wordt onderzocht welke problematiek in de ontwikkeling van de jongeren behandeling vraagt. Daarnaast wordt onderzocht hoe de medewerkers op dit moment behandelen en of er verbeterpunten zijn.

De vraagstelling die hierbij hoort is: *Hoe kan de behandeling van de jongeren van 12-18 op de behandelgroep van het Prinsessenpad worden geoptimaliseerd?*

Het eerste deel van het onderzoek is literatuuronderzoek, wat leidt tot een theoretisch kader.

In het theoretisch kader zullen op de volgende deelvragen antwoorden komen:

1. Welke ontwikkelingen & ontwikkelingstaken maakt een adolescent door ?
2. Wat houdt een behandelgroep in ?
3. Wat houdt een doelgroep, zoals die van het Prinsessenpad, in?
4. Zijn er voorwaarden voor behandeling?
5. Wat zegt De Combinatie over behandeling van jongeren in een behandelgroep?

Het tweede deel zal bestaan uit het praktijkonderzoek binnen de behandelgroep van het Prinsessenpad, met jongeren van 12-18 jaar.

Uit het praktijkonderzoek zullen conclusies volgen op de volgende deelvragen:

1. Welke knelpunten in de ontwikkeling van de jongeren worden ervaren en behoeven volgens de medewerkers extra behandeling?
2. Gebruiken de medewerkers de richtlijnen voor geslaagd hulpverleners, zoals de theorie die weergeeft? En zijn er eventueel verbeterpunten?
3. Wordt er volgens de medewerkers gewerkt volgens de missie/visie & methodiek van De Combinatie en zijn er eventueel verbeterpunten?
4. Zijn de medewerkers enthousiast over een eventuele ehbo-bag? Hoe moet deze er dan uit zien volgens de medewerkers?

Het resultaat van het theoretisch kader en het praktijkonderzoek leidt tot conclusies en aanbevelingen.

Deze conclusies en aanbevelingen leveren een bijdrage aan de optimalisering van de behandeling. Er wordt aangegeven waar aandachtspunten liggen in de behandeling en hoe de behandeling verbeterd kan worden.

Deze aanbevelingen zullen een vervolg krijgen in de ehbo-bag. De naam ehbo-bag staat voor: **eerste hulp bij opvoeden: behandeling van adolescenten door groepsleiding**. Er is voor deze naam gekozen omdat de uiteindelijke ehbo-bag een symbolische rugzak zal vormen voor de medewerkers van het Prinsessenpad. Het bevat bagage voor het behandelen. In de ehbo-bag zullen d.m.v. leerkaarten behandelingen worden ontwikkeld die bij elke jongere met een specifiek probleem gebruikt kunnen worden. De ehbo-bag zal van toepassing zijn op jongeren van 12-18 jaar, woonachtig in de behandelgroep Prinsessenpad, van de stichting De Combinatie.

2.Omschrijving van de organisatie.

Inleiding.

Dit hoofdstuk is bedoeld om een idee te krijgen van wat voor soort organisatie De Combinatie is en voor verheldering van het gehele hulpverleningstraject. Later wordt dieper ingegaan op de missie, visie en de methodieken van De Combinatie, waardoor de relevantie van deze scriptie ook duidelijker wordt.

2.1. De Combinatie algemeen.

In september 2007 solliciteerde ik voor een stageplaats bij De Combinatie, helaas werd ik afgewezen. Toen ik het nogmaals probeerde, na ervaring op een andere jeugdzorginstelling, werd ik wel aangenomen. Onmiddellijk beseftte ik dat De Combinatie een streng personeelsbeleid heeft. Pedagogisch medewerkers moeten geschoold zijn, minimaal hbo-niveau hebben en hun kennis en ervaring moet in een gesprek tot uiting komen.

De Combinatie werd door mij gezien als een overkoepelende stichting in Noord-Brabant, die verschillende hulpverleningstrajecten aanbiedt. Hulp wordt geboden aan kinderen van 0-18 jaar (soms zelf tot 23), waarbij de nadruk van hulp kan liggen bij de jeugdigen en/of diens ouders. Tijdens een hulpverleningstraject blijven de ouders nauw betrokken bij de behandeling. Zie voor algemene informatie over De Combinatie jeugdzorg *bijlage 1; "soms gaan problemen niet vanzelf over"*.

2.2 Dag- en nachthulp oudere jeugd (Prinsessenpad)

Er was voor mij een stageplaats op de behandelgroep van het Prinsessenpad. Dit is 24-uurs zorg, wat betekent dat de jongeren daar dag & nacht zijn en behandeld worden. De jongeren die op het Prinsessenpad behandeld worden zijn tussen de 12 en 18 jaar, met uitloop tot 21 jaar. De behandeling wordt vormgegeven door een hulpverleningsplan, waarin o.a. de leerdoelen van de jongeren naar voren komen. Het is de taak van de mentor om een behandelplan uit te zetten. In de teamvergadering worden de jongeren individueel besproken met de behandelcoördinator. Zij is verantwoordelijk voor de behandeling. Één keer in de zes maanden vindt er een evaluatie hulpverleningsplan plaats, waarin wordt besproken hoe het gaat met de leerdoelen van de jongeren. Om de week heeft het Prinsessenpad weekendsluiting, wat betekent dat de groep van vrijdag 19:00 tot zondag 17:00 gesloten is. Jongeren hebben dan een ander onderkomen, het liefst bij iemand in het netwerk. Weekendsluiting vindt plaats vanwege de visie: "wonen doe je thuis", vanuit De Combinatie. De andere methodieken waar De Combinatie mee werkt zijn; het competentiemodel, de basiscommunicatie/ video interactie begeleiding en systeemgericht werken. Voor alle informatie over de dag- en nachthulp oudere jeugd binnen het Prinsessenpad zie *bijlage 2; dag- en nachthulp oudere jeugd*. Hierin vind je informatie over de zojuist genoemde visie en methodieken, de begeleiding van ouders en de interne & externe hulp van De Combinatie.

2.3 Pedagogisch medewerker A en B.

Hieronder staat een beknopte functieomschrijving van een pedagogisch medewerker A en B, afkomstig van De Combinatie, 2000. Dit bevat genoeg inhoud voor het lezen van deze scriptie.

Pedagogisch medewerker A:

Doel van de functie

Het zorgdragen voor een verantwoord leefklimaat voor de individuele of in een groep geplaatste jeugdige(n), zodanig dat op basis daarvan de opvoeding, begeleiding en behandeling optimaal tot zijn recht kunnen komen.

Hoofdactiviteiten

De Pedagogisch Medewerker A verricht de werkzaamheden zoals weergegeven bij de Pedagogisch Medewerker B, doch is daarboven structureel belast met coördinerende werkzaamheden dan wel werkzaamheden van inhoudelijk complexe aard:

1. Coördinerende werkzaamheden ten aanzien van een team van Pedagogisch Medewerker(s), die worden gekenmerkt door de volgende taakonderdelen:
  - Het zorgen voor- en bevorderen van een goed samenspel tussen de leden van het team onderling, alsmede de relatie tot de jeugdigen. En het vertegenwoordigen van het team in overleg.
  - Het zorgdragen voor de dagelijkse planning en voortgang van de werkzaamheden binnen de behandelgroep middels een adequate personeelsbezetting en planning.
  - Het beheren van de aan de groep toegewezen budgetten en het leveren van informatie ten behoeve van de begrotingen.
  - Het toezien op de uitvoering van de zorgverlening en het bewaken en bevorderen van de kwaliteit en continuïteit op leefgroepe niveau.
2. Werkzaamheden met inhoudelijk complexe kenmerken, zoals:
  - Het uitvoeren van complexe interventies, waarbij efficiënt en flexibel op snel veranderende situaties moet worden gereageerd. Het zwaartepunt ligt bij het bedenken van, werken met en handelen volgens een combinatie van procedures, of volgens procedures waarvoor nog geen standaarden of protocollen bestaan, in een kort tijdsbestek, zonder dat structureel directe terugval op of directe toetsing door een team, leidinggevende en/of gedragswetenschapper / stafmedewerker mogelijk is. Alleen toetsing achteraf is mogelijk.

Pedagogisch medewerker B:

Doel van de functie

Het zorgdragen voor een verantwoord leefklimaat voor de individuele of in een groep geplaatste jeugdige(n), zodanig dat op basis daarvan de opvoeding, begeleiding en behandeling optimaal tot zijn recht kunnen komen.

Hoofdactiviteiten

- Het introduceren van de jeugdige in de voorziening, het verzorgen van de eerste opvang van ouders tijdens de opname van de jeugdige en het ontwikkelen van een basis voor verdere samenwerking met de ouders.
- Het leiden en begeleiden van de groep jeugdigen in het dagelijks functioneren binnen de voorziening. Het onderkennen, interveniëren en begeleiden van het groepsdynamisch proces.
- Het, samen met het team en andere disciplines onder verantwoordelijkheid van de inhoudelijk stafmedewerker / leidinggevende, opstellen van hulpverleningsplannen en deze plannen vertalen naar voor de jeugdigen concreet te zetten stappen.
- Het observeren, behandelen, opvoeden, begeleiden, verzorgen, stimuleren, activeren en ondersteunen van in behandeling zijnde jeugdigen met gebruikmaking van individuele, groeps- en relatiegerichte methoden, al dan niet in een 24-uurs cliëntsituatie.
- Het volgen van de ontwikkeling van de in behandeling zijnde jeugdigen alsmede het in dat verband signaleren van knelpunten ter bijstelling van het hulpverleningsplan.
- Het organiseren en begeleiden van therapeutische en recreatieve activiteiten ter bevordering van het behandelklimaat en de individuele ontwikkeling van jeugdigen in- en vanuit de leefsituatie.
- Het onderhouden van oudercontacten en het met de ouders / verzorgers bespreken en tonen van (on)mogelijkheden bij de opvoeding van de jeugdigen.
- Het onderhouden van contacten met scholen en eventueel externe instanties.
- Het schriftelijk / mondeling overdragen en het in teamoverleg afstemmen van en rapporteren over behandelings- en organisatorisch relevante zaken ten aanzien van de groep en de individuele jeugdige.
- Het verrichten van, in het kader van de functie, voorkomende financiële, licht huishoudelijke en administratieve werkzaamheden.
- Het gebruikelijk deelnemen aan werkoverleg. (De Combinatie, 2000)

Theoretisch kader

3. Ontwikkelingen tijdens de adolescentie.

Inleiding.

Volwassen worden is een proces, een fase tussen de kindertijd en het uiteindelijke volwassen zijn. Deze fase noemt men ook wel de adolescentie. In deze periode van veranderingen, evolueren het cognitieve sociale en biologische functioneren naar het volwassen niveau. Het einde van de adolescentie is moeilijk vast te leggen, maar wordt gekenmerkt doordat een persoon sociale en culturele verantwoordelijkheden aangaat. (Roediger, Capaldi, Paris, Polivy, Herman & Brysbeart, 2004)

In dit hoofdstuk wordt duidelijk welke ontwikkelingen adolescenten door moeten maken om een volwassene te worden. Aan de hand van deze ontwikkelingen kan bekeken worden welke competenties de jongeren al bezitten en waar extra behandeling nodig is. Op die manier wordt er cliëntgericht gewerkt; er wordt gekeken waar vraag is aan behandeling. Dit hoofdstuk geeft antwoord op deelvraag 1: Welke ontwikkelingen & ontwikkelingstaken maakt een adolescent door?

3.1 lichamelijke & seksuele ontwikkeling

De adolescentie wordt gekenmerkt door lichamelijke groei en seksuele rijping. De jonge mensen worden seksueel rijp en kunnen zich voortplanten. Veranderingen in lichaamshouding, de hormonale activiteit en de seksuele rijping kunnen zowel tot vreugde als angst bij de jongeren leiden.

Het gewicht verandert drastisch tijdens deze fase, de pubertijd. De lichaamsveranderingen tijdens de pubertijd baren veel adolescenten zorgen, bij veel tieners leidt het tot gevoelens van onaantrekkelijkheid en 'verschillend zijn'.

De spectaculairste lichaamsveranderingen doen zich echter voor in de geslachtsorganen.

De seksuele ontwikkeling omvat zowel primaire als secundaire karakteristieken. Primaire geslachtskenmerken zijn de kenmerken die rechtstreeks verbonden zijn met de voortplanting. De secundaire geslachtskenmerken bestaan uit aspecten van het uiterlijk die niet meteen met de seksuele voortplanting te maken hebben.

De leeftijd waarop kinderen hun primaire en secundaire geslachtsveranderingen krijgen verschilt in grote mate. Al deze veranderingen zijn meestal niet zonder gevolgen voor het zelfconcept, het zelfvertrouwen en de sociale relaties van de adolescent. Zo kunnen vroegrijpe jongens problemen krijgen met discipline en autoriteiten en blijken deze minder nieuwsgierig te zijn, terwijl vroegrijpe meisjes zich vaker ongemakkelijk voelen, minder sociaal zijn en minder evenwichtig. (Roediger et al., 2004)

Conclusie.

Door de veranderingen tijdens de adolescentie kan de adolescent o.a. het zelfvertrouwen verliezen of een gevoel van onaantrekkelijkheid ervaren. Om de negatieve gevoelens zo beperkt mogelijk te houden, moet een adolescent goed op de hoogte zijn van wat er met zijn/haar lichaam gebeurt en dat het een normale ontwikkeling is. Het inlichten van de adolescent over de lichamelijke veranderingen is een belangrijke taak voor de groepsleiding.

3.2 cognitieve ontwikkeling.

Bij kinderen wordt het redeneren beperkt tot datgene wat ze kunnen waarnemen. Adolescenten daarentegen kunnen ook denken over dingen die zouden kunnen zijn. Dit **abstracte denken** stelt de jongere in staat om ze na te laten denken over zaken zoals religie en wetenschap. Naarmate het denken steeds meer volwassen wordt, neemt het denken de volgende 3 kenmerken aan.

1. Ze kunnen hypothesen over de wereld vormen.
2. Ze kunnen deductie en gevolgtrekking gebruiken om tot antwoorden te komen.
3. Het proces van hypothesen genereren en toetsen wordt systematisch.

Voor het eindstadium van de cognitieve ontwikkeling is geen eenduidig antwoord. Zo vindt Piaget dat de formele operaties het eindstadium is, terwijl anderen beweren dat het denken nog een hele tijd in de volwassenheid blijft evolueren (Dixon & Baltes, 1986).

Adolescenten gaan **minder belang hechten aan school prestaties**, dit omdat ze bezig zijn met andere zorgen zoals hun **autonomie, identiteit en intimiteit**. (Roediger et al. , 2004)

Conclusie.

Adolescenten gaan op een andere manier denken, ze kunnen gaan denken over abstracte zaken en ze leren hypothetisch denken. Hierdoor kunnen adolescenten over meer zaken na gaan denken zoals; religie en wat zij in de toekomst wensen te bereiken. Het bereiken van dit stadium denken, door adolescenten, leidt er toe dat je met een adolescent kunt spreken over wat hij/zij belangrijk vindt in het leven, en hoe hij/zij de toekomst graag ziet enz. Je kunt een adolescent nu verantwoordelijk maken voor de gevolgen van zijn gedrag en de gevaren of kansen die zijn gedrag voor de toekomst hebben.

3.3 sociale ontwikkeling.

Zoals in de vorige paragraaf weergegeven, ontwikkelen adolescenten zich door te beginnen met abstract denken, hierdoor kunnen ze nadenken over hun eigen kwaliteiten en die van anderen. Ze kunnen nu andermans motieven, gevoelens en sociale rollen inschatten. Ook leren adolescenten hypothetisch te denken; denken in hypothesen. Ze beginnen met vragen stellen over hun toekomst en keuzes die ze te wachten staan, ze maken zich zorgen over hoe ze eruit zien en zijn uiterst gevoelig voor de manier waarop andere mensen hen zien. Daardoor zijn adolescenten vaak uiterst egocentrisch. Volgens David Elkind (1985) zijn adolescenten zo egocentrisch en op zichzelf gericht omdat ze het gevoel hebben dat ze constant in de gaten gehouden worden. Veel tieners creëren ook een persoonlijke fabel, waarin ze uniek, onsterfelijk of machtig zijn. Dit egocentrisme van adolescentie vermindert doorgaans rond 15, 16-jarige leeftijd.

Een zeer belangrijke opgave tijdens de adolescentie is de **identiteitsontwikkeling**, waarin ze een onafhankelijk en positief zelfbeeld gaan instellen. De vorming van een eigen identiteit is een proces van individuatie, tijdens dit proces gaat men zich onderscheiden van anderen. Dit is een levenslang proces dat pas eindigt op hoge leeftijd. Het hebben van een stabiele identiteit bevordert het zelfvertrouwen en de verdere individuatie, ook helpt het om niet ten onder te gaan aan zelftwijfel en sociale vervreemding. (Roediger et al. , 2004)

Conclusie.

Belangrijk proces tijdens de adolescentie is het zoeken naar de eigen identiteit. Het is belangrijk dat de adolescent een stabiele identiteit ontwikkelt, die bestaat uit een onafhankelijk positief zelfbeeld. Hierdoor zal de adolescent o.a. zelfverzekerder zijn, dat van groot belang is voor zijn toekomst.

3.4 Familie, leeftijdgenoten & vrienden.

Familiegekibbel en conflicten nemen toe in de vroege adolescentie, een adolescent gaat zijn/haar rechten opeisen, test de grenzen van het ouderlijke gezag en ziet de gebreken in het gezin. Ouders kunnen hier verschillend op reageren, bijvoorbeeld met frustratie, verwarring of inconsistentie. Enige spanning is onvermijdelijk, maar over het algemeen is dit met vlagen en heeft dit geen langetermijngevolgen.

Leeftijdgenoten oefenen een zeer grote invloed uit op adolescenten en het wordt voor adolescenten belangrijk om tot een groep te behoren. Voor adolescenten ligt er een sterke druk om zich te conformeren aan het gedrag van de groep. (Roediger et al. , 2004)

Conclusie.

De band tussen familie, leeftijdgenoten en vrienden gaat veranderen. Leeftijdgenoten worden belangrijker en krijgen meer invloed terwijl adolescenten vaker ruzie krijgen met familie. Dit is theoretisch en gebeurt niet per definitie bij alle jongeren, een jongere moet altijd als individu benaderd worden. Onderkenning hiervan is wel van belang, leeftijdgenoten krijgen meer invloed, maar wat die invloed zal zijn, verschilt per persoon per situatie. Groepsdynamica speelt hierbij een cruciale rol en bepaalt de verhoudingen tussen de jongeren. Tevens komt naar voren dat de adolescenten zich willen conformeren aan het gedrag van de groep. Zoals bekend leven de jongeren, waarover het onderzoek zal gaan, in een behandelgroep, dus samen met een groep andere jongeren.

3.5 Ontwikkelingstaken.

Er zijn veel theorieën over de adolescentie te vinden. Iets wat steeds wordt aangegeven zijn taken/fasen of niveaus waarin adolescenten zich moeten ontwikkelen. Zeer bekend binnen de psychologie zijn de stadia van Erik Erikson (1950). In Eriksons theorie komen acht stadia naar voren over de psychosociale ontwikkeling, waarbij elk stadium betrekking heeft op een sociale crisis of uitdaging die opgelost moet worden. Deze stadia bieden een algemene beschrijving van hoe mensen hun identiteit en zelfconcept opbouwen, met speciale aandacht voor de verschillende emotionele reacties die ze bij elk stadium kunnen ervaren. Tijdens de adolescentie is het conflict identiteit versus rolverwarring. De belangrijkste opgave tijdens de adolescentie is de identiteitsontwikkeling, het instellen van een onafhankelijk positief zelfbeeld. (Roediger et al., 2004).

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de ontwikkelingstaken van Slot & Spanjaard (1999). Deze keuze is gemaakt omdat deze ontwikkelingstaken uitgebreid zijn onderverdeeld en beschreven. Het is duidelijk wat een taak inhoudt; wat een jongere daarvoor moet beheersen en welke competentie de jongere moet ontwikkelen. Dit is belangrijk om een eventuele behandeling uit te zetten.

In 'Kansen in de keten' geven L. Boendermaker en T. van Yperen een overzicht van de ontwikkelingstaken voor kinderen van 4-12 jaar (volgens Slot & Spanjaard, 1999). Omdat het mogelijk is dat jongeren achterlopen met hun ontwikkeling, dus uit de fase van 4-12 nog zaken moeten ontwikkelen, zijn ook deze ontwikkelingstaken opgenomen. Namelijk:

- Rekening houden met anderen: het vormen van oordelen en het plannen van handelingen mede op basis van belangen van anderen.
- Onafhankelijkheid: het vergroten van de onafhankelijkheid ten opzichte van ouders en opvoeders.
- Onderwijs: het participeren in het basisonderwijs om die vaardigheden en kennis te verkrijgen, die noodzakelijk zijn om in de samenleving te functioneren.
- Vriendschappen: het aanknopen en onderhouden van (vriendschappelijke) contacten met leeftijdgenoten.
- Verantwoordelijkheden thuis: het nemen van de verantwoordelijkheden in huis, alsmede voor broertjes en zusjes.
- Gebruik van basale infrastructuur: zelfstandig gebruikmaken van de basale infrastructurele voorzieningen in de samenleving, zoals openbaar vervoer, geldstelsel, communicatiemiddelen en vrijetijdsvoorzieningen.
- Veiligheid en gezondheid: keuzes maken met betrekking tot de eigen veiligheid en gezondheid.

In 'Kansen in de keten' geven L. Boendermaker en T. van Yperen een overzicht van de ontwikkelingstaken voor kinderen van 12-21 jaar (volgens Slot & Spanjaard, 1999).

- Positie ten opzichte van de ouders: minder afhankelijk worden van de ouders en het bepalen van een eigen plaats binnen de veranderende relaties in het gezin en de familie.
- Onderwijs of werk: kennis en vaardigheden opdoen om een beroep uit te kunnen oefenen en een keuze maken ten aanzien van werk.
- Vrije tijd: ondernemen van leuke activiteiten in de vrije tijd en het zinvol doorbrengen van de tijd waarin er geen verplichtingen zijn.
- Eigen woonsituatie: zoeken of creëren van een plek waar je goed kunt wonen en het omgaan met huisgenoten.
- Autoriteit en instanties: accepteren dat er instanties en personen boven je gesteld zijn, binnen geldende regels en codes opkomen voor eigen belang.
- Gezondheid en uiterlijk: zorgen voor een goede lichamelijke conditie, een uiterlijk waar men zich prettig bij voelt en een goede voeding en het vermijden van overmatige risico's.
- Sociale contacten en vriendschappen: contacten leggen en onderhouden, oog hebben voor wat contacten met anderen kunnen opleveren, je open stellen voor vriendschap, vertrouwen geven en nemen, wederzijdse acceptatie.
- Intimiteit en seksualiteit: ontdekken wat mogelijkheden en wensen zijn in intieme en seksuele relaties.

Conclusie;

Deze ontwikkelingstaken geven kort en duidelijk weer waar de jongeren zich moeten ontwikkelen, wat zij moeten bereiken om de periode van de adolescentie af te sluiten en de volwassenheid in te gaan. Uit het praktijkonderzoek blijkt welke ontwikkelingstaken extra aandacht behoeven bij de doelgroep van het Prinsessenpad. Aan de hand daarvan kan klantgerichte behandeling worden uitgezet.

3.6 Problemen en risico's bij de adolescentie.

Het is van belang de risico's tijdens de adolescentie te onderkennen. Zo kan getracht worden problemen te voorkomen, snelle herkenning te realiseren en hulp te bieden. Alle problemen en risico's, die bij de adolescentie voor kunnen komen, zijn te vinden in *bijlage 4; problemen en risico's bij de adolescentie*.

Kort weergegeven zijn de **risico's tijdens de adolescentie**:

Het misbruik van Psycho-actieve middelen, dit gaat gepaard met een reeks van andere factoren zoals conflicten thuis en op school. Seksuele overdraagbare aandoeningen; adolescenten gaan te laks om met voorbehoedsmiddelen. Tienerzwangerschap is een meest in het oog springend gevolg van seksuele activiteit bij adolescenten. Misdaad: hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen misdaad passend bij de leeftijd en tussen misdaad van wetsovertredingen die ook bij volwassenen van toepassing zijn (bijv. diefstal). Van huis weglopen is vaak een impulsieve actie. Jongeren die voor langere tijd weglopen krijgen te maken met ernstige risico's, ernstige problemen kan zelfs leiden tot zelfdoding.

Deze kennis biedt de mogelijkheid om in behandeling de risico's te voorkomen of te behandelen, voordat het een problematiek wordt. Het optimaliseren van behandeling is waar het in dit onderzoek om draait, daarom is deze informatie van belang.

Tijdens de adolescentie ontwikkelt niet alleen het lichaam van de adolescent. De adolescent gaat over andere dingen nadenken en gaat zich afvragen of zijn/haar meningen en opvattingen wel de juiste zijn. Ook de gevoelens ten opzichte van de andere sekse gaan veranderen. De adolescent kan hierdoor het gevoel krijgen dat het in een heroriëntatiefase zit. In deze heroriëntatiefase, moet de adolescent naar zichzelf gaan zoeken en ontwikkelt hij/zij een eigen persoonlijkheid (*zie ook par. 4.3*). De emoties van een adolescent kunnen dan sterk wisselen, het ene moment voelt hij/zij zich kiplekker en het volgende moment voelt hij/zij zich zeer bedroefd. Het ene moment vindt de adolescent zichzelf er goed uitzien terwijl de adolescent het volgende moment vindt dat hij/zij er niet uitziet. Tijdens de zoektocht naar zichzelf, wil de adolescent graag eigen ervaringen opdoen en weg van de vertrouwde paden die hun ouders uitgestippeld hadden. Dit kan meningsverschillen veroorzaken en het is dan voor beide partijen belangrijk elkaar te accepteren en begrijpen (Johnson & Johnson consumer B.V., 2006).

Conclusie.

Een adolescent dient de kans te krijgen zijn persoonlijkheid te ontwikkelen. Hierbij is van belang dat er naar zijn/haar gevoelens geluisterd wordt. Een adolescent moet de kans krijgen zelf ervaringen op te doen, op een veilige manier en hij/zij moet de andere partij (opvoeders) begrijpen en accepteren. De kant van de opvoeders moet dan ook duidelijk zijn voor een adolescent. Groepsleiding zal duidelijk zijn/haar mening moeten uitleggen en aangeven waarom hij/zij deze mening heeft.

4. Leefgroep/ behandelgroep

Inleiding.

Dit hoofdstuk bevat informatie over het leven in een behandelgroep, zoals die van het Prinsessenpad. Welke extra aandachtspunten zijn er bij de behandeling van jongeren in een behandelgroep. Welke verhoudingen zijn er bijvoorbeeld binnen een behandelgroep en wat is het gevolg van deze verhoudingen, wie hebben er allemaal invloed op de jongeren en wat heeft dit voor gevolgen voor het gedrag van de jongeren. Dit hoofdstuk geeft antwoord op deelvraag 2: Wat houdt een behandelgroep in ?

4.1 Individuele jongeren & de leefgroep/behandelgroep.

Een groep veronderstelt onderlinge betrokkenheid en gemeenschappelijke doelen. Iedere jongere die verblijft in de leefgroep/behandelgroep heeft toch zijn eigen verblijfsdoel, echter spreken we nog steeds van een groep. Er zijn wel gemeenschappelijke doelen in deze groep te onderscheiden zoals; onderdak, plezierige sfeer, werken aan veranderingen, hulp krijgen, met dezelfde medewerkers te maken hebben enzovoorts.

Er wordt veel van een bewoner op een leefgroep/behandelgroep gevraagd. Zo moeten deze bewoners (jongeren) daar wonen, tot rust komen, veranderingen aan durven, terug kijken op wat er gebeurd is, contact onderhouden met familie (of herstellen) vaardigheden oefenen enzovoorts. Tevens hebben alle jongeren van de leefgroep/behandelgroep te maken met verschillende medebewoners en groepsleiders.

Er is sprake van een wisselwerking tussen het individu en de groep. Ons gedrag kan niet los van anderen worden bekeken, iedereen in de groep brengt zichzelf, zijn eigen verleden of verwachtingen mee. Ieder individu dat deel uitmaakt van de groep bepaalt mede de gang van zaken en tegelijkertijd heeft de groep invloed op ieder individu. We kunnen de groep zien als een geheel of een verzameling van individuen. (Gualthérie van Weezel & Waaldijk, 1984).

Conclusie.

Een jongere moet gezien worden als individu en als groepslid. Als individu heeft het zijn eigen problematiek, zijn eigen hulpvragen, zijn eigen karakter, omgangsvormen enzovoort. Tevens staat dit individu in de groep waar hij/zij een bepaalde plaats inneemt en waar er dingen van hem/haar gevraagd worden. De hulpverlener moet deze verschillende taken en rollen van een adolescent in de behandelgroep onderscheiden en herkennen. In behandeling kan aandacht besteed worden aan de plaats die een jongere inneemt op een groep. Hoe de jongere deze positie bijvoorbeeld kan versterken of zich minder laat leiden door groepsdruk etc.

4.2 Samen leven in een leefgroep/ behandelgroep.

Het gedrag in een leefgroep/behandelgroep wordt bepaald door onderlinge verhoudingen. Door het gedrag van de groep kan de macht van een enkeling in stand worden gehouden. Een subgroep binnen de groep wordt vaak als negatief beoordeeld. Deze subgroep kan een machtsblok vormen; ook kan het een vriendengroep zijn die veel steun van elkaar ervaren. In de onderlinge verhoudingen binnen een groep, kan iedere jongere zijn/haar eigen gedrag hebben. Wanneer iemand vaak hetzelfde gedrag laat zien, kunnen wij hem/haar met dit gedrag gaan bestempelen. Sommige van deze bestempelingen of rollen worden positief en andere negatief ervaren. Het is gebleken dat sommige mensen altijd dezelfde rol op zich nemen. Op zich is dit geen probleem, bij in een leefgroep/behandelgroep hebben we vaak te maken met jongeren die last hebben van hun gedrag en van hun rol af willen.

Als leefgroep/behandelgroep breng je veel tijd met elkaar door. Het is daarom erg moeilijk om mensen 'voor de gek te houden'. We kunnen elkaar niet verbieden om een jongere in de groep irritant te vinden. We moeten ons dan wel goed realiseren dat ons gevoel van invloed is op de jongeren uit de groep. Groepsleden letten extra goed op de reactie van de leiding, de inbreng van de leiding zal dus extra tellen, positief en negatief. Het kan dan dus goed zijn naar een jongere te luisteren waarnaar weinig wordt geluisterd, dit kan de jongeren in de groep doen inzien dat die jongen wel iets te vertellen heeft.

Onderdeel van het werk in de leefgroep zijn activiteiten waar de hele groep aan deelneemt. Voorbeelden van deze gezamenlijke activiteiten zijn bijvoorbeeld; de maaltijden, Sinterklaas vieren en een gemeenschappelijk uitstapje. Deze activiteiten zijn ook van belang voor de sfeer en de onderlinge verhoudingen in de groep. Ze zijn een rustpunt in de dag en iedereen treft elkaar op die punten. Ook groepsvergaderingen zijn een belangrijke gezamenlijke activiteit. De jongeren kunnen hun gevoelens en ideeën uiten en in gesprek gaan over de gang van zaken binnen de organisatie.

(Gualthérie van Weezel & Waaldijk, 1984)

Conclusie.

Iedere jongere in de groep laat bepaald gedrag zien, dat bepaald wordt door onderlinge verhoudingen. Het gedrag en de macht van een enkeling kan in stand gehouden worden door de groep. Doordat er veel tijd met elkaar doorgebracht wordt in een groep, is het lastig om iemand 'voor de gek te houden'. Dit vraagt vooral van de groepsleiding hier erg alert op te zijn, elke jongere moet hetzelfde behandeld worden. Ook als de leiding iets minder met die jongere heeft of juist iets meer. De stand van een jongere in een groep kan op die manier door de groepsleiding worden veranderd. Positief, door bijvoorbeeld juist meer naar een jongere te luisteren en negatief door hem bijvoorbeeld meer te negeren. Groepsactiviteiten zijn belangrijk voor de sfeer in de groep, hier moet aandacht aan besteed worden in een leefgroep/behandelgroep.

5. Doelgroep.

Inleiding.

Dit hoofdstuk geeft informatie over de doelgroep van het Prinsessenpad. Wat voor jongeren wonen er, wat zijn hun kenmerken en wat is veelvoorkomende problematiek? Het vertelt voor wie de behandeling van het Prinsessenpad bedoeld is, met welke problematiek rekening gehouden moet worden en welke problematiek wellicht behandeling vraagt. Zo kan er juiste behandeling uitgezet worden en kan er cliëntgericht gewerkt worden. Dit hoofdstuk geeft antwoord op deelvraag 3: Wat houdt een doelgroep zoals die van het Prinsessenpad in?

5.0 Doelgroepomschrijving van De Combinatie, het Prinsessenpad.

De aangemelde jongeren hebben veelal **ernstige gedragsproblemen**, een **zwak sociale context** en **gezinsproblemen**. Sommige van deze jongeren ontwikkelen stoornissen van psychiatrische aard. Er is dan sprake van een eigen kwetsbaarheid in combinatie met ongunstige omgevingsfactoren. De motivatie bij deze jongeren voor hulp is vaak gering, veel problemen worden geëxternaliseerd en de interne sturing is zwak. Er is vaak geen insluitende en richtinggevende context; de jongeren raken op drift. Net als de andere jongeren hebben deze jongeren behoefte aan erkenning en veiligheid en streven ze naar zelfstandigheid. Deze jongeren bevinden zich in de leeftijd van 12 tot 18 met een uitloop tot 21 jaar. Zowel jongens als meisjes vallen onder de doelgroep van het Prinsessenpad. (uit ; zorgprogramma Prinsessenpad, Vera Wesel, 2005) (zie bijlage 3)

Conclusie.

Om de behandeling goed aan te laten sluiten bij de jongeren, zul je informatie moeten hebben over de doelgroep waarmee je werkt, pas dan kun je cliëntgericht werken. De doelgroepomschrijving van het Prinsessenpad is in par. 5.0 te lezen.

5.1 Verschillende problematiek in een leefgroep/ behandelgroep.

Adolescenten die in residentiële instellingen worden opgenomen hebben doorgaans verschillende problemen, waaronder **gedragsproblemen**, **emotionele problemen** en **relatieproblemen**. De problematiek bij de adolescenten is erg divers en er is vaak sprake van comorbiditeit. Externaliserende gedragsproblematiek staat op de voorgrond, daarnaast komen andere problemen naar voren zoals; delinquent gedrag, internaliserende problematiek, psychiatrische problematiek (Madge, 1994; Scholte & van der ploeg, 2002a; Ten Brink, 1998; Wells & Whittington, 1991) en alcohol- en drugsgebruik (Connor e.a., 2004; van der Vlugt & de Jong, 2005).

Er zijn vaak **problemen binnen het gezin van herkomst** (Conner e.a., 2004; Wells & Whittington, 1993). Vooral relatieproblemen tussen ouder en kind en pedagogische onmacht van de ouder(s) komen vaak als kenmerk naar voren. Het gezin van herkomst van de opgenomen adolescenten komt vaak uit een lage sociaaleconomische klasse (Madge, 1994; Wells & Whittington, 1991).

De adolescenten hebben vaak een **beperkt toekomstperspectief** en bovendien blijkt het toekomstperspectief van de adolescenten vaak niet realistisch (Mesman, Schultz & Herfst, 1992; van der Ploeg & Scholte, 1996) Verder blijken adolescenten in de residentiële zorg vaker **sociale problemen** te hebben in vergelijking met andere adolescenten. De adolescenten hebben een kleiner sociaal netwerk en is dit netwerk minder goed dan bij andere adolescenten. Ook kunnen de adolescenten in mindere mate terugvallen op hun familie en geven ze aan iets minder vrienden te hebben dan de andere adolescenten. (Bruysse, 1997) Naast het gebrekkige sociale netwerk hebben de adolescenten vaak een gebrek aan sociale competenties (Wells & Whittington, 1991). Ook komt een **negatief zelfbeeld** relatief vaker voor bij adolescenten in een residentiële instelling (Scholte & van der ploeg, 2003b)

Voorbeeld vanuit de praktijk van het Prinsessenpad.

Een meisje van 15 jaar, woonde op het Prinsessenpad. Destijds was haar situatie als volgt: Zij heeft 2 broers, waarvan één ook in de jeugdhulpverlening zit en één een klein appartementje voor zichzelf heeft. Haar ouders ziet of spreekt ze nooit; vader wil niets te maken hebben met Jeugdzorg en heeft daarom zijn handen van haar afgetrokken. Moeder, waarbij de kinderen voorheen woonden, is plotseling naar België vertrokken zonder het achterlaten van enige contactgegevens. De kinderen worden geplaatst onder voogdij van Bureau Jeugdzorg. Het meisje: J. is dan 13 jaar. Zij raakt ongewenst zwanger en pleegt een abortus, waar zij later nog veel verdriet en spijt van heeft. Op school gaat het niet goed; ze zit op speciaal onderwijs en zelfs daar wordt zij verwijderd. Ze heeft een gebrekkig netwerk, haar broers ziet ze af en toe en vrienden heeft ze weinig. De vrienden die ze heeft, hebben een negatieve invloed, denk aan hangen en drugsgebruik. Tegen het einde van haar behandeling gebruikte zij veel drugs, bijna iedere dag. Ze heeft o.a. de volgende drugs gebruikt; alcohol, wiet, XTC en paddo's, ook heeft ze aangegeven een keer gesnoven te hebben. Ze stelde zich niet meer behandelbaar op en deed waar ze zin in had. Ze kwam met regelmaat later terug dan de afspraak, bleef hele nachten weg en begon te schreeuwen als iets haar niet beviel. Ze voelde zich erg in de steek gelaten, de groep had zich tegen haar gekeerd vanwege haar vreemde gedrag. Omdat groepsleiding had besloten dat er een alternatieve plaatsing zou moeten komen, had ze het gevoel dat wij haar niet moesten, wij wilden haar weg hebben en wij lieten haar in de steek. Ze huilde erg veel en riep regelmatig dat wij niets van haar begrepen. Groepsleiding bood haar de kans naar Topaze te gaan, dit is een project waarbij zij op een boerderij komt te wonen samen met een boeregezin. Zij mag hier niet vandaan, helpt op de boerderij en krijgt een soort heropvoeding. Zij had de keuze of Topaze of een besloten of gesloten setting. Zij zag niet de voordelen van Topaze voor haar toekomst en is uiteindelijk gesloten geplaatst.

Het verhuizen van moeder en vader die niets met Jeugdzorg te maken willen hebben, zijn problemen die de theorie omschrijft als problemen in het gezin van herkomst. De zwangerschap en abortus van J. omschrijft de theorie als relatieproblemen en werd eerder ook omschreven als een risico tijdens de adolescentie. Dat J. verwijderd wordt van het speciaal onderwijs, valt onder de gedragsproblemen. J. heeft weinig (goede) vrienden en ziet haar broers weinig, wat een gebrekkig sociaal netwerk is. Ook het drugsgebruik van J. wordt aangegeven bij de veelvoorkomende problematiek. Het hele nachten wegblijven, niet behandelbaar opstellen en schreeuwen van J. valt onder gedragsproblemen. Gevoelens van in de steek gelaten te worden en zich onbegrepen voelen vallen onder emotionele problemen. De keuze die J. maakte t.a.v. haar toekomst heeft te maken met een beperkt of onrealistisch toekomstperspectief.

Conclusie.

Er is een veelheid aan problematiek te ontdekken in een leefgroep, waar rekening mee gehouden moet worden. Er moet nagedacht worden over het gedrag, van de jongeren, hoe en waarom ze zich zo gedragen. De volgende problemen, bij adolescenten in een leefgroep/behandelgroep, kwamen naar voren; problemen in het gezin van herkomst, beperkt en vaak onrealistisch toekomstperspectief, sociale problemen met andere adolescenten, kleiner & minder goed sociaal netwerk, gebrek aan sociale competenties en een negatief zelfbeeld. Al de problemen die genoemd worden, zijn essentieel voor de ontwikkeling van een adolescent. De vaardigheden zijn belangrijk voor de toekomst en voor het bereiken van de volwassenheid.

5.2 Sterke punten van adolescenten in een leefgroep/ behandelgroep.

Door Lyons, J.S. Uziel-Miller, N.D., Reyes, F.A.A. & Sokol, P.T. (1997) is als een van de weinigen onderzoek gedaan naar de sterke punten van de adolescenten in een leefgroep. Zo bleken ze een goed gevoel voor humor te hebben en hebben ze het vermogen om van positieve levenservaringen te genieten. Bij iets meer dan de helft wordt (de mogelijkheid tot) het hebben van een sterke band met één volwassene, broer of zus genoemd. Uit studie van Sinclair en Gibbs (1998) komen als sterke punten een relatief goede gezondheid (groei en ontwikkeling) en een goede zelfverzorging naar voren.

Conclusie.

Sterke punten zijn belangrijk bij de behandeling van de jongeren. Deze kunnen worden aangeduid, zodat jongeren inzien wat ze al wel goed kunnen. Blijven uitstralen naar jongeren wat ze goed kunnen bevordert ook het zelfvertrouwen. Het aanduiden van de competenties die ze al bezitten komt overeen met het competentiegericht werken van De Combinatie.

5.3 Kenmerken van adolescenten in een leefgroep.

Uit onderzoeken is een aantal zaken over adolescenten, die in de residentiële zorg verblijven, naar voren gekomen, hieronder opgesomd. (Harder, Knorth & Zandberg, 2005).

- De adolescenten hebben een duidelijke mening over wat 'goede' en wat 'slechte' groepsopvoeders zijn,
- ze beschouwen luisteren door de groepsopvoeders, naar wat ze te vertellen hebben als een belangrijk element van verblijf.
- Ze zien de omgang met leeftijdgenoten tijdens het verblijf als erg belangrijk.
- Ze blijken regelmatig last te hebben van zorgen en spanningen tijdens het verblijf.
- Als laatste hebben de adolescenten na de opname een ander sociaal netwerk dan voor opname doordat hulpverleners en groepsgenoten een belangrijke plaats gaan innemen.

Conclusie.

Door hulpverleners moet goed geluisterd worden naar de adolescent en extra aandacht besteed worden aan spanningen en zorgen. Leeftijdgenoten zijn erg belangrijk. We kunnen deze informatie gebruiken tijdens de behandeling, door bijvoorbeeld positieve invloed van andere leeftijdgenoten in te zetten als hulpmiddel. In de praktijk van het Prinsessenpad betekent dit dat de ene groepsgenoot de andere ergens op aan spreekt, bijvoorbeeld over het opruimen van zijn snoeppapier. Groepsleiding kan dit aanspreken van groepsgenoten aansporen door dit bijvoorbeeld positief te belonen.

6. Aandachtspunten bij de behandeling

Inleiding.

Dit hoofdstuk geeft aan wat behandeling inhoudt, wat zegt De Combinatie over behandelen, welke voorwaarden zijn er om de behandeling te laten slagen en wat blijkt uit de onderzoeken over behandeling.

Het doel van deze scriptie is; het optimaliseren van de behandeling. Hier is het noodzakelijk te weten hoe behandeling optimaal kan worden uitgevoerd en waar rekening mee gehouden moet worden.

Dit hoofdstuk geeft antwoord op deelvragen

4. Zijn er voorwaarden voor behandeling?
5. Wat zegt De Combinatie over behandeling van jongeren in een behandelgroep?

6.1 Wat is behandeling in de hulpverlening.

Snellen, A. (2005) zegt dat behandeling inhoudt; bewerkstelligen van veranderingen in het functioneren van de cliënt. Behandeling wordt gezien als een onderdeel van het uitvoeren van het hulpplan. De andere onderdelen zijn: praktische dienstverlening, ondersteuning & begeleiding. Door het bieden van ondersteuning, begeleiding en behandeling is een vergroting van de competenties van de cliënt mogelijk.

Hulpverleners is het oplossen van problemen, dat door deskundigheid van de hulpverlener methodisch gebeurt. Een methode is een systematische doelgerichte handelingswijze. Het doel is oplossingen van problemen. De cliënt moet zoveel mogelijk zelf doen en de hulpverlener helpt hem daarbij. Er wordt procesmatig gewerkt, elke methodische benadering kenmerkt zich door fasering. Elke fase in die fasering bevat ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen hebben betrekking op het oplossen van het probleem.

De cliënt moet tal van ontwikkelingen doormaken tijdens zijn behandeling. Samengevat in chronologische volgorde zijn dit; probleeminzicht & hulpbereidheid, stabilisering in probleemaanpak, van zelfinzicht naar stabilisering van functioneren en bredere corrigerende ervaringen.

In de praktijk komt het methodisch behandelen als volgt tot uiting.

Jongere A. woonachtig op de behandelgroep van het Prinsessenpad heeft als probleem: omgaan met geld. Het doel is: A. kan omgaan met zijn geld en spaart elke maand 50 euro. Dit doel wordt in fases opgedeeld, elke fase bevat een ontwikkeling die A. doormaakt.

Fase 1: omvat probleeminzicht & hulpbereidheid. Voorbeeld: A. ziet in dat zijn financiën niet goed lopen en begrijpt waarom het belangrijk is op een goede manier om te kunnen gaan met zijn geld en te sparen.

Fase 2: omvat stabilisering in probleemaanpak. Voorbeeld: A. maakt een overzicht van zijn inkomsten en uitgaven per maand, bedenkt hoe hij uit kan komen met zijn budget en 50 euro kan sparen.

Fase 3: omvat stabilisering van functioneren. Voorbeeld: A. kan omgaan met zijn financiën, komt iedere maand uit met zijn budget en spaart iedere maand 50 euro.

Fase 4: omvat bredere corrigerende ervaringen. Voorbeeld: A. kan bij onverwachte uitgaven toch uitkomen met zijn budget en 50 euro sparen.

Conclusie.

Behandeling is het bewerkstelligen van veranderingen in het functioneren van de cliënt, in het geval van deze scriptie een jongere. Het hulpverleners gebeurt methodisch, waarbij het doel het oplossen van problemen is. De cliënt dient zoveel mogelijk zelf te doen en moet ondersteund worden door de hulpverlening, in dit geval groepsleiding. De ontwikkeling van de jongere gebeurt via een proces. Dit proces is onderverdeeld in fases van de ontwikkeling, deze zal de jongere moeten doorlopen om het einddoel te behalen.

6.2 Missie/ visie van De Combinatie.

Kinderen hebben recht op een gezonde ontwikkeling in een veilige omgeving. Dit gaat niet altijd vanzelf, soms is hierbij hulp nodig, voor een korte of langere periode. De Combinatie verleent deze hulp aan kinderen, altijd in relatie tot de ouders en de omgeving. Hulp wordt verleend aan kinderen en jongeren tot de leeftijd van 23 jaar en aan hun ouders, pleegouders of verzorgers. Omwille van de leesbaarheid van de tekst wordt er in de missie / visie gesproken over "kinderen en ouders"

De Combinatie wil daarbij het beste bieden voor kinderen en ouders, en voor haar medewerkers. Om dit te bereiken werkt De Combinatie voortdurend aan de verbetering van de jeugdzorg.

De Combinatie gaat uit van de Rechten van het Kind (VN-verdrag) en zal alles doen wat binnen haar macht en verantwoordelijkheid ligt om deze Rechten te beschermen. In de omgang met kinderen, ouders en medewerkers vormt het respect hebben voor elkaar, elkaars cultuur en achtergrond de basis.

De Combinatie wordt gevormd door medewerkers die samen, in dialoog met kinderen en ouders en in afstemming met de omgeving, gestalte geven aan goede hulp in een prettige omgeving.

Kinderen, ouders en de maatschappelijke omgeving kunnen De Combinatie daarbij op het volgende aanspreken: Kinderen en ouders staan bij De Combinatie centraal, ze gaan met hen in gesprek om gezamenlijk de doelen en de inhoud van de hulp vast te stellen.

Binnen de hulp sluit De Combinatie aan bij de vraag en de competenties van kinderen en ouders.

Medewerkers van De Combinatie zijn geïnspireerd en vakkundig en hebben plezier in hun werk. Het afleggen van verantwoording is voor iedereen een vanzelfsprekende zaak.

Met elkaar vormt De Combinatie een lerende en stimulerende organisatie die in open verbinding staat met de externe omgeving

In de beleidsvorming staan de begrippen kwaliteit en draagvlak voorop: doet De Combinatie de goede dingen goed en is er voldoende draagvlak om het beleid ook uit te voeren.

Conclusie.

Bij het uitvoeren van behandeling is het belangrijk de missie/visie van De Combinatie te gebruiken. De behandeling moet overeenkomen met deze visie. Zaken die belangrijk bevonden worden door De Combinatie, zijn:

- gezonde ontwikkeling,
- veilige omgeving,
- rechten van het kind,
- maatschappelijke omgeving,
- kinderen en ouders staan centraal,
- in gesprek om doelen vast te stellen.

6.3 Behandeling volgens De Combinatie.

In het kort zijn de belangrijkste uitgangspunten en methodieken van De Combinatie als volgt.

Wonen doe je thuis:

- Behandeling gericht op terugkeer naar gezinsleven.
- Ouders blijven zoveel als mogelijk betrokken en verantwoordelijk.
- Kinderen en jongeren hebben een eigen (gezins- familie) netwerk.
- Behandeling over twee sporen: in de groep en in het gezin.

Systeemgericht werken:

Werken met- en vanuit het gezin. Het gehele systeem wordt betrokken bij de behandeling. Bij een beperkt systeem van een jongere kan er naar een het systeem worden gezocht of het bestaande systeem worden uitgebreid.

Basiscommunicatie:

Aansluiten bij het natuurlijke vermogen en de natuurlijke behoefte tot goed contact. Belangrijk is het positief communiceren en positieve ervaringen op doen.

Competentiegericht werken:

Focus op gedragsveranderingen vanuit datgene wat al goed gaat. Er wordt dus gekeken naar hetgeen ze al wel kunnen en naar het aanleren van nieuwe vaardigheden.

Meer uitgebreide informatie over de werkwijze is te vinden in *hoofdstuk 2; omschrijving van de organisatie*.

Uit de bundeling van Vera Wesel, 2005 (zie *bijlage 3*) komen een heleboel uitgangspunten/doelen naar voren die belangrijk zijn bij de behandeling van de jongeren. Deze uitgangspunten/doelen zijn gevormd aan de hand van de visie/uitgangspunten en de methodieken van De Combinatie. Hieronder zijn belangrijke uitgangspunten/doelen te lezen. Tussen de haakjes staat eventueel bij welke methodiek/visie van De Combinatie het hoort.

- De hulp sluit aan bij en maakt gebruik van de competenties van ouders en kinderen (empowerment) De hulp is erop gericht om bestaande competenties te vergroten en (indien nodig) nieuwe te verwerven. (competentiemodel)
- De hulp is systeemgericht, d.w.z. het gezin wordt gezien als een systeem waarbij elke persoon een eigen rol en positie vervult. De hulp is erop gericht functioneren als gezin te versterken. (systeemgericht werken)
- De hulp is gericht op het optimaal benutten van de mogelijkheden van het netwerk van het gezin. Vanaf de aanmelding wordt steeds gekeken welke rol leden van het netwerk kunnen en willen spelen binnen het hulpverleningstraject. (systeemgericht werken)
- Zowel ouders als jongeren stellen persoonlijke leerpunten op, die worden opgenomen in het hulpverleningsplan. (Systeemgericht werken)
- De jongeren ontwikkelen hun eigen verantwoordelijkheid; zij komen tot zelfstandigheid en sociale redzaamheid, passend bij hun leeftijd.
- Het behandelaanbod berust op de drie pijlers: Basiscommunicatie/VIB, Sociale competentiemodel en Systeemgericht werken.

De werkwijze van het Prinsessenpad is dus als volgt; een intensieve kennismaking resulteert in het vaststellen van het gewenste hulpaanbod dat vorm krijgt in een hulpverleningsplan. Hierin zijn altijd twee modules opgenomen; een intensief ambulante module en een (deeltijd-)opname in de behandelgroep.

Hoe het geïntegreerde zorgaanbod van het Prinsessenpad er uit ziet, is te zien in *bijlage 5; geïntegreerd aanbod*.

Conclusie.

Voor het uitvoeren van behandeling moet rekening gehouden worden met de uitgangspunten en methodieken van De Combinatie. De Combinatie straalt naar hun cliënten uit deze werkwijze te hebben, dit moet dan ook terug komen in de behandeling. Al de uitgangspunten van De Combinatie, *beschreven in par. 7.3*, komen terug op vier methodes/missies; Basiscommunicatie/VIB, Sociale competentiemodel, Systeemgericht werken en Wonen doe je thuis.

6.4 Algemene kenmerken van behandeling.

Door de opname van een adolescent wordt gewoonlijk geprobeerd om gedragsverandering te bewerkstelligen. Er bestaat een aantal algemene kenmerken, die ongeacht het soort behandeling en de doelgroep, van invloed is op een te behalen resultaat. Van Yperen, T.A. van, Booy, Y. & Veldt, M.C. van der (2003, p6) en van Yperen (2004a, p. 10) noemen een aantal voorbeelden van die kenmerken:

1. Een goede kwaliteit van de relatie cliënt hulpverlener,
2. een goede motivatie van de cliënt,
3. het gebruik van motiverende technieken door de hulpverlener,
4. een goede structurering van de interventie (duidelijke doelstelling, planning en fasering),
5. goede werkomstandigheden voor de hulpverlener (zoals goede ondersteuning),
6. uitvoering van de interventie zoals deze uitgevoerd hoort te worden,
7. professionaliteit van de hulpverlener.

Zoals bij punt 2 aangegeven, is motivatie van de cliënt een belangrijke factor met betrekking tot effectiviteit van de hulpverlening. Volgens Klomp (1995) kan deze motivatie bij de adolescent worden vergroot door de volgende zaken:

1. het bevorderen van het zelfvertrouwen van de adolescent,
2. de jeugdige verantwoordelijk stellen voor zijn/haar eigen gedrag,
3. de aantrekkelijkheid van verandering aan de adolescent laten zien (of het negatieve van het voortduren van het huidige gedrag),
4. een houding bij groepsopvoeders die deskundigheid en betrokkenheid uitstraalt.

De laatste jaren is een groter besef ontstaan dat het gezin van de adolescent meer betrokken moet worden tijdens de residentiële opname. De ouders van de adolescent blijken een zwaardere gezinsbelasting te ervaren dan ouders die een lichtere vorm van hulp krijgen. Tevens voelen de ouders van de adolescent zich vaak schuldig over zijn/haar opname. Ondanks het gegeven dat het gezin er meer bij betrokken moet worden, blijkt dit in de praktijk nog te weinig te gebeuren. (Harder, Knorth & Zandberg, 2005).

Een deel van de adolescenten op het Prinsessenpad heeft school als daginvulling.

Er bestaat een aantal elementen om dit schoolgaan te stimuleren en bevorderen. Allereerst een vermindering van een negatieve houding ten aanzien van de adolescenten over het naar schoolgaan, door het belang hiervan te onderstrepen. Het verhelderen van verwachtingen van de adolescenten en tevens emotionele voorbereiding. Als laatste punt de ondersteuning tijdens het onderwijs door o.a. het tonen van interesse en praktische ondersteuning. (Harder, Knorth & Zandberg, 2005).

Er is ook een model voorhanden dat de condities voor een optimale ontwikkeling weergeeft.

Deze beschrijving van Bartels en Heiner zijn gesteld in positieve termen: ze geven aan wat nodig is, niet wat ongewenst is en vermeden moet worden. De condities zijn gericht op voorwaarden voor sociale competentie en komt dus overeen met het competentiegericht werken.

Voor het model; belang van het kind en voorwaarden voor ontwikkeling zie bijlage 6; *Model 'Belang van het kind en voorwaarden voor ontwikkeling'*.

Kort samengevat zijn er voorwaarden geschept om een optimale conditie te bereiken voor ontwikkeling. De belangrijkste voorwaarden zijn hier; adequaat voorbeeldgedrag van de samenleving & ouder, een affectief klimaat, het sociale netwerk & omgang met leeftijdgenoten. Verder is het tonen van interesse en respect belangrijk.

Conclusie.

Er zijn tal van zaken naar voren gekomen die belangrijk zijn bij de behandeling van de adolescenten in een leefgroep/behandelgroep. Deze zaken hebben een positieve uitwerking op het resultaat van de behandeling of scheppen voorwaarden voor een optimale conditie voor behandeling. Door van deze gegevens gebruik te maken bij het behandelen, wordt behandeling zo optimaal mogelijk vormgegeven.

In het kader van dit onderzoek zijn de volgende zaken het belangrijkste bij behandeling:

- motivatie van de adolescent,
- ouders & gezin erbij betrekken,
- zelfvertrouwen bevorderen,
- de adolescent verantwoordelijk stellen voor zijn/haar eigen gedrag,
- deskundigheid & professionaliteit van de hulpverlener,
- naar school gaan stimuleren,
- goede technieken en structurering bij de interventie.

De voorwaarden die naar voren komen uit het model van Bartels en Heiner (*zie bijlage 6*) zijn alle belangrijk bij behandeling.

Ze scheppen de conditie voor een optimale ontwikkeling.

Kort weergegeven zijn de voorwaarden:

- adequaat voorbeeldgedrag samenleving,
- respect,
- interesse,
- sociaal netwerk/omgang met leeftijdgenoten,
- adequaat voorbeeldgedrag ouder,
- affectief klimaat.

6. 5 Behandeling bij specifieke problematiek.

Voor het opstellen van behandeling zijn de gegevens; welke behandeling bij welke problematiek helpend kan zijn, relevant. Deze informatie is terug te vinden in *bijlage 7; behandeling bij specifieke problematiek. Weezel, L.G. van, Waaldijk, K. (1984).*

Er is daar een samenvatting gegeven van conclusies van een tal van onderzoeken door verschillende personen. Kort samengevat kwamen de onderstaande conclusies naar voren;

Bij elke problematiek komt naar voren dat vaardigheidstrainingen erg effectief kunnen zijn. Vaak wordt de vaardigheid sociale competentie genoemd. Ook wordt er veel gewerkt met de leefomgeving zoals gezin/familie en school.

Conclusie.

Vaardigheden aanleren, waaronder sociale vaardigheden en gebruik maken van de leefomgeving belangrijk zijn bij de behandeling van jongeren met een problematiek.

6.6 Conclusies uit onderzoeken.

Uit een uitgebreid onderzoek is een conclusie gekomen over bepaalde zaken binnen de residentiële jeugdzorg (Harper, Knorth & Zandberg, 2006).

Belangrijke zaken in het kader van dit onderzoek:

Er is gebleken dat jeugdigen de omgang met hun medebewoners en leeftijdgenoten algemeen belangrijk vinden. De laatste tijd is er binnen de residentiële jeugdzorg ook meer aandacht gekomen voor het betrekken van de sociale context (o.a. gezin) van de jeugdigen in de behandeling. In de voorgaande paragraaf werd dit ook al aangehaald. Het systeemgericht werken en de contextuele stroming benadrukken ook dat het betrekken van de context/leefomgeving van de jongeren belangrijk is.

Over onderwijs, werk en vrije tijd wordt in dit onderzoek weinig aandacht besteed. Wel wordt aangegeven dat die aspecten een belangrijke invloed kunnen hebben op de effectiviteit.

Werk en onderwijs kunnen bijvoorbeeld een toekomstperspectief bieden na het vertrek uit de residentiële instelling. Het invullen van vrije tijd na vertrek, blijkt voor de jeugdigen nog wel eens problematisch te zijn.

Jongeren vinden het belangrijk dat groepsopvoeders naar hen luisteren. Individuele aandacht in de residentiële zorg, lijkt om verschillende redenen van belang. Bijvoorbeeld voor het feit dat jongeren regelmatig last hebben van spanningen en zorgen waar ze over moeten kunnen praten en de jongeren ervaren nog al eens gebrek aan inspraak bij de behandeling, hetgeen de motivatie kan verminderen.

Conclusie.

Zaken die belangrijk zijn voor de jongeren in een residentiële setting zijn het luisteren van de groepsopvoeders en aandacht voor hun spanningen en zorgen.

Daarnaast is het toekomstperspectief en de motivatie van de jongeren (school, werk, vrije tijd) van belang.

Als laatste heeft het betrekken van het netwerk een positieve uitwerking op de behandeling.

7. Eindconclusie literatuuronderzoek.

Ontwikkeling. (Dit onderdeel geeft antwoord op deelvraag 1: welke ontwikkelingen & ontwikkelingstaken maakt een adolescent door?)

Een adolescent maakt een grote ontwikkeling door waarin veel veranderingen plaatsvinden. De ontwikkelingen die plaatsvinden zijn o.a.; lichamelijke & seksuele ontwikkeling, cognitieve ontwikkeling, sociale ontwikkeling en verandering in het contact met familie, leeftijdsgenootjes & vrienden.

Om negatieve gevolgen van de *lichamelijke & seksuele veranderingen* te voorkomen of verkleinen is het belangrijk dat de adolescent van deze veranderingen goed op de hoogte is. Adolescenten gaan op een andere manier denken. Ze kunnen gaan denken over abstracte zaken en ze leren *hypothetisch denken*. Ze kunnen nu bijv. nadenken over de toekomst en religie. Je kunt een adolescent nu op de gevolgen van zijn gedrag wijzen of gevaren en/of kansen voor de toekomst. Belangrijk proces tijdens de adolescentie is het zoeken naar *de eigen identiteit*. Het is belangrijk dat de adolescent een stabiele identiteit ontwikkelt, dat bestaat uit een onafhankelijk positief zelfbeeld. Hierdoor zal de adolescent o.a. zelfverzekerder zijn. De band tussen *familie, leeftijdgenoten en vrienden* gaat veranderen. Leeftijdgenoten worden belangrijker en krijgen meer invloed terwijl adolescenten vaker ruzie krijgen met familie.

Ontwikkelingstaken voor 4-12 jarigen: (de jongeren op het Prinsessenpad zijn wel ouder dan 12 jaar, maar door mogelijk intellectuele, sociale & emotionele achterstanden kunnen taken nog in ontwikkeling zijn.)

- Rekening houden met anderen: het vormen van oordelen en het plannen van handelingen mede op basis van belangen van anderen.
- Onafhankelijkheid: het vergroten van de onafhankelijkheid ten opzichte van ouders en opvoeders.
- Onderwijs: het participeren in het basisonderwijs om die vaardigheden en kennis te verkrijgen, die noodzakelijk zijn om in de samenleving te functioneren.
- Vriendschappen: het aanknopen en onderhouden van (vriendschappelijke) contacten met leeftijdgenoten.
- Verantwoordelijkheden thuis: het nemen van de verantwoordelijkheden in huis, alsmede voor broertjes en zusjes.
- Gebruik van basale infrastructuur: zelfstandig gebruikmaken van de basale infrastructurele voorzieningen in de samenleving, zoals openbaar vervoer, geldsysteem, communicatiemiddelen en vrijetijdsvoorzieningen.
- Veiligheid en gezondheid: keuzes maken met betrekking tot de eigen veiligheid en gezondheid.

Ontwikkelingstaken voor kinderen van 12-21 jaar:

- Positie ten opzichte van de ouders: minder afhankelijk worden van de ouders en het bepalen van een eigen plaats binnen de veranderende relaties in het gezin en de familie.
- Onderwijs of werk: kennis en vaardigheden opdoen om een beroep uit te kunnen oefenen en een keuze te kunnen maken ten aanzien van werk.
- Vrije tijd: ondernemen van leuke activiteiten in de vrije tijd en het zinvol doorbrengen van de tijd waarin er geen verplichtingen zijn.
- Eigen woonsituatie: zoeken of creëren van een plek waar je goed kunt wonen en het omgaan met huisgenoten.
- Autoriteit en instanties: accepteren dat er instanties en personen boven je gesteld zijn, binnen geldende regels en codes opkomen voor eigen belang.
- Gezondheid en uiterlijk: zorgen voor een goede lichamelijke conditie, een uiterlijk waar men zich prettig bij voelt en een goede voeding en het vermijden van overmatige risico's.
- Sociale contacten en vriendschappen: contacten leggen en onderhouden, oog hebben voor wat contacten met anderen kunnen opleveren, je open stellen voor vriendschap, vertrouwen geven en nemen, wederzijdse acceptatie.
- Intimiteit en seksualiteit: ontdekken wat mogelijkheden en wensen zijn in intieme en seksuele relaties.

Behandeling.

In een behandelgroep. (Dit onderdeel geeft antwoord op deelvraag 2: wat houdt een behandelgroep in?)

Van belang is dat een jongere als individu en als groepslid gezien wordt.

Tevens staat dit individu in de groep waar hij/zij een bepaalde plaats inneemt en waar er dingen van hem/haar gevraagd worden. In behandeling kan aandacht besteed worden aan de plaats die een jongere inneemt op een groep. De positie van een jongere in een groep kan op die manier door de groepsleiding worden veranderd.

Met de specifieke doelgroep. (geeft antwoord op deelvraag 3: de doelgroep)

De volgende problemen, bij adolescenten in een leefgroep/behandelgroep, kwamen naar voren; problemen in het gezin van herkomst, beperkt en vaak onrealistisch toekomstperspectief, sociale problemen met andere adolescenten, kleiner & minder goed sociaal netwerk, gebrek aan sociale competenties en een negatief zelfbeeld. Deze problemen omvatten de ontwikkeling van een adolescent en zijn dus belangrijk om behandeld te worden.

Bij verschillende problematiek komt naar voren dat vaardigheidstrainingen erg effectief kunnen zijn. Vaak wordt de vaardigheid "sociale competentie" genoemd. Ook wordt er veel gewerkt met de leefomgeving zoals gezin/familie en school.

De doelgroep heeft een aantal sterke punten die in te zetten zijn tijdens behandeling. Deze sterktes zijn; goed gevoel voor humor, genieten van positieve levenservaringen, sterke band met één volwassene (broer of zus) en een relatief goede gezondheid en zelfverzorging.

Door hulpverleners. (geeft antwoord op deelvragen 4 & 5 Voorwaarden voor en De Combinatie over behandeling)

Voor de hulpverlening is van belang, goed te luisteren naar de adolescent en extra aandacht besteden aan spanningen en zorgen. Tevens is luisteren van belang voor de persoonlijkheid ontwikkeling van een adolescent. Daarnaast moest een adolescent zelf de kans krijgen ervaringen op een veilige manier op te doen.

Zoals eerder vermeld zijn leeftijdgenoten erg belangrijk, we kunnen deze informatie gebruiken tijdens de behandeling, door bijvoorbeeld positieve invloed van andere leeftijdgenoten in te zetten als hulpmiddel.

Aandachtspunten die een positieve werking zouden hebben op behandeling:

- motivatie van de adolescent,
- ouders & gezin erbij betrekken,
- zelfvertrouwen bevorderen,
- de adolescent verantwoordelijk stellen voor zijn/haar eigen gedrag,
- deskundigheid & professionaliteit van de hulpverlener,
- naar school gaan stimuleren,
- goede technieken en structurering bij de interventie.

De voorwaarden die naar voren komen uit het model van Bartels en Heiner kunnen worden ingezet bij de invulling van de behandeling/opdrachten. Kort weergegeven zijn dat:

- adequaat voorbeeldgedrag van de samenleving,
- respect door hulpverleners,
- interesse van hulpverleners,
- adequaat voorbeeldgedrag ouder,
- affectief klimaat.

Bij het opzetten van behandeling is het belangrijk de missie/visie van De Combinatie te gebruiken. De behandeling/opdrachten moeten overeenkomen met deze visie. Zaken die belangrijk zijn:

- gezonde ontwikkeling,
- veilige omgeving,
- rechten van het kind,
- maatschappelijke omgeving,
- kinderen en ouders staan centraal,
- in gesprek om doelen vast te stellen.

Voor het opstellen van behandeling of opdrachten is het belangrijk rekening te houden met de uitgangspunten van De Combinatie. Deze uitgangspunten komen terug op vier visies/uitgangspunten; Basiscommunicatie/VIB, Sociale competentiemodel, Systeemgericht werken en Wonen doe je thuis.

Theoretisch kader.

8. Opzet en uitvoering van het onderzoek.

Inleiding.

In dit hoofdstuk wordt aangegeven hoe de onderzoeksmethodes tot stand zijn gekomen en waarom er voor bepaalde methodes gekozen is. Het beschrijft hoe het onderzoek is opgezet en hoe het uitgevoerd is. Het opzetten van het onderzoek en het kiezen van de methodes is gebeurd a.d.h.v. het boek van Baarde, de Goede en Teunissen(2005).

8.1 kwalitatief, beschrijvend, survey onderzoek

Gekozen is voor een kwalitatief, beschrijvend onderzoek. De onderzoeksvraag gaat om het gezichtspunt van de medewerkers van het Prinsessenpad, hun mening, beleving en gevoel is van belang. Vanuit het theoretisch kader zijn belangrijke onderzoeksonderwerpen naar voren gekomen, deze komen terug tijdens het praktijkonderzoek in de interviews. Onderzoeksonderwerpen zijn in kernthema's omschreven: Behandeling volgens de voorwaarden uit de literatuur, behandeling volgens De Combinatie, Ontwikkeling van de adolescent (waar problematiek). Alle onderzoeksontwerpen komen terug in de topiclist, dit wordt later nog beschreven.

Het soort onderzoek zal een survey onderzoek worden.

Het onderzoek behoeft een overzicht van onderzoeksverschijnselen, zoals de meningen van de medewerkers. Opvattingen/betekenis van personen moeten onder zo natuurlijk mogelijke omstandigheden worden onderzocht. Onderzoek zal plaatsvinden op de behandelgroep van het Prinsessenpad, wat de werkvloer van de personen is. Het survey onderzoek zal een dwarsdoorsnede, van een facet van de onderzoeksverschijnselen opleveren, hetgeen de meningen van bepaalde personeelsleden zal opleveren. In eerste instantie gaat het om meningen van verschillende respondenten, namelijk van het personeel van het Prinsessenpad. Hieruit zal een centrale tendentie worden gevormd van opvattingen en meningen.

8.2 Doelgroep/ respondenten selectie

De respondenten zijn volgens een theorie gerichte steekproef geselecteerd. Dit houdt in dat er gericht gekozen wordt welke onderzoekseenheden (medewerkers) er geïnterviewd zullen worden. Dit is nodig omdat er een representatief beeld gevormd moet worden door de geïnterviewde personen. Alle mogelijkheden moeten dus aan bod komen. De keuze van respondenten wordt dan ook volgens de; 'gevallen met een maximum aan variatie' manier gekozen. Dit houdt in, dat alle uitersten aan bod moeten komen in de interviews. In dit onderzoek zijn deze uitersten o.a.:

A1. Medewerkers met als functie pedagogisch medewerker A	A2. Medewerkers met als functie pedagogisch medewerker B	A3. Medewerkers met als functie behandelcoördinator.
B1. Medewerkers die net in dienst zijn en nog een 'frisse look' hebben	B2. Medewerkers die al langer in dienst zijn en een 'ervaren look' hebben,	
C1. Medewerkers met een sph-opleiding	C2. Medewerkers met een pedagogiek opleiding	
D1. Medewerkers met de leeftijd tot 30	D2. Medewerkers van 30+,	

De doelgroep van dit onderzoek bestaat uit de medewerkers van De Combinatie Jeugdzorg; het Prinsessenpad. Het onderzoek betreft vragen over de jongeren uit deze behandelgroep van 12-18 jarigen. De behandeling moet geschikt zijn voor de jongeren op het Prinsessenpad, dus is de mening van het personeel hierbij van belang. Het personeel v.h. Prinsessenpad weet waar de jongeren veel problematiek hebben, hoe ze op dit moment te behandelen etc.

Zoals aangegeven is het bij de selectie van de werknemers belangrijk een maximum aan variatie te krijgen. Om de variatie zo groot mogelijk te krijgen, is er voor gekozen alle medewerkers, die direct op de groep staan, te interviewen. Dit zijn de pedagogisch medewerkers A en B. Zij voeren de dagelijkse routine uit op de groep. Tevens zal de behandelcoördinator worden geïnterviewd. Zij beslist over de behandeling van de jongeren en is dus een belangrijke factor voor dit onderzoek. De eerder genoemde uitersten zullen op deze manier allemaal aan bod komen.

Het totaal beoogde aantal respondenten bedroeg voor aanvang van het onderzoek 9 personen. Hieronder bevinden zich 7 pedagogisch medewerkers B, 1 pedagogisch medewerker A en 1 behandelcoördinator. Uiteindelijk zijn er 7 personen geïnterviewd; 5 pedagogisch medewerkers B, 1 pedagogisch medewerker A en 1 behandelcoördinator. Vanwege vakantie onder het personeel is het niet gelukt de laatste 2 pedagogisch medewerkers B te interviewen. Voor het onderzoek zou dit weinig verschil opleveren omdat deze pedagogisch medewerkers B, geen specifieke eigenschappen hebben, die de andere medewerkers niet hadden. Het maximum aan variatie is hierdoor niet aangetast.

Het onderzoek betreft alleen de jongeren die nog niet aan de zelfstandigheidfase zijn begonnen en dus jongeren die nog géén zd (zelfstandig dag) hebben. Deze keuze is te verantwoorden door het gegeven dat jongeren met zd al een fase verder zijn. Deze jongeren zijn al verder in de ontwikkeling naar volwassenheid en bezitten al meer vaardigheden. De jongeren die nog niet aan de zd zijn begonnen, bevinden zich meer in de beginfase van hun ontwikkeling tot volwassenheid en zullen zich nog meer/andere vaardigheden eigen moeten maken.

8.3 Dataverzameling.

Doordat dit onderzoek in de alledaagse omstandigheden zal plaatsvinden is er een grote ecologische validiteit. Het onderzoek (de interviews) zal op het Prinsessenpad worden gedaan. Voor de medewerkers is het hun werkgebied, waarover het onderzoek zal gaan. Het is de situatie/ context waar alles zich daadwerkelijk in afspeelt. Het is dus levensecht en gebeurt binnen de context. Het streven bij een onderzoek als deze, is de onderzoekssituatie niet te verstoren (unobtrusive measurement). Doordat de onderzoekster als medewerker al bekend is bij én de medewerkers én de jongeren, zal haar aanwezigheid dus normaal zijn en zal de verstoring minimaal tot vrijwel niets zijn. Bij dit soort onderzoek moeten er geen specifieke onderzoeksomstandigheden gecreëerd worden. Omdat tijdens de gewone situatie, in de gewone ruimtes van het Prinsessenpad, niks aangepast hoeft te worden blijft de situatie hetzelfde. De medewerkers kunnen gewoon op hun werkplek worden geïnterviewd, ze zijn bekend met die omgeving en het is dus een gewone situatie.

Denkend aan de rolinvulling van de onderzoeker, is het belangrijk dat deze zichzelf blijft, zoals de medewerkers van de onderzoeker gewend zijn. De onderzoeker, zal zich daarom gedragen zoals zij dat altijd doet en een open en eerlijke houding aanhouden.

8.4 Betrouwbaarheid.

Betrouwbaarheid in dit onderzoek houdt in dat de onderzoeksconclusies controleerbaar en inzichtelijk zijn.

Alertheid op potentiële verstoringen is daarom geboden.

Het is daarom van belang de keuze te verantwoorden van:

- de situatie of locatie,
- de respondent of informant,
- het instrument,
- de onderzoeker zelf.

Bovenstaande zijn in voorgaande paragrafen uitgewerkt (of zal verderop nog worden uitgewerkt), waardoor de betrouwbaarheid van het onderzoek vergroot wordt.

8.5 Geldigheid

De interne geldigheid hangt vooral samen met de keuze van de onderzoeksopzet. Het is belangrijk een onderzoeksopzet te kiezen die het meest geschikt is om een geldig antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag. De verantwoording van de onderzoeksopzet wordt beschreven in geheel hoofdstuk 10 en 11. Hierdoor is er recht gedaan aan de interne geldigheid.

Voor de externe geldigheid van het onderzoek is het van belang om de gewone, alledaagse situatie zo veel mogelijk intact te laten. Dit is terug te lezen in par. 10.3. Het gaat bij de externe geldigheid om het generaliseren, het overdragen van de resultaten op vergelijkbare situaties. Hiervoor is het belangrijk de keuze voor de situaties, locaties en respondenten te verantwoorden. De verantwoording van deze keuzes is te lezen in par. 10.2. Hierdoor is ook recht gedaan aan de externe geldigheid van dit onderzoek.

8.6 Analyse van de onderzoeksgegevens.

Voor de registratie van gegevens is er gebruik gemaakt van geluidsrecorder. Binnen enkele dagen zijn deze gegevens uitgetypt in Word. Alle interviews zijn hierbij voorzien van een naam en datum. De interviews zijn allereerst volledig uitgewerkt, waarna niet relevante informatie uit de tekst gehaald is. Voor de verdere analyse en verwerking van de interviews is gebruik gemaakt van open codering. Alle gegevens zijn hierna ingedeeld in fragmenten en daaraan zijn labels toegekend. Vervolgens zijn de gegevens geordend en terug gebracht tot (kern)thema's, wat het proces van axiaal coderen is. Er zijn twee tabellen samengesteld waarbij in het eerste tabel af te lezen is, welk label in welk interview genoemd is, zodat terug te lezen is wat er exact gezegd was. Voor het beantwoorden van de vraagstelling is aangegeven wat belangrijke elementen zijn van het onderzoek. Dit is gedaan door aan te geven hoe vaak de labels worden genoemd en hierbij is aangegeven of een label een aandachtspunt/problematiek is (aangegeven met een +) of dat het label geen aandachtspunt/problematiek is (aangegeven met een -). In tabel 2 zijn alle labels bij elkaar opgeteld en onder het kernthema verwerkt, er is geen onderscheid per interview meer. Nu kan wel afgelezen worden hoe vaak een kernthema en/label door de medewerker genoemd wordt. Er is gekozen voor deze manier van verwerken, omdat het coderen belangrijk is voor de dataorganisatie. Coderen zorgt voor een afname van de omvang van de gegevens en het zorgt ervoor dat de gegevens overzichtelijk worden 'opgeborgen'. Op deze manier kan er gemakkelijk antwoord worden gegeven op de onderzoeksvraag.

9. het onderzoeksinstrument.

Inleiding.

In dit hoofdstuk wordt het onderzoeksinstrument, de interviews, uitgewerkt. Waarom is er gekozen voor interviews, hoe zullen deze afgenomen worden etc. De keuzes zijn m.b.t. het onderzoeksinstrument gemaakt a.d.h.v. het boek van Baarde, de Goede en Teunissen(2005).

9.1 Verantwoording interview.

Het interview wordt gebruikt om erachter te komen wat de respondenten denken, voelen en willen betreffende het onderzoeksonderwerp en de vraagstelling. Er worden dus meningen, belevingen en ervaringen onderzocht. Er is gekozen voor het halfgestructureerde interview ofwel het gedeeltelijk gestructureerde interview. Hierbij liggen de onderwerpen en de belangrijkste vragen vast. In principe ligt ook de volgorde vast, de vragen om door te vragen liggen meestal niet vast. Er kan naar eigen keuze van de vraagvolgorde of de vraagformuleringen worden afgeweken mocht dit beter uitkomen voor het interview. Het gebruik van een halfgestructureerd interview is tevens mogelijk en praktisch doordat er al over voorkennis beschikt wordt.

Het interview zal een individueel interview betreffen. De respondenten zullen zich hierdoor niet geremd voelen door de aanwezigheid van anderen en alle respondenten komen evenveel aan het woord. Ook biedt het individueel interviewen de juiste mogelijkheden voor het uitdiepen van het onderwerp.

Het interview zal mondeling worden afgenomen bij de respondenten, dit vanwege de grote mate van flexibiliteit, die bij de schriftelijke interviews ontbreekt. Tevens is er bij de schriftelijke interviews geen kans op doorvragen en kost het schrijven mensen meer moeite en energie, echter mensen praten veelal wel gemakkelijk. Kortom zal er een individueel halfgestructureerd face-to-face interview gebruikt worden.

9.2 topiclist

Voor het afnemen van de interviews zal gebruik worden gemaakt van een topiclist. De topics zijn belangrijke onderwerpen die in het literatuuronderzoek naar voren zijn gekomen. De topics worden ingezet om een stap dichterbij het antwoord op de onderzoeksvraag te komen. De topics in grote lijn zijn: ontwikkeling(staken) tijdens de adolescentie, veelvoorkomende problemen in een behandelgroep/leefgroep, behandeling voor de specifiek beschreven doelgroep, algemene kenmerken van behandeling die positief resultaat hebben, missie/visie van De Combinatie bij de behandeling, motivatie medewerkers.

Om een antwoord te krijgen op de eerder gestelde deelvragen is juiste keuze van de topics noodzakelijk. In *bijlage 8;verantwoording topics*, zijn de topics weergegeven zoals deze bij het interview zullen worden gebruikt, tevens is weergegeven waarom het topic van belang is voor het interview/onderzoek.

9.3 brief respondenten.

De respondenten bestaan uit collega's van de onderzoekster. *Zie voor de respondenten selectie par. 10.2.*

De collega's werken allemaal binnen De Combinatie Jeugdzorg op de behandelgroep van het Prinsessenpad.

De onderzoekster is uiteraard wel bekend met haar collega's en heeft met allen positief contact.

De collega's zijn op de hoogte van het feit dat zij een onderzoek doet en interviews zal gaan afnemen. Echter zijn niet alle collega's op de hoogte van alle ins en outs van het onderzoek. Hiervoor zal er een brief worden uitgedeeld onder alle collega's, zodat iedereen op de hoogte is van het doel en de opzet van het onderzoek.

Dit zal de uitkomst van het interview bevorderen.

Omdat de collega's bekend zijn met de onderzoekster is er voor gekozen om de brief duidelijk, maar niet te formeel te maken. Het is belangrijk een ontspannen sfeer te houden zodat het niet te beladen wordt en de medewerkers open en eerlijk zullen spreken in het interview.

De brief is terug te vinden in bijlage 9.

9.4 Werkblad interview

Het interview, zal, zoals aangegeven in par. 11.1, een gedeeltelijk gestructureerd interview zijn. Daardoor zijn de vragen niet van te voren vastgelegd. Wel wordt een topiclijst opgesteld, zie par. 11.2 en zullen er beginvragen worden geformuleerd. Dit zijn de vragen die een nieuw topic openen.

Om het interview gemakkelijk te laten verlopen is er een werkblad opgesteld. Op die manier kan er niks worden vergeten en kan de onderzoekster de aandacht bij de respondent houden.

Het werkblad is puur een hulpmiddel voor de onderzoekster, het is van belang dat zij met dit werkblad uit de voeten kan. Het is geen verplichte houvast, de onderzoekster kan de vragen naar eigen inzicht veranderen en mag de topics verwisselen als dit het interview ten goede komt.

Zie hiervoor bijlage 10 werkblad interview.

10. resultatenbeschrijving

Zoals aangegeven in paragraaf 9.6 is er gebruik gemaakt van open en axiaal coderen. De interviews zijn gefragmenteerd en gelabeld, waarbij de labels zijn terug gebracht tot kernthema's.

Nadat alle interviews waren gelabeld, zijn in één schema alle interviews samengevat. Hierbij is per kernthema aangegeven wat de interviewer hierover zegt, dit in de vorm van een label. Dit tabel maakt het mogelijk om, hetgeen er gezegd is over een kernthema, terug te lezen in de interviews. (Tabel 1.) Je kunt hierdoor precies achterhalen wat de respondent bedoeld had.

Tevens is er een schema gemaakt met hetgeen er per kernthema door alle respondenten is gezegd. Hierdoor kun je o.a. aflezen hoe vaak een bepaald label genoemd wordt en dus of het een belangrijk label is. (tabel 2) Deze beide tabellen zijn op de volgende pagina's te vinden.

In deze tabellen zijn de volgende zaken snel af te lezen:

- wat zijn knelpunten in de ontwikkeling van de jongeren,
- wat is positief en wat zijn aandachtspunten in de behandeling zoals die nu wordt aangeboden,
- wordt er nu gewerkt volgens de methodieken van De Combinatie,
- hoe ervaart de groepsleiding het werken op de groep,
- hoe moet de Ehbo-bag er wél uitzien en hoe juist niet.

Uitleg over de tabellen:

Een plus (+) voor dit label houdt in dat de medewerker het ervaart als een knelpunt of een punt dat meer aandacht verdient.

Een min (-) houdt in dat de medewerker vindt dat het genoemde punt al goed gaat, dat het geen extra aandacht behoeft.

Gebruikte afkortingen:

DC= De Combinatie

WDJT= wonen doe je thuis

Verantw. = verantwoordelijkheden

Ontw. = ontwikkeling

Pos. = positief

Cogn. = cognitief

Comm. = communicatie

Samenhang die opvalt tussen de labels en kernthema's;

Het label verantwoordelijkheid komt terug in verschillende kernthema's, namelijk in; zelfstandigheid, netwerk en aanbod leermomenten. Het label vriendschappen komt terug in de kernthema's sociale competentie, netwerk en dagbesteding. Het label ambulant werker komt terug bij de kernthema's "netwerk en behandeling".

Tabel 1.	Zelfstandigheid	Sociale competentie	Identiteit	Netwerk	dagbesteding
Interview 1	+ plannen & regelen + verantwoordelijkheid + vrijheid	+ vriendschappen + contacten onderhouden	+ eigen identiteit zoeken + laag zelfbeeld + toekomst + motivatie + puber zijn - pos. eigenschappen	+ is reden voor plaatsing + problemen thuis + zoeken naar netwerk + ouders betrekken + verantw. thuis	+ taak doen + vrije tijd +/- school/werk + vriendschappen
Interview 2	+ gezondheid=basis + gebruik infrastructuur + vertikken iets te doen + instanties	+ vriendschappen + rekening houden met anderen + respect + vriendschap onderhouden	+ toekomst +/- intimiteit + puber zijn + zelfinzicht + eigen identiteit + motivatie + positie in de groep +/- pos. Eigenschappen + zelfvertrouwen bevorderen	+ vriendschappen + netwerk betrekken + verantw. Thuis	+ taken + school + vrije tijd + geen hobby's + vriendschappen
Interview 3		+ vriendschappen + contacten onderhouden	+ meeste wel problemen - verschil per jongere + psychische problematiek + motivatie +/- identiteit ontw.	+ samenwerking ouders + beperkt netwerk + ambulant werker + netwerk betrekken + vriendschappen + positie t.o.v. ouders	+ vrije tijd + sociale contacten + daginvulling
Interview 4		+ respect + rekening houden + omgangsnormen + bewustwording + vriendschappen	+ seksuele ontwikkeling + toekomst + zelfbeeld + interesses/ motivatie + positie in de groep - pos. eigenschappen - verschil per jongere	+ problemen thuis + samenwerking ambulant + positie t.o.v. ouders + beperkt netwerk + samenwerking ouders	+ onderwijs/werk + vrije tijd + verveling
Interview 5	+/- verantwoordelijkheid	+ vriendschappen + hoe mee om te gaan	+ gedragsproblemen + positie in de groep + cogn. onwt. + zelfvertrouwen + verleden + toekomst + eigen identiteit + zelfbeeld + motivatie + puber eigen	+ band fam, ouders + vriendschappen + ambulant + problemen thuis + netwerk betrekken	+ vrije tijd + school/werk
Interview 6	+ verantwoordelijkheid + basale infrastructuur + instanties (afspraak) + onafhankelijkheid	+ rekening houden met.. + contacten onderhouden	+ toekomst + puber eigen + motivatie + zelfbeeld + positie in de groep	+ positie t.o.v. ouders + problemen gezin + loyaliteit + ambulant +/- netwerk betrekken	+ school/werk + vrije tijd
Interview 7	+/- onafhankelijkheid +/- gezondheid/uitendijk	+ sociale vaardigheden + aangaan relaties + rekening houden met	+ genderidentiteit + toekomst + intimiteit(fysiek) + seksuele ontwikkeling + problematiek/stagnatie ontw. + zelfbeeld + positie in groep	+ oudercontact + problemen gezin + ambulant werker + netwerk betrekken	+ onderwijs + werk + vrije tijd

	Behandeling	Groepsleiding	Behandeling volgens DC	Aanbod leermomenten	Ehbo-bag
Interview 1	+ vrijheid + ambulante hulp + samenwerking + comm. + voorwaarde behandeling - proberen alles te doen	+ taken leiding (weinig tijd) - openheid/overleggen - luisteren - interesse - respect door groepsleiding + respect voor groepsleiding	- wonen doe je thuis + samenwerking - proberen alles +/- systeemgericht werken	+ niet overnemen van jongere + vaardigheidstrainingen +/- verantw. v. eigen gedrag + tegen lamp laten lopen - voorbeeldgedrag	Duidelijk Tips Verwijzing naar literatuur Niet wiel uitvinden
Interview 2	+ samenwerken + gestructureerd werken + ad hoc - affectief klimaat	+ taken leiding (weinig tijd) +/- luisteren - respect door groepsleiding - interesse + team	+ veilige omgeving + basiscommunicatie + systeemgericht werken	+ voorstellen afstoten + wij lossen het op + kop laten stoten +/- verantw. v. eigen gedrag +/- voorbeeldgedrag	Bijv. Afvinklijst Soort methode Beetje uitleg Wiel niet uitvinden
Interview 3	+ systematisch - proberen alles + ad hoc - fasering + ambulant + netwerk analyse	- luisteren + systematischer - respect door groepsleiding - interesse +/- mentor	+ wonen doe je thuis +/- systeemgericht werken + competentie vergroting + wonen doe je thuis: concreter + video interactie begeleiding - competentiemodel	+ vaardigheidstrainingen - ervaringen opdoen - voorbeeldgedrag	Wonen doe je thuis concreet Kookboek Stappenplan Voorbeelden Concretiseren Niet te theoretisch, tips
Interview 4	+ samenwerken ambulant +/- hvp + juiste plaatsing - streven + comm. Thuis + affectief klimaat	- vergelijking eigen kids - luisteren + rapportage +/- betrokkenheid	+ veiligheid + systeemgericht werken	+ vaardigheidstrainingen +/- verantw. v. eigen gedrag	Handzaam tips Basic stappenplan theorie Gebruiksvriendelijk
Interview 5	+ uitbesteden + structureren/ systematisch + ad hoc	+ mentortaken + team + kennis + verschil groeps. - luisteren - respect + beïnvloeding door jongere - interesse	+ competentie vergroting + concreter vanuit D.C. - veilige omgeving + rechten van het kind + systeemgericht – kind centraal - gesprek doelen +/- WDJT	+ vaardigheidstrainingen - ervaringen op doen: + veilige manier: gestructureerd +/- verantw. V. eigen gedrag + Op hun bek laten gaan + systematisch + voorbeeldgedrag	Mentorgesprek Netwerkanalyse Methodes Overzichtelijk Basale info tabbladen
Interview 6	+ ambulant werker + structureel + ad hoc - affectief klimaat - Alles 'n beetje -kaartsysteem + bewust communiceren	- mentorgesprek - luisteren + één aanspreekpunt + respect (vooringenomen) +/- diverse leiding	+ maatschappelijke omgeving - kinderen & ouders centraal +/- gesprek om doelen + Vib + competentiegericht + WDJT + systeemgericht	+ spiegelen met netwerk + vaardigheidstrainingen - ervaring doen + veilige manier - voorbeeldgedrag + verantw. eigen gedrag	In de aandacht blijven
Interview 7	+ vooraf ipv achteraf (ad hoc) + kennis +/- affectief klimaat - zelfvertrouwen bevorderen - veilige omgeving + structuur - fasering + methodisch	+ persoonlijke aandacht - mentorschap - interesse - respect + jongere de regie	+ competentiegericht + teveel op het negatieve + basiscommunicatie (vib) +/- wonen doe je thuis - systeemgericht	+ vaardigheidstraining + buiten de groep + activiteiten bieden +/- verantw. v. eigen gedrag + voorbeeldgedrag	Werken aan doelen Stappen Jongere map

Tabel 2.

Zelfstandigheid (14)		Sociale competentie (19)		Identiteit (50)		Netwerk (33)		Dagbesteding (22)					
+ plannen & regelen 1 + instanties 2 + verantwoordelijkheid 2 +/- verantwoordelijkheid 1 + vrijheid 1 + gezondheid=basis 1 +/- gezondheid/uitendijk 1 + gebruik infrastructuur 2 + vertikken iets te doen 1 + onafhankelijkheid 1 +/- onafhankelijkheid 1 +		+ sociale vaardigheden 1 + aangaan relaties 1 + rekening houden met 4 + contacten onderhouden 4 + respect 2 + omgangsnormen 2 + bewustwording 1 + vriendschappen 4		+ eigen identiteit 3 + genderidentiteit 1 + zelfbeeld 5 + zelfinzicht 1 + zelfvertrouwen 2 + toekomst 6 + motivatie 6 + puber zijn/eigen 4 - pos. eigenschappen 2 +/- pos. Eigenschappen 1 + seksuele ontwikkeling 2 + verleden/problematiek 2		+/- intimiteit 1 + intimiteit(fysiek) 1 + positie in de groep 5 + meeste wel problemen 1 - verschilt per jongere 2 + psychische problematiek 1 +/- identiteit ontw. 1 + interesses 1 + gedragsproblemen 1 + cogn. onwt. 1		+ is reden voor plaatsing 1 + problemen thuis 5 + zoeken naar netwerk 1 + ouders betrekken 1 + oudercontact 1 + samenwerking ouders 2 + verant. Thuis 2 + vriendschappen 3 + netwerk betrekken 4 +/- netwerk betrekken 1 + beperkt netwerk 2 + ambulant werker 4 + samenwerking ambulant 1 + positie t.o.v. ouders 3 + band fam, ouders 1 + loyaliteit 1		+ taak doen 2 + vrije tijd 7 +/- school/werk 1 + onderwijs/werk 3 + onderwijs 2 + werk 1 + daginvulling 1 + vriendschappen 2 + sociale contacten +geen hobby's + verveling			
Behandeling (38)		Groepsleiding (40)		Behandeling volgens DC(37)		Aanbod leermomenten(33)		Ehbo-bag(27)					
+ vrijheid 1 + ambulante hulp 3 + samenwerking 2 + communicatie 1 + comm. Thuis 1 + samenwerken ambulant 1 + voorwaarde behandeling 1 + juiste plaatsing 1 - proberen alles te doen 3 + bewust communiceren 1 - zelfvertrouwen bevorderen 1		+ gestructureerd werken 3 + systematisch 2 + methodisch 1 + ad hoc 4 - affectief klimaat 2 + affectief klimaat 1 +/- affectief klimaat 1 - veilige omgeving 1 - fasering 2 + netwerk analyse 1 +/- hvp 1 + uitbesteden 1 - Alles 'n beetje 1 - kaartsysteem 1		+ kennis 2 + taken leiding (weinig tijd) 2 - openheid/overleggen 1 - luisteren 5 +/- luisteren 1 - interesse 6 - respect door gl 5 + respect (vooringenomen) 1 + respect door jongere 1 + team 2 + systematischer 1		+/- mentor 1 - mentorgesprek 1 + mentortaken 1 - mentorschap 1 - vergelijking eigen kids 1 + rapportage 1 +/- betrokkenheid 1 + beïnvloeding door jongere 2 +/- diverse leiding 1 + verschil groeps. 1 + één aanspreekpunt 1 + persoonlijke aandacht 1		- wonen doe je thuis 1 + wonen doe je thuis 3 +/- WDJT 2 + samenwerking 1 - proberen alles 1 +/- systeemgericht werken 2 + systeemgericht werken 4 - systeemgericht 1 + veilige omgeving 2 - veilige omgeving 1 + basiscommunicatie(VIB) 5 - Competentiemodel 1 + competentie vergroting 5 + concreter vanuit D.C. 1 + rechten van het kind 1 - kind centraal 2 - gesprek doelen 1 +/- gesprek om doelen 1 + maatschappelijke omgeving 1		+ niet overnemen/oplossen van jongere 2 + vaardigheidstrainingen 6 +/- verantw. v. eigen gedrag 5 + verantw. eigen gedrag 1 + tegen lamp laten lopen 3 - voorbeeldgedrag 3 +/- voorbeeldgedrag 1 + voorbeeldgedrag 2 + voorstellen afstoten 1 - ervaringen opdoen 3 + veilige manier: Gestructureerd 2 + systematisch 1 + spiegelen met netwerk 1 + buiten de groep 1 + activiteiten bieden 1		Werken aan doelen 1 Stappenplan 4 Jongere map 1 In de aandacht blijven 1 Mentorgesprek 1 Netwerkanalyse 1 Methodes 1 Overzichtelijk 2 Basale info 4 Tabbladen 1 Tips 3 Gebruiks-vriendelijk 2 Wonen doe je thuis concreet 2 Kookboek 1 Voorbeelden 1 Bijv. Afvinklijst 1 Wiel niet uitvinden2	

11. Eindconclusies & aanbevelingen

11.1 Onderzoeksvragen.

Hoofdvraag:

Welke knelpunten worden ervaren in de ontwikkeling m.b.t. volwassenheid, bij de jongeren van 12-18 jaar in de leefgroep van het Prinsessenpad en welk van deze knelpunten behoeven extra stimulering?

Doel van het onderzoek: optimalisering van behandeling binnen de residentiële behandelgroep Prinsessenpad. Op de volgende deelvragen zullen conclusies volgen, waarna een conclusie op de hoofdvraag gegeven kan worden:

1. Welke knelpunten in de ontwikkeling van de jongeren worden ervaren en welke behoeven volgens de medewerkers extra aandacht in de behandeling?
2. Gebruiken de medewerkers de richtlijnen voor geslaagd hulpverleners, zoals de theorie die weergeeft? En zijn er eventueel verbeterpunten?
3. Wordt er volgens de medewerkers gewerkt volgens de missie/visie van De Combinatie? En zijn er eventueel verbeterpunten?
4. Op wat voor manier zouden de medewerkers van het Prinsessenpad de ped. activiteiten/opdrachten ingevuld willen zien? En zijn de medewerkers gemotiveerd deze te gaan gebruiken?

11.2 Adviezen/aanbevelingen.

In de volgende paragrafen staan alle conclusies en adviezen die gevormd zijn a.d.h.v. het onderzoek. In tabel 1 en 2 van het voorgaande hoofdstuk zijn de resultaten af te lezen. In de dik gedrukte tekst staan de **adviezen/aanbevelingen** naar aanleiding van de conclusies.

Om ordening aan te brengen in deze adviezen wil ik abstract beschrijven waar de adviezen nou werkelijk over gaan. Er is namelijk een aantal hoofdadvies te formuleren waaronder de concrete adviezen, zoals hieronder beschreven, onderverdeeld kunnen worden. Deze hoofdadvies zijn:

1. Methodisch en/of systematisch werken en behandelen.
2. Zorg dragen voor de beleidsuitvoering, zoals door De Combinatie beschreven.
3. Zorg dragen voor goede kwalitatieve behandeling.
4. Themabesprekingen & scholing binnen het team van Prinsessenpad.

Sommige concrete adviezen bestaan uit meerdere hoofdadvies. Allereerst moet dan bijvoorbeeld in het team een onderwerp worden besproken waarna een kwalitatieve & methodische behandeling kan worden uitgezet op een leerkaart.

11.3 concrete conclusies & adviezen.

11.3.1 Ehbo-bag.

Allereerst de conclusies uit het kernthema ehbo-bag. Deze worden als eerst weergegeven omdat dit handvaten geeft voor de verdere adviesvorming. Wat duidelijk naar voren komt is dat de medewerkers erg enthousiast zijn over de ehbo-bag. Ze geven op veel verschillende manieren aan dat de map overzichtelijk en handzaam moet zijn. Daarnaast moet er per thema een klein stukje basale informatie gegeven worden.

Vervolgens moet er een plan van aanpak staan m.b.t. het specifieke probleem, dit moeten tips en/of stappenplannen bevatten. 1 maal wordt aangegeven dat er een map voor de jongere en een map voor groepsleiding moet zijn. Tevens wordt 1 maal aangegeven dat deze map leidraad is tijdens het mentorgesprek. Voorbeelden uit de interviews:

"Ik denk dat het heel wenselijk is om een ehbo-bag te hebben, hier." (interview 7)

"En ik vind ook dat een jongere zelf een ehbo-bag moet krijgen, waarin zijn leerdoelen staan, waarin hij werkt, wat hij zelf mee kan nemen naar een mentorgesprek, dat hij kan laten zien wat hij heeft gedaan, hoe hij dit heeft gedaan. Dan zit je echt op een stukje behandeling." (interview 7)

Advies is om een ehbo-bag samen te stellen. De ehbo-bag is een middel om meer methodisch en systematisch te werken en behandelen, dus minder ad-hoc. De medewerkers hebben een aantal kwaliteitscriteria aan deze ehbo-bag gesteld. De criteria zijn:

Doel: methodisch & systematisch werken en behandelen.	
Vormgeving, overzichtelijkheid:	In het product dat bij deze scriptie hoort, is de keuze gemaakt voor tabbladen per kernthema. Per onderwerp uit het kernthema komt dan een duidelijke scheiding van leerkaarten met een ander onderwerp.
Inhoud:	Per kernthema en/of onderwerp komt een stukje basale informatie, gevolgd door concrete tips en/of stappenplannen. Deze stappenplannen bevatten haalbare (S.M.A.R.T.) doelen, terug te lezen op de leerkaarten in de ehbo-bag.
Werkwijze:	Er zal één standaard ehbo-bag komen, hieruit stelt de mentor een ehbo-bag samen voor hemzelf en de jongere. Alle uitgewerkte opdrachten en/of stappenplannen zullen in beide mappen bewaard worden. In elk mentorgesprek worden de ehbo-bag en het verloop van de leerkaarten besproken. De mentor bepaalt de tijdsspanne van de doelen, wat is realistisch voor die specifieke jongere.

11.3.2 Zelfstandigheid & verantwoordelijkheid

Een adolescent maakt op tal van gebieden ontwikkelingen door.

Allereerst valt in de resultatenbeschrijving tabel 1 het kernthema zelfstandigheid te lezen. Vijf van de zeven geïnterviewde personen zegt iets over de zelfstandigheid van de jongeren. Het label verantwoordelijkheid wordt hierbij door 3 personen genoemd. Echter komt het label verantwoordelijkheid ook onder het kernthema: aanbod leermomenten aan bod. Hier wordt het door 6 van de 7 geïnterviewden personen benoemd. Tevens wordt verantwoordelijkheid genoemd in de thuissituatie, hierbij 2 maal. Voor het label verantwoordelijkheid staat in alle gevallen een + of een +/- wat inhoudt dat het in ieder geval aandacht behoeft en/of er knelpunten ervaren worden. Verantwoordelijkheid wordt samen genoemd met een aantal zaken, zoals: verantwoordelijkheden thuis, verantwoordelijkheid voor eigen gedrag, verantwoordelijkheid in de zin van zelfstandigheid, verantwoordelijkheid voor het regelen van zaken etc.

Voorbeeld uit interview:

"ik denk dat er wel heel erg veel voor onze jongeren geregeld wordt, ook op het moment dat ze in de problemen komen er heel erg veel voor ze geregeld wordt en dat het ze misschien ook minder verantwoordelijk maakt voor hun eigen gedrag." (interview 1)

Onder het kernthema zelfstandigheid worden ook nog; regelen & plannen genoemd, onafhankelijkheid, gezondheid, gebruik van infrastructuur en instanties. Ook deze zaken zijn onder het kopje verantwoordelijkheid te plaatsen. Jongeren moeten verantwoordelijk zijn voor hun eigen planning, het regelen van hun eigen zaken, ze dragen verantwoordelijkheid voor hun eigen gezondheid en ze moeten onafhankelijk zijn, bijvoorbeeld door het gebruik van infrastructuur. Verantwoordelijkheden thuis, onafhankelijkheid, gezondheid, gebruik van infrastructuur en instanties zijn ontwikkelingstaken voor de adolescent. Het kernthema zelfstandigheid wordt in totaal 14 keer genoemd in de interviews (zie tabel 2). In vergelijking met de andere kernthema's, is dit relatief weinig. In totaal worden er meer dan 300 antwoorden geregistreerd, gemiddeld is dat 30 antwoorden per kernthema, 14 is dus minder dan de helft. Hieruit zou je verschillende zaken kunnen concluderen. Conclusies zijn bijvoorbeeld: zelfstandigheid is een relatief onbelangrijk kernthema, het heeft te maken met de vraagstelling of zelfstandigheid is wel belangrijk maar geen aandachtsg gebied. Een andere mogelijkheid is dat het begrip verantwoordelijkheid ook bij andere kernthema's terug komt waardoor het aantal van 14 keer verhoogd zou worden. Dat het begrip verantwoordelijkheid terugkomt in andere kernthema's is af te lezen in tabel 2 van het voorgaande hoofdstuk.

De jongere verantwoordelijk stellen voor zijn of haar eigen gedrag heeft een positieve uitwerking op de behandeling. Dit vergroot volgens de literatuur namelijk de motivatie van de adolescent, waardoor het wel degelijk een belangrijk onderwerp is.

Daarnaast geeft ook De Combinatie aan dat verantwoordelijkheid belangrijk is namelijk (par. 6.3): "De jongeren ontwikkelen hun eigen verantwoordelijkheid; zij komen tot zelfstandigheid en sociale redzaamheid, passend bij hun leeftijd".

Wat vaak genoemd wordt in de interviews is dat de jongeren wel degelijk verantwoordelijk gesteld worden maar dat dit wellicht meer zou kunnen. Er wordt bijvoorbeeld gezegd dat leiding dit soms makkelijk overneemt en dat jongeren weten dat er altijd een achterwacht is die de verantwoordelijkheid van hen over kan nemen. Jongeren zouden vaker tegen de lamp moeten lopen.

Voorbeeld uit interview;

"Dat ze weten dat er altijd een achterwacht, een vangnet is op het moment dat. Dat hoor je ook vaak he: jullie moeten dat regelen. Dus ik denk in dat opzicht dat we ze wel iets vaker tegen de lamp zouden mogen laten lopen."(interview 1)

Echter wordt naast het gegeven dat jongeren verantwoordelijk moeten zijn en dat wij dit moeten overnemen, ook de vraag gesteld in hoeverre zij verantwoordelijk kunnen zijn en of zij wel onafhankelijk kunnen zijn.

Voorbeeld uit interview:

"Het is hier een vrije omgeving waarbij ze veel verantwoordelijkheid krijgen, ik vraag me af of alle jongeren daar klaar voor zijn." (interview 1)

Voorbeeld:

"En vooral de jongeren die hier zitten, met bepaalde problematiek en soms ook een stukje stagnatie hebben opgelopen in hun ontwikkeling, vind ik niet dat je moet kunnen stellen dat zij onafhankelijk moeten kunnen zijn."(interview 7)

De medewerkers geven aan; de jongeren moeten verantwoordelijk zijn, ze moeten vaker tegen de lamp lopen en moeten wellicht meer verantwoordelijk gesteld worden. Een jongere verantwoordelijk stellen voor zijn of haar eigen gedrag heeft een positief effect op de behandeling. Aan de andere kant wordt de vraag gesteld door de medewerkers, in hoeverre mogen en kunnen wij deze jongeren met hun problematiek nu verantwoordelijk stellen?

Advies is om samen met de behandelcoördinator in kaart te brengen welke verantwoordelijkheden al de jongeren, met verschillende problematiek, uiteindelijk kunnen behalen.

Per gebied moet gekeken worden wat een haalbaar einddoel is voor de doelgroep van het Prinsessenpad, wat is het maximaal haalbare van een verantwoordelijkheid.

De verschillende verantwoordelijkheden waarbij gekeken moet worden wat haalbaar is, zijn:

- gezondheid,
- instanties(maken van afspraken),
- planning/plannen (van hun dag & weekactiviteiten),
- onafhankelijkheid (gebruik van infrastructuur, vb. bus, trein),
- verantwoordelijkheid voor hun eigen gedrag(in hoeverre moeten ze een consequentie krijgen, moeten ze voorgelicht worden, moeten wij ze ondersteunen of het overnemen etc.).

Als duidelijk is gemaakt wat haalbare einddoelen zijn, kunnen er leerkaarten worden opgesteld.

In de Ehbo-bag zal een tabblad met verantwoordelijkheid komen. Hierin zullen de vijf verschillende verantwoordelijkheden worden uitgewerkt. De verantwoordelijkheid zelfstandig kunnen uitvoeren is het einddoel. Elke stap in het stappenplan is dan te vergelijken met een S.M.A.R.T. doel. Elke stap en/of S.M.A.R.T. doel moet concreet zijn, zodat de pedagogisch medewerker dit niet meer hoeft te bedenken.

11.3.3 Sociale competentie

Als volgende kernthema komt sociale competentie aan bod. Gebrek aan sociale competenties is een veelvoorkomend probleem bij jongeren op een behandelgroep. Hierbij blijken vaardigheidstrainingen effectief te werken. Verder komen zaken als; vriendschappen, sociale contacten en rekening houden met anderen terug in de ontwikkeling(staken) van de jongeren. De sociale competentie wordt in totaal 19 keer door de geïnterviewde personen genoemd. Wat hierbij opvalt is dat 4 van de 7 personen aangeven dat: rekening houden met anderen, contacten onderhouden en vriendschappen een knelpunt is in de ontwikkeling bij de jongeren.

Tevens komt bij het kernthema's: netwerk en dagbesteding ook terug dat vriendschappen een probleem is. Voor vriendschappen heeft een jongere sociale competentie nodig. Elk geïnterviewde persoon geeft aan, knelpunten te ervaren in de sociale competenties van jongeren. Dit komt overeen met het gegeven dat de sociale competentie een veelvoorkomende problematiek is op een behandelgroep.

Het knelpunt vriendschappen en contacten onderhouden zal ik later bespreken, bij het kernthema: netwerk.

Advies is om de sociale competenties van jongeren te vergroten. In de ehbo-bag komt een tabblad met als thema sociale competenties, onderverdeeld in drie leerkaarten. Dit is een soort mini Sova training. Het is de bedoeling jongeren bewustwording aan te leren van hun eigen gedrag.

Leerkaart 1 Sociale competentie. Doel: rekening houden met anderen.	
Inhoud:	Jongeren moeten zich afvragen: wat heeft mijn gedrag voor invloed op anderen? Ze moeten zich afvragen wanneer hun gedrag een positieve invloed heeft gehad en wanneer een negatieve.
Werkwijze:	Voor het naar bed gaan, samen met het invullen van de fasekaart wordt dit besproken(er wordt een reminder op de fasekaart geschreven). In steekwoorden wordt opgeschreven wat/hoe de jongere het die dag gedaan heeft. Later wordt dit uitgewerkt in de ehbo-bag.
Houding groepsleiding:	In de praktijk probeert groepsleiding de jongere aan te spreken op zijn/haar gedrag; wat doet hij/zij erg goed, wat voor impact heeft dit op anderen en hoe is het gedrag (indien nodig) op een positieve manier te veranderen. Groepsleiding brengt vooral de positieve zaken aan het licht, wat doet en kan een jongere al wel goed, dit is volgens het competentiemodel.

Leerkaart 2 Sociale competentie. Doel: omgangsnormen	
Leerkaart 3. Sociale competentie. Doel: respect tonen	
Inhoud:	Jongeren moeten leren wat de genoemde doelen inhouden en hoe ze dit uitvoeren.
Werkwijze:	Er zullen een aantal concrete voorbeelden gegeven worden aan de jongere. De jongere gaat oefenen om deze voorbeelden in praktijk uit te voeren. Voor het naar bed gaan, samen met het invullen van de fasekaart wordt dit besproken(er wordt een reminder op de fasekaart geschreven). In steekwoorden wordt opgeschreven wat/hoe de jongere het die dag gedaan heeft. Later wordt dit uitgewerkt in de ehbo-bag.
Houding groepsleiding:	Groepsleiding speelt hierop in door een jongere meteen te becomplimenteren of aan te geven hoe een jongere een situatie misschien anders had kunnen doen. In de praktijk probeert groepsleiding de jongere aan te spreken op zijn/haar gedrag; wat doet hij/zij erg goed. Groepsleiding brengt vooral de positieve zaken aan het licht, wat doet en kan een jongere al wel goed, dit is volgens het competentiemodel.

Om het leerproces extra te stimuleren kan het leerdoel op de fasekaart van de jongere worden geschreven. Op die manier scoort een jongere positief als hij/zij het leerdoel goed uitvoert.

Mocht een jongeren zeer veel problematiek in de competentie sociale vaardigheid tonen, dan is het advies om een jongere een Sova training buiten het Prinsessenpad te laten volgen. De mentor houdt dan contact met de trainer van de Sova training. Op die manier kan het daar geleerde ook op Prinsessenpad in praktijk worden omgezet.

11.3.4 Identiteit.

Zoeken naar de eigen identiteit is een belangrijk proces tijdens de adolescentie. Het is belangrijk dat de adolescent een stabiele identiteit ontwikkelt, dat bestaat uit een onafhankelijk positief zelfbeeld. Hierdoor zal de adolescent o.a. zelfverzekerd zijn. Het kernthema identiteit is in de interviews 50 keer benoemd, wat erg vaak is gezien er 7 personen zijn geïnterviewd. Het is dus een erg belangrijk thema, wat ook de literatuur onderschrijft.

De labels; eigen identiteit, zelfbeeld, zelfinzicht en zelfvertrouwen zijn onder één noemer te plaatsen. Al deze labels gaan namelijk over zaken als; wie ben ik, wat wil ik, wat kan ik, hoe ben ik, wat doe ik etc.

Deze zaken worden weergegeven met een + wat betekent dat de medewerkers er een knelpunt ervaren.

Dat al deze zaken een knelpunt vormen is niet vreemd gezien het volgende. Namelijk; zoeken naar de identiteit is belangrijk voor een positief zelfbeeld en zelfverzekerd zijn. Als er een knelpunt ervaren wordt in de eigen identiteit, dan automatisch ook in het zelfbeeld en zelfvertrouwen.

Daarnaast heeft zelfvertrouwen bevorderen een positieve uitwerking op de behandeling.

Voorbeeld uit interview;

"Nou ik denk dat heel veel jongeren die hier komen, dit zijn. Wat je heel veel ziet is dat ze heel erg beïnvloedbaar zijn en dat ze eigenlijk nog niet weten wie ze zijn, wat ze zijn, wat ze willen of nee durven zeggen tegen de groep."(interview 5)

Adviezen om te werken aan de identiteit van de jongeren op het Prinsessenpad.

Allereerst moet er in de ehbo-bag een tabblad met identiteit komen.

Leerkaart 1. Identiteit. Doel: identiteitsversterking. Wie ben ik?	
Inhoud:	Hierin zal een aantal open vragen aan de jongeren gesteld moeten worden. Zaken zoals: wie ben ik, wat doe ik, wat is mijn karakter, wat zijn mijn positieve eigenschappen, wat zijn mijn leerpunten, wie zijn belangrijk voor mij en hoe zie ik mijn toekomst, moeten hierin verwerkt worden.
Werkwijze:	De jongere vult dit eerst alleen in, zodat hij zelfstandig hierover kan nadenken. Vervolgens bekijkt groepsleiding de lijst en vult eventueel aan.
Houding groepsleiding:	Groepsleiding probeert veel positieve zaken van de jongere te vertellen. Dit volgens het competentiegericht werken.

Leerkaart 2. Identiteit. Doel: identiteitsversterking. Wat kan ik?	
Inhoud:	Hierin moet een duidelijke competentie-analyse van de jongeren gemaakt worden. Dit past ook bij het competentiemodel, wat kan de jongere al goed. In de competentie analyse moeten verschillende categorieën aan bod komen.
Werkwijze:	De jongere vult dit eerst alleen in, zodat hij zelfstandig hierover kan nadenken. Vervolgens bekijkt groepsleiding de lijst en vult eventueel aan. Voor dit competentieprofiel kan de competentielijst gebruikt worden die al aanwezig is binnen De Combinatie, dit is een uitgebreide lijst waarbij alle categorieën aan bod komen.
Houding groepsleiding:	Het doel is zoveel mogelijk positieve eigenschappen van de jongere op te schrijven.

Mocht het bij een jongere zo zijn dat deze nog steeds veel problematiek heeft in het zelfvertrouwen en de eigen identiteit, dan moet hij/zij gemotiveerd worden voor een vaardigheidstraining gericht op identiteitsversterking. Deze zal buiten het Prinsessenpad plaats vinden, de mentor onderhoudt de contacten met de trainer en koppelt deze terug naar de praktijk op het Prinsessenpad.

Identiteit: toekomst & motivatie.

Jongeren in een behandelgroep hebben vaak een beperkt en onrealistisch toekomstperspectief. Toekomst wordt door de medewerkers dan ook als een knelpunt ervaren, 6 van de 7 medewerkers geven dit aan.

Voorbeeld uit interview:

"toekomstperspectief is ook wel heel belangrijk. Dat is zo lastig als een jongere niks wil, als een jongere geen toekomstperspectief heeft en niet weet wat hij wil en geen doel heeft in het leven en jij wil van alles bereiken dan loop je gewoon continu tegen een muur aan. Dat is wel iets wat ook heel essentieel is waar je tegen aanloopt"(interview 5)

Ook motivatie van de jongeren op het Prinsessenpad wordt als knelpunt ervaren, door 6 van de 7 medewerkers. Motivatie van de adolescent heeft een positieve uitwerking op de behandeling. Het is dus zorgelijk dat de motivatie een knelpunt is bij de jongeren van het Prinsessenpad.

Voorbeeld uit interview:

"Maar alles begint bij die motivatie en daar schieten wij in te kort. Als de motivatie komt, dan komt de rest ook wel." (interview 6)

Vaak wordt in de interviews aangegeven dat bepaald gedrag ook wel heel erg pubereigen is of juist de specifieke problematiek van een jongere. Ook op het Prinsessenpad gedragen de jongeren zich als pubers en op hun eigen specifieke manier.

Voorbeelden uit interview:

"Het ligt ook wel aan het feit dat ze puber zijn"(interview 6)

"Kijk de accenten verschillen natuurlijk van persoon tot persoon, maar in het algemeen komt dit overal wel terug. Het is per jongere verschillend hoeveel ondersteuning ze ergens bij nodig hebben"(interview 3)

De derde leerkaart bevat het onderwerp toekomst.

Leerkaart 3. Identiteit. Doel: toekomstperspectief.	
Inhoud:	Allereerst moet in een paar regels uitgelegd worden waarom het begrip toekomst belangrijk is voor een jongere. In deze leerkaart moeten zaken komen als: wat heb ik tot nu toe geleerd in mijn gedrag, wat wil ik nog leren in mijn gedrag, wat wil ik bereiken met school/werk, hoe zie ik mijn toekomst voor me.
Werkwijze:	Het is zeer zinvol om deze leerkaart met elke jongeren in te vullen tijdens het plaatsingsgesprek. De jongere werkt dan vanaf het begin van zijn/haar behandeling aan zijn/haar eigen toekomst, wat hij/zij zelf graag wil bereiken. Op deze manier wordt ook de motivatie van de jongere gestimuleerd. Het gaat om zijn/haar toekomst, hij/zij wil iets bereiken.
Houding groepsleiding:	Vanuit deze kaarten kan de mentor van de jongere persoonlijke doelen opstellen en deze S.M.A.R.T. maken.

Uit ervaring beseft ik dat de motivatie niet zo makkelijk gewekt kan worden. Sommige jongeren hebben iedere week een andere toekomst, waardoor er weinig gebeurt. Zoals aangegeven door een medewerker (interview 6), is motivatie het begin van alles, daarom vind ik het belangrijk dat er veel aandacht aan besteed wordt.

Het advies is om in een themadag aandacht te besteden over het fenomeen motivatie. De themadag zal voorbereid worden door de zorgmanager & behandelcoördinator. De volgende onderwerpen moeten hierin worden besproken:

1. Wat is kenmerkend voor de jongeren van het Prinsessenpad, kijkend naar de motivatie? (dialogue/discussie).
2. Hoe werkt onze houding motiverend/demotiverend?
3. Oefening motiverend werken.

Identiteit: groepsdynamica

De positie van de jongeren in de groep wordt door 5 van de 7 geïnterviewde als knelpunt ervaren. Een jongere in een behandelgroep moet gezien worden als individu en als groepslid. Groepsleiding kan de positie van de jongeren in de groep veranderen. De geïnterviewde personen geven aan dat de groepsdynamica inderdaad erg belangrijk is. Hierbij geven ze aan, meer de groepsdynamica te willen veranderen. Echter hebben de medewerkers hier niet genoeg kennis voor.

Voorbeeld uit een interview;

"Ik denk dat wij daarvoor eerst geschoold moeten worden. ik denk dat wij wel de vaardigheden hebben om een positie van een jongere even te veranderen, maar je moet wel duidelijk hebben wat dat allemaal teweeg kan brengen. Ik denk echt dat wij daar te weinig kennis voor hebben" (interview 7)

Het laatste advies m.b.t. de identiteit van de jongeren op het Prinsessenpad gaat over de groepsdynamica.

Leerkaart 4. Identiteit. Doel: inzicht in groepsdynamica.	
Inhoud:	Er moet concreet gemaakt worden, hoe je posities van jongeren kunt veranderen, wat dit teweeg brengt op de groep en hoe je hiermee om moet gaan.
Werkwijze:	Er zal vanuit De Combinatie in het scholingsprogramma een training opgenomen moeten worden over groepsdynamica.
Groepsleiding:	Het is belangrijk dat alle medewerkers dezelfde positie, veranderingen proberen te realiseren. Als maar één of enkele medewerkers een positie proberen te veranderen heeft het geen effect. Daarom moet minstens 80% aanwezig zijn bij deze training, de overige 20% moet ingelicht worden via collega's. Ook zal er altijd duidelijk in de teamvergadering moeten worden besloten hoe en van welke jongere de positie veranderd gaat worden.

11.3.5 Netwerk.

Netwerk ambulant.

Bij adolescenten vinden er ontwikkelingen plaats in de sociale contacten en vriendschappen en de band tussen familie leeftijdgenoten en vrienden gaat veranderen. Het kernthema netwerk wordt in totaal 33 keer besproken. Bij jongeren die in een behandelgroep wonen, worden problemen thuis als veelvoorkomende problematiek omschreven. Vijf van de zeven geïnterviewden geven aan dat problemen thuis inderdaad een knelpunt vormen. Tevens wordt aangegeven dat er veel knelpunten zitten bij de ambulant werker.

Voorbeelden uit interviews:

"Kijk nu richt de ambulant werker zich met name op de ouders, maar een jongere zou ook wat meer kunnen hebben aan een ambulant werker,"(interview 3)

"Wij zouden heel goed moeten samenwerken met de ambulant hulpverlener, bijna naadloos op elkaar aansluiten."(interview 4)

Advies is om in de ehbo-bag een tabblad "netwerk" te maken. Daarachter moet een leerkaart met als onderwerp "ambulant" komen.

Leerkaart 1. Netwerk. Doel: goede samenwerking tussen groepsleiding en de ambulant werker.	
Inhoud:	In principe moet ieder gezin een ambulant werker hebben. De Combinatie zegt namelijk: "iedere klant ambulant".
Werkwijze:	De leerkaart bevat dan een soort 'to do list'. Al de gesprekken tussen de ambulant werker en de mentor (ook telefonisch) worden kort gerapporteerd bij de jongere individueel (tevens in de ehbo-bag).
Groepsleiding:	1. De mentor neemt aan het begin van de plaatsing contact op met de ambulant werker. 2. De mentor en ambulant werker plannen dan een gesprek waarin besproken wordt waar de ambulant werker mee bezig is en wat er op de groep met de jongere gedaan wordt. Beide partijen kunnen knelpunten aangeven en eventueel vragen of de ander iets kan betekenen in de hulp. 3. Vervolgens houden mentor en ambulant werker minimaal 1 keer in de 14 dagen contact. Is er veel aan de hand omtrent de jongere of het gezin, dan kan wederom een afspraak gepland worden. Indien nodig kan ook de voogd uitgenodigd worden voor dit gesprek.

Netwerk: oudercontacten

Ouders betrekken bij de behandeling, oudercontacten en samenwerking met de ouders zijn zaken die naar voren komen uit de interviews en gezien worden als knelpunt. In tabel 1 is af te lezen dat iedere medewerker ergens in het contact met ouders wel knelpunten ervaart. Terwijl ouders & gezin erbij betrekken juist een positieve uitwerking op de behandeling heeft. Ook het systeemgericht werken en wonen doe je thuis volgens De Combinatie komt hierdoor in de knel. Dit is in tabel 2 ook af te lezen, bij wonen doe je thuis geven 5 medewerkers aan knelpunten te ervaren (+ of +/-) en bij het systeemgericht werken geven 6 medewerkers dit aan (+ of +/-)

Advies om ouders meer te betrekken bij de behandeling is om een leerkaart te maken onder het tabblad netwerk.

Leerkaart 2. Netwerk. Doel: ouders betrekken bij de behandeling. Oudercontacten.	
Inhoud:	Korte omschrijving waarom het belangrijk is de ouders bij de hulpverlening te betrekken.
Werkwijze:	De leerkaart bevat stappenplan waarin weergegeven wordt hoe het contact met ouders goed onderhouden kan worden. Van alle contacten wordt kort gerapporteerd bij de jongere individueel en vervolgens uitgeprint en in de ehbo-bag van de mentor bewaard.
Groepsleiding:	1. Er wordt één keer in de week met beide ouders of verzorgers(vroegere opvoeders) getelefoneerd door de mentor. Hierin wordt besproken hoe het met de jongere op de groep gaat, hoe het op school/werk gaat, hoe het eventueel bij het netwerk/thuis gaat, wat de jongere op de groep aan het leren is etc. 2. In het begin van de plaatsing brengt de mentor een bezoek aan thuiswoning en/of weekendplek van de jongere. Hij observeert dan hoe de jongere zich hier gedraagt en hoe de ouders en/of verzorgers zich gedragen. 3. In een iets later stadium worden ouders/ verzorgers een keer uitgenodigd op de groep. Op deze manier worden de ouders/ verzorgers meer betrokken bij de behandeling en wordt het duidelijker wat er op de groep gebeurt met een jongere. Het systeemgericht werken en wonen doe je thuis vanuit De Combinatie wordt hierdoor versterkt. De jongere merkt dat ouders/ verzorgers belangrijk blijven, het Prinsessenpad is slechts tijdelijk.

Netwerk: vriendschappen

Zoals eerder in de conclusies al aangegeven werd, worden vriendschappen ook omschreven als knelpunt door de geïnterviewde personen. Onder meerdere kernthema's worden vriendschappen in totaal door 5 medewerkers aangegeven als knelpunt. Vriendschappen is een ontwikkelingstaak en een gebied waarin veel ontwikkeling plaatsvindt. Ook vallen vriendschappen onder het systeem van jongeren en is het dus belangrijk voor het systeemgericht werken.

Voorbeeld uit interview:

"Wat het probleem is, dat ik vaak zie bij jongeren, is dat het niet lukt om vriendschappen te krijgen. Wat vriendschap überhaupt is weten ze vaak niet eens en ook hoe ga je met elkaar om in een vriendschap. Dan zie ik vaak dat ze niet bellen of dat als ze iets afspreken en ze gaan niet, dan bellen ze niet eens af. Ja wat hoort in een vriendschap? Is dat elke dag bij elkaar zitten of juist één keer in de zoveel tijd, waar heb je het dan over met elkaar, wat kan je wel zeggen en wat kan je niet zeggen?"(interview 2)

Verder komen de knelpunten netwerk betrekken, zoeken naar netwerk en het hebben van een beperkt netwerk naar voren. Iedere medewerker geeft aan dat het netwerk een knelpunt is. Dit is ook te concluderen uit het gegeven dat 6 medewerkers knelpunten ervaren in het systeemgericht werken. Het netwerk betrekken is cruciaal voor het systeemgericht werken. Systeemgericht werken betekent dat je juist wel op zoek gaat naar netwerk en het netwerk betreft. De Combinatie traint haar medewerkers hierin en straalt ook uit dat er zo gewerkt wordt, terwijl dit niet of niet voldoende gebeurt.

Advies is om onder het tabblad netwerk een leerkaart te maken met als onderwerp netwerkanalyse. De onderstaande leerkaarten (3 t/m 6) zijn opvolgende stappen. Stap 1= leerkaart 3, stap 2=leerkaart 4 etc. Leerkaart 6: contact(en) onderhouden is ook zonder de andere leerkaarten te gebruiken.

Leerkaart 3. Netwerk. Doel: Het netwerk van de jongere in kaart brengen. Netwerkanalyse.	
Inhoud:	Hierdoor wordt duidelijk welke contacten de jongere heeft in relatie met: familie, vrienden, klasgenootjes, kennissen (van sport en/of clubs) en kennissen van het Prinsessenpad.
Werkwijze:	Er wordt een netwerkanalyse ofwel sociogram gemaakt.
Groepsleiding:	Vult samen met de jongere de netwerkanalyse/sociogram in.

Leerkaart 4. Netwerk. Doel: posities van de personen in het netwerk achterhalen.	
Inhoud:	Samen met de jongere te achterhalen welke contacten nu belangrijk voor hem/haar zijn, welke contacten hij/zij graag wil uitbouwen(wat zijn goede contacten) en welke contacten minder van belang zijn(wat zijn minder goede contacten).
Werkwijze:	Invullen van een schema.
Groepsleiding:	Bekijkt samen met de jongere de contacten, beslist samen over de kwaliteit van het contact en het wel/niet uitbreiden.

Leerkaart 5. Netwerk. Doel: contact(en) uitbouwen.	
Inhoud:	Wat is het uiteindelijk doel van het contact en hoe gaan we de gewenste contacten uitbouwen.
Werkwijze:	Per contact dat uitgebouwd dient te worden wordt een stappenplan opgesteld. Stap 1: onderzoeken hoe het betreffende contact tegenover de uitbreiding van het contact staat. Stap 2: een afspraak maken voor een ontmoeting met begeleiding (groepsleiding of ambulant). Stap 3: de jongere gaat zonder begeleiding op de thee. Stap 4: de jongere gaat een middag een activiteit doen met het betreffende contact.
Groepsleiding:	De mentor stelt samen met de jongeren het stappenplan op. De activiteiten zullen afhankelijk zijn van het einddoel van het contact.

Leerkaart 6. Netwerk. Doel: contact onderhouden.	
Inhoud:	Hoe wordt een contact onderhouden, welke concrete acties moeten ondernomen worden.
Werkwijze:	Contact onderhouden krijgt vorm door een soort 'to do list'. Per contact moet een 'to do list' opgesteld worden. Bijvoorbeeld: Onderhoud contact 1: minstens 1 keer in de week telefonisch contact, Onderhoud contact 2: minstens 1 keer in de 14 dagen face to face ontmoeting.
Groepsleiding:	De mentor zal de 'to do list' samen met de jongere opstellen. De 'to do list' is afhankelijk van het doel van het contact.

11.3.6 Dagbesteding.

Dagbesteding: vrije tijd.

Bij het kernthema dagbesteding valt meteen het label vrije tijd op. Dit wordt door alle medewerkers als knelpunt ervaren. Vrije tijd is een ontwikkelingstaak tijdens de adolescentie, jongeren moeten het dus gaan ontwikkelen. Wat terug komt uit de interviews is de koppeling met sociale contacten en het feit dat we van alles aanbieden maar dat jongeren dit afwijzen. Omdat het door iedere medewerker benoemd wordt als knelpunt, zullen we eerst moeten achterhalen hoe dit komt. Hoe kan het dat deze ontwikkelingstaak als knelpunt ervaren wordt, waarom wijzen jongeren al onze ideeën af?

Voorbeelden uit interviews:

"Vrije tijd, ha Uhm, ik denk dat jongeren bij ons uh, niet weten wat ze met hun vrije tijd kunnen doen."(interview 7)

"Nee, ook zo op de groep, zo dat vervelen nog al veel vrije tijd kost. Waar ik tegen aanloop is van we bieden het allemaal aan maar als ze nee zeggen dan kan je niks" (interview 6)

"ik vind de koppeling vrije tijd en sociale contacten ook wel heel belangrijk, omdat blijkt dat als jongeren weggaan ze toch nog een heel beperkt netwerk hebben, waarbij we er eigenlijk meer op zouden moeten gaan zitten, nou hoe kan je dat uitbreiden, meer in hun vrije tijd op een andere manier vormgeven."(interview 3)

Het advies is om allereerst uit te zoeken waarom vrijetijdsbesteding zo'n knelpunt is.

Dagbesteding. Doel: inzicht in het knelpunt vrijetijdsbesteding.	
Inhoud:	Waarom is vrijetijdsbesteding zo'n knelpunt, waarom wijzen de jongeren onze ideeën af en wat heeft de koppeling met sociale contacten voor een invloed?
Werkwijze:	In een themadag of teamochtend aandacht besteden aan het knelpunt vrijetijdsbesteding. Het is handig als één medewerker die hierin extra in geïnteresseerd is dit wil voorbereiden. Bij voorkeur door de stagiaire, deze heeft minder taken dan groepsleiding en kan dit gebruiken voor haar schoolopdrachten.
Groepsleiding:	Na de informatie vormt het team een gezamenlijke visie en stellen een plan op hoe aan het knelpunt gewerkt kan worden.

Als bovenstaande is uitgewerkt kan er een leerkaart opgesteld worden met als onderwerp vrijetijdsbesteding. Het gaat er om dat jongeren een vrijetijdsbesteding willen hebben.

Voor nu is er een voorlopige leerkaart opgesteld. Deze kan gebruikt worden als een jongere duidelijk aangeeft zich te vervelen, niet weet wat hij/zij moet doen en hij/zij in gedrag laat zien meer vrijetijdsbesteding/ ontspanningsmomenten nodig te hebben.

Leerkaart 1. Doel: voldoende vrijetijdsbesteding door de jongere.	
Inhoud:	Waarom vrijetijdsbesteding goed is voor een jongere. Er worden voorbeelden gegeven, hoe een jongere zijn vrije tijd kan invullen. Dit zijn activiteiten die makkelijk te realiseren zijn vanuit het Prinsessenpad en soms ook al gerealiseerd worden.
Werkwijze:	Deze zijn onderverdeeld in kleine activiteiten en in grote activiteiten. Kleine activiteiten zijn: lezen, puzzelen, spelcomputer, tv kijken, computer, spelletje doen, muziek luisteren etc. Grote activiteiten zijn: sport/clubs, wandelen, zwemmen, poolen, bowlen, winkelen, dansen, uitgaan, afspreken met vrienden, voetballen, basketballen, koken etc. De jongere kruist dan zaken aan die hij/zij leuk vindt. De jongere krijgt een schema met alle dagen van de week, waarop hij/zij kan aangeven welke activiteiten hij/zij ondernomen heeft.
Groepsleiding:	Groepsleiding ondersteunt de jongere bij het invullen van de lijsten.

Hiernaast kan er vanuit het Prinsessenpad meer aanbod van activiteiten komen. Er wordt een activiteitenplan opgesteld, waar 1 medewerker of de stagiaire verantwoordelijk voor is. Zo moet er elke week 1 activiteit zijn als: poken, voetballen, schilderijtjes maken etc. Daarnaast zou er 1 keer per maand een grotere activiteit gekozen moeten worden, die uitgevoerd wordt in een open weekend. Dit moet een activiteit zijn waarbij het Prinsessenpad verlaten wordt, bijvoorbeeld: naar het bos, de stad in, naar een festival, bioscoop etc.

Er kan ook gekeken worden naar samenwerking met andere groepen van De Combinatie. Bijvoorbeeld elke maandag voetbal bij de Heerseweg, elke woensdag poken op het Prinsessenpad etc.

Dagbesteding: school/werk

Verder wordt onder het kernthema dagbesteding 8 keer, school en/of werk of daginvulling als knelpunt aangegeven. In tabel 1 is af te lezen dat iedere medewerker school/werk/dagbesteding als knelpunt aangeeft. Onderwijs of werk is een ontwikkelingstaak tijdens de adolescentie en het naar school gaan stimuleren heeft een positieve uitwerking op de behandeling. Medewerkers geven wel aan dat er alles gedaan wordt om het naar school gaan te stimuleren.

Voorbeelden uit de literatuur;

"Ik vind dat we er wel alles aan doen om het te laten slagen."(interview 6)

"Ja onderwijs of werk, daar zitten veel knelpunten, dat is maar bij een paar dat het goed gaat, onderwijs,"(interview 6)

Om een advies te vormen voor school/werk hebben we informatie nodig over het waarom.

Doel: inzicht in het knelpunt van school/werk (dagbesteding).	
Inhoud:	Waarom is school/werk een knelpunt, wat is de oorzaak en wat is het 'medicijn'?
Werkwijze:	Een stagiaire van De Combinatie heeft een scriptie geschreven over: "Dagbesteding: dat doe(t) je goed". Eén van de medewerkers zal zich hierin moeten verdiepen en een terugkoppeling maken naar het team. Dit gebeurt bijvoorbeeld tijdens een themaochtend.
Groepsleiding:	Groepsleiding bestudeert de bevindingen en bedenkt wat het Prinsessenpad hiermee kan. Hoe kan school/werk gestimuleerd worden? Aan de hand van deze informatie kan een leerkaart opgesteld worden.

Voor nu valt dit advies deels samen met het advies over de toekomst, onder het kopje Identiteit: toekomst & motivatie. Dit is weergegeven in de ehbo-bag achter tabblad identiteit, de derde leerkaart met het onderwerp toekomst. Als de jongere duidelijker heeft wat zijn toekomstplan is en hier naartoe wil werken zal hij/zij inzien dat school belangrijk is en hij/zij geen andere keus heeft.

Als een jongere niet naar school gaat en/of hier problemen in ondervindt kan deze leerkaart met het toekomstplan erbij worden gepakt en een gesprek worden aangeknoopt. In dit gesprek moeten doelen gesteld worden m.b.t. de toekomst. Deze doelen worden opgeschreven en in de ehbo-bag van de jongere en in die van de mentor worden bewaard. Deze doelen moeten S.M.A.R.T. worden uitgewerkt.

11.3.7 Behandeling

Behandeling: samenwerking

Bij het kernthema behandeling, geven de geïnterviewde personen aan hoe zij denken over de behandeling, zoals deze op dit moment vormgegeven wordt, op het Prinsessenpad. Het kernthema behandeling wordt in totaal 38 keer genoemd door de medewerkers. Wat als aandachtspunten aangegeven wordt zijn o.a.; ambulante hulp en de samenwerking met de ambulant werker en met thuis. Deze aandachtspunten worden hier 4 keer genoemd en waren ook aangegeven onder het kernthema netwerk, waar het nog eens 5 keer wordt genoemd. Omdat het knelpunt/ aandachtspunt onder twee verschillende kernthema's wordt aangehaald, is het hierdoor een belangrijk knelpunt en daarmee een belangrijk advies.

Onder het kopje Netwerk: ambulant is het advies terug te vinden over de ambulant werker en de samenwerking.

Behandeling: methodisch werken

Verder wordt 6 keer aangegeven dat er niet (genoeg) gestructureerd, methodisch of systematisch gewerkt wordt. Dat er juist teveel ad hoc gewerkt wordt, wordt 4 keer aangegeven. Dit terwijl de structurering van de interventies juist een positieve werking op de behandeling heeft. Er wordt wel geprobeerd alles te doen qua behandelen, maar dit gebeurt dus niet gestructureerd.

Voorbeelden uit interviews;

"Ad hoc, wij doen veel te veel ad hoc en veel te weinig vooruit."(interview 7)

"ik denk ook dat we alles proberen te doen."(interview 1)

"ja ik denk dat we gewoon veel meer, ja wij zouden veel meer methodisch moeten werken"(interview 7)

Het doel van de ehbo-bag is om gestructureerd en methodisch te behandelen. Om vooraf aan de problematiek te werken, niet nadat iets escaleert. Vandaar ook de naam van de scriptie: beter vooraf schoonpoetsen dan achteraf puinruimen, wat een medewerker in een interview aangaf. Het in gebruik nemen van de ehbo-bag zal er automatisch voor zorgen dat er gestructureerd en methodisch gewerkt wordt en minder ad hoc. De ehbo-bag is namelijk een middel om gestructureerd en methodisch te werken en behandelen.

Behandeling: affectief klimaat

De meningen over een affectief klimaat zijn erg verschillend. Er wordt vier keer iets gezegd over een affectief klimaat. Een affectief klimaat is wel een voorwaarde voor behandeling, dus erg belangrijk voor het gehele hulpverleningsproces.

Voorbeelden uit de interviews:

"Affectief klimaat bieden, dat vind ik lastig, je kunt niet altijd bieden wat je wilt bieden."(interview 7)

"Uhm dat weet ik niet of wij dat moeten bieden, het moet ook niet té gezellig zijn. Ik denk dat meer respect door hulpverleners veel belangrijker is dan een affectief klimaat." (interview 6)

Deze verschillen in mening zijn waarschijnlijk te wijten aan het begrip; affectief klimaat. Want wat is dit nu precies, wat is belangrijk in een behandelgroep? Daarnaast zijn er de persoonlijke verschillen, de ene medewerker vindt het één belangrijk en een andere medewerker het andere.

Advies is om in de literatuur informatie te zoeken over wat een affectief klimaat binnen een behandelgroep zou moeten inhouden.

Doel: kennis over een affectief klimaat binnen een behandelgroep.	
Inhoud:	Er wordt informatie verstrekt over een affectief klimaat binnen een behandelgroep, wat zegt de literatuur hierover? Wat is belangrijk en hoe breng je dit in de praktijk?
Werkwijze:	Één van de medewerkers verdiept zich in een affectief klimaat en verspreidt deze informatie tijdens bijvoorbeeld themaochtend. Vervolgens gaan de medewerkers van het Prinsessenpad, inclusief de behandelcoördinator en zorgmanager, discussiëren over welke punten zij belangrijk vinden van een affectief klimaat. Uiteindelijk zal één visie hierover gevormd moeten worden.
Uitwerking:	Vervolgens kan in de ehbo-bag een leerkaart worden opgesteld, met als onderwerp affectief klimaat. Hierin staat de visie op een affectief klimaat, zoals door de medewerkers besloten. Daaronder zal staan, hoe bereik je een affectief klimaat? Hierin wordt een tal van tips gegeven en daarbij concrete tips, hoe uit te voeren binnen een behandelgroep

11.3.8 Groepsleiding.

Onder het kernthema groepsleiding wordt 5 keer aangegeven dat er goed geluisterd wordt naar de jongeren. Tevens tonen de medewerkers interesse (6 maal aangegeven) en respect (5 maal) voor de jongeren. O.a. interesse en respect scheppen een conditie voor optimale ontwikkeling. Goed luisteren is ook erg belangrijk bij de behandeling.

Verder wordt 2 maal aangegeven dat groepsleiding veel taken heeft en daardoor weinig tijd, mentorschap wordt 4 maal aangehaald en het feit dat er diverse leiding aanwezig is wordt drie keer genoemd. Omdat er veel groepsleiding is en de taken niet duidelijk verdeeld zijn, houdt iedereen zich overal mee bezig, waardoor een hoge werkdruk ontstaat. De ervaring leert dat ook de mentortaken onduidelijk zijn, hoe geef je een mentorschap vorm en wat bespreek je in een mentorgesprek.

Advies is om eerst binnen het team afspraken te maken over het mentorschap.

Doel: duidelijkheid creëren rondom mentorschap & mentortaken.	
Inhoud:	Wat zijn mentortaken, wat moet er in een mentor gesprek naar voren komen, waarmee kan een jongere alleen bij de mentor terecht.
Werkwijze:	Tijdens een themaochtend of teamvergadering moeten de medewerkers discussiëren over het mentorschap. Op de volgende punten moet een conclusie gevormd worden: - Welke taken behoren tot mentortaken? - Wat moet er in een mentorgesprek aan bod komen? - Met welke vragen & gevoelens kunnen de jongeren bij iedere groepsleiding terecht en waarmee alleen bij de mentor?
Uitwerking:	Als deze conclusies gevormd zijn, kunnen ze worden verwerkt in leerkaarten. In leerkaart 1A; moet duidelijk omschreven worden wat de taken van de mentor zijn en met welke vragen & gevoelens kunnen de jongeren bij iedere groepsleiding terecht en waarmee alleen bij de mentor? Deze taken behoren dus alleen bij de mentor en niet bij andere groepsleiding. Leerkaart 2; mentorgesprek, moet een werkblad bevatten met alle zaken die besproken moeten worden in een mentorgesprek. In dit werkblad moet sowieso aangegeven worden dat de leerkaarten van de jongere aan bod komen.

Om de werkdruk van de medewerkers nog verder te verminderen moet bekeken worden of een duidelijke taakverdeling zou helpen.

Doel: werkdruk verlagen.	
Inhoud:	Er wordt een taakverdeling opgesteld. Verschillende taken zijn bijvoorbeeld: teamnotulen uitwerken, kas, rooster, kantoor opruimen, activiteitenplan etc.
Werkwijze:	In een teamvergadering wordt besproken of een taakverdeling wenselijk zou zijn. Medewerkers kiezen een bepaalde taak waar zij 'chef' van worden en zijn verantwoordelijk.
Uitwerking:	In de overdrachtsmap komt een lijst met alle taken en de taakverantwoordelijken.

11.3.9 Behandeling volgens De Combinatie.

Behandeling volgens De Combinatie: wonen doe je thuis.

In het kernthema behandeling volgens De Combinatie wordt aangegeven dat wonen doe je thuis over het algemeen nog niet genoeg wordt ingezet. Er wordt 5 maal aangegeven dat er knelpunten (+ of +/-) in ervaren worden.

Voorbeelden uit de interviews:

"wonen doe je thuis van De Combinatie. Het is soms gewoon niet mogelijk er nog meer aan te doen, het is niet realiseerbaar."(interview 1)

"zo van hee in hoeverre kan je dat nog meer concreter, voorbeelden of richtlijnen voor maken? Dat je toch meer ouders kunt betrekken om naar de groep te komen, of wat jongeren meer in de thuissituatie kunt laten."(interview 3)

"ik vind ook dat we ons daar allemaal wel bewust van zijn en ik vind ook, sinds dat wonen doe je thuis, vind ik ook wel dat we daar wel veel meer mee bezig zijn. Maar ik denk dat we dat nog veel meer kunnen."(interview 5)

Onder het kopje Netwerk: oudercontacten is aandacht geschonken aan de visie wonen doe je thuis. Hierbij is ook een advies gevormd die de visie wonen doe je thuis meer tot uiting laat komen.

Behandeling volgens De Combinatie: systeemgericht werken.

Over systeem gericht werken wordt aangegeven dat er nog niet genoeg aan gedaan wordt. Namelijk 6 van de 7 medewerkers ervaren hier knelpunten in (+ of +/-). Er wordt al wel meer aan gewerkt dan in het verleden, het gaat in een stijgende lijn, maar de top is nog niet bereikt.

Voorbeelden uit de interviews:

"Dat gebeurt meer en meer, dat gebeurt meer als een jaar terug moet ik eerlijk zeggen. We zijn op de goede weg, maar we zijn er nog niet, we kunnen nog meer doen."(interview 4)

"Ik denk dat we het wel beter doen, maar als ik soms kijk naar contacten met ouders of naar het hele netwerk, omgeving dan denk ik van dat kan echt nog wel meer," (interview 5)

"Het netwerk, het knelpunt wat ik hier vaak zie, is dat het netwerk ook door ons te weinig nog wordt betrokken bij de jongeren."(interview 2)

Onder de kopjes: netwerk:ambulant, netwerk:oudercontacten, netwerk:vriendschappen is aandacht besteed aan het systeemgericht werken. Er wordt advies gegeven over hoe dit meer en systematischer kan gebeuren.

Behandeling volgens De Combinatie: Basiscommunicatie (vib)

Er wordt duidelijk aangegeven, door 5 maal een + in tabel 2, dat er met de basiscommunicatie of video interactie begeleiding vrijwel niks gedaan wordt. Het wordt niet gebruikt binnen de behandelgroep van het Prinsessenpad. Voorbeeld uit interview:

"Ik vind basiscommunicatie wordt niet gebruikt op de behandelgroep, de vib. Vind ik heel jammer, vind ik echt heel jammer. Denk dat daar veel meer in kan, veel meer in zou moeten."(interview 7)

Advies is om samen met het team en de behandelcoördinator te bekijken waar de basiscommunicatie voor het Prinsessenpad meerwaarde heeft.

Doel: werken met de basiscommunicatie/Vib.	
Inhoud:	Een medewerker van het Prinsessenpad heeft zijn scriptie geschreven over: basiscommunicatie/video interactie begeleiding, hoe hou je het levend.
Werkwijze:	Binnen een teamvergadering of themaochtend kan de medewerker hier wellicht meer over vertellen, hoe het in te zetten valt op het Prinsessenpad. Er moet een conclusie gevormd worden over het hoe en wanneer gebruiken van de basiscommunicatie.
Uitwerking:	A.d.h.v. de conclusie kan er een leerkaart opgesteld worden, onder de titel basiscommunicatie . In het werkblad komt basale informatie en; wat het doel is, wat zijn de tussenstappen en hoe het uiteindelijke doel bereikt wordt etc.

Behandeling volgens De Combinatie: competentiegericht werken

Over het competentie vergroten werken geven 5 medewerkers aan dat ook dit een aandachtspunt is en te weinig gebeurt. Daarbij wordt aangegeven dat met de invoering van de fasering, er duidelijk competentiegericht gewerkt zal gaan worden. Inmiddels is deze fasering tot uitvoering gekomen.

Voorbeeld uit de interviews:

"Competentiemodel zijn we nu erg mee bezig, met die fasering, dus dat komt eigenlijk het komend jaar, dan wordt dat echt goed neer gezet, met fasering en feedbackkaarten, om juist het competentiemodel heel goed te verankeren, dus dat weet ik van nou dat komt volgend jaar in ieder geval heel goed te staan."(interview 3)

In de leerkaarten uit de ehbo-bag wordt, waar mogelijk, gebruik gemaakt van het competentiemodel. Medewerkers moeten zoveel mogelijk positieve feedback aan een jongere terug geven bij het bespreken van de leerkaart. Daarnaast wordt er nu al meer competentie vergroten gewerkt d.m.v. de fasering.

Behandeling volgens De Combinatie: visie/missie

Over de missie/visie van De Combinatie wordt door de medewerkers weinig gezegd. Er wordt slecht 2 keer aangegeven dat het kind centraal staat en 2 keer dat er in een gesprek doelen vastgesteld moeten worden. Drie keer wordt een veilige omgeving genoemd. Terwijl er toch gericht naar gevraagd is in de interviews. Daarbij zijn de antwoorden die gegeven worden erg verschillend. Het is niet duidelijk wat De Combinatie precies verstaat onder de genoemde begrippen, medewerkers geven hier hun eigen invulling aan. Daarbij is de vraag gesteld: "hoe breng je die begrippen in de praktijk?"

Voorbeeld uit interview:

"uh, ik vind het hele mooie dingen op papier, maar waar het mij om gaat is hoe je dat doet in de praktijk. Ik vind dat De Combinatie daar gewoon steken in laat vallen, dat ze gewoon te weinig uh, daar een duidelijk beleid in hebben, hoe je dit gaat bereiken in de praktijk."(interview 5)

De Combinatie moet hun missie/visie duidelijker omschrijven en concreter maken. Wat wordt er verstaan onder de begrippen en hoe brengt een behandelgroep als het Prinsessenpad die zaken in de praktijk.

11.3.10 Aanbod leermomenten.

Aanbod leermomenten: vaardigheidstrainingen.

Zes medewerkers geven aan dat er te weinig gebruik gemaakt wordt van vaardigheidstrainingen. Terwijl juist het gebruik van vaardigheidstrainingen erg effectief blijkt te zijn.

De leerkaarten in de ehbo-bag zijn veelal gericht op ervaringsgericht leren. Daarnaast wordt in een aantal adviezen verwerkt dat bij veel problematiek op een bepaald gebied, een jongere naar een vaardigheidstraining zal moeten. Medewerkers zullen hier meer bewust van moeten zijn. Ze moeten de jongere zijn/haar problematiek laten inzien en hem/haar motiveren. De vaardigheidstraining moet voor de jongeren niet vrijblijvend zijn.

Aanbod leermomenten: verantwoordelijk stellen voor zijn/haar eigen gedrag.

De jongere verantwoordelijk stellen voor zijn of haar eigen gedrag wordt 5 maal aangegeven met een +/-.

De geïnterviewde personen geven aan dat het wel gedaan wordt maar vaak niet gestructureerd.

Het is een goede zaak dat de jongeren zelf verantwoordelijk gesteld worden, omdat dit een positieve uitwerking op de behandeling heeft.

Om het verantwoordelijk stellen meer gestructureerd in te zetten moet het advies, gegeven onder het kopje; zelfstandigheid & verantwoordelijkheid, opgevolgd worden.

Aanbod leermomenten: ervaringen opdoen.

Drie medewerkers geven aan dat de jongeren wel degelijk de kans krijgen om ervaringen op te doen, alleen dat dit niet altijd op een veilige en gestructureerde manier gebeurt (2 maal). Het opdoen van ervaringen op een veilige manier is belangrijk voor een jongere.

Voorbeeld uit een interview:

"Zelf de kans krijgen om ervaringen op een veilige manier op te doen. Ja, die veilige manier dat weet ik niet."(interview 6)

Sinds de invoering van de fasering is dit meer gestructureerd. Een jongere begint op 0 en er wordt vervolgens zeer langzaam gekeken wat een jongere aankan, hij/zij mag steeds een stapje meer. Op die manier kunnen de jongeren ervaringen opdoen en is het veilig. Het is steeds maar een klein stapje dat ze extra mogen, waardoor groepsleiding goed in de gaten kan houden wat een jongere wel en niet aankan, het is daardoor afgebakend.

Aanbod leermomenten: voorbeeldgedrag.

Over het voorbeeldgedrag, 6 keer genoemd, dat de groepsleiding heeft naar de jongeren toe, verschillen de meningen. Het wordt duidelijk dat het wel enigszins gebeurt, alleen niet structureel. Het wordt niet duidelijk ingezet en verwoord naar de jongeren. Hierdoor zal het ook een groot deel van de plank misslaan. Ook het meningsverschil is hieraan te wijten. Het wordt wel ingezet, waardoor sommige medewerkers aangeven dat het geen aandachtspunt is, maar het wordt niet bewust ingezet waardoor anderen het wel als aandachtspunt beschrijven. Voorbeeldgedrag van de ouder schept een conditie voor optimale ontwikkeling. Wellicht zal voorbeeldgedrag door opvoeder/groepsleiding deze conditie ook scheppen. Daarnaast is ervaringsgericht leren/vaardigheidstrainingen effectief. Zien hoe een ander het (goed) doet, is ook ervaring.

Voorbeeld uit interview:

"Ik denk dat wij ons wel bewuster kunnen zijn van een stukje modeling. Ik denk dat wij, het wel inzetten, maar als je het niet bewust inzet dan valt het voor een jongere ook niet bewust op. Als je modeling inzet en je benoemt dat bewust dan valt het voor een jongere wel op. Op het moment dat ik aan tafel zit en ik pak een soeplepel en ik eet met een lepel mijn soep, en als de kom bijna op is houd ik hem een beetje schuin in plaats van het bord aan mijn mond te zetten. Dat zijn dingen die je ook kunt benoemen, maar dat doen we niet."(interview 7)

Het advies ziet er als volgt uit:

Doel: eenduidigheid te vormen over het voorbeeldgedrag.	
Inhoud:	Wanneer en hoe voorbeeldgedrag inzetten.
Werkwijze:	Het team zal tijdens een teamvergadering, samen met de behandelcoördinator moeten bekijken en beslissen bij welke vaardigheden voorbeeldgedrag belangrijk is.
Uitwerking:	In de ehbo-bag komt dan een leerkaart met als onderwerp voorbeeldgedrag. Hierop staat kort beschreven wat voorbeeldgedrag inhoudt en hoe je dit goed kunt inzetten. Vervolgens moeten van alle gekozen vaardigheden concrete situaties komen waarbij het kan worden ingezet en daarbij concrete voorbeelden.

11.4 Conclusie op deelvragen.

Hieronder kort weergegeven en samengevat antwoorden op de deelvragen:

1. *Knelpunten die ervaren worden in de ontwikkeling en tevens extra aandacht/behandeling behoeven:*

- verantwoordelijkheid van de adolescent
- contacten onderhouden
- vriendschappen
- rekening houden met anderen
- ontwikkelen van de eigen identiteit
- toekomstperspectief
- motivatie voor behandeling
- vrijetijdsbesteding
- netwerk

2. *Richtlijnen die een positief effect hebben op de behandeling en zaken die zorgen voor de conditie voor optimale ontwikkeling van de jongeren:*

Positief uitgevoerd op Prinsessenpad:

- naar school gaan stimuleren,
- respect door hulpverleners
- interesse van hulpverleners

Aandachtspunten:

- motivatie van de adolescent,
- ouders & gezin erbij betrekken,
- zelfvertrouwen bevorderen,
- de adolescent verantwoordelijk stellen voor zijn/haar eigen gedrag,
- goede technieken en structurering bij de interventie.
- adequaat voorbeeldgedrag van de groepsleiding
- affectief klimaat

3. *De missie en de visie volgens De Combinatie.*

Positief uitgevoerd op Prinsessenpad:

- Kinderen en ouders staan centraal,
- In gesprek om doelen vast te stellen.

Aandachtspunten:

- basiscommunicatie/VIB,
- sociale competentiemodel (vervalt door fasering, zie Behandeling volgens De Combinatie: competentiegericht werken)
- systeemgericht werken
- wonen doe je thuis.

6. *invulling van de ehbo-bag:*

- overzichtelijk
- tips
- stappenplan
- basale informatie
- concretiseren.

11.5 Conclusie op hoofdvraag.

Conclusie op de Hoofdvraag: Hoe kan de behandeling van de jongeren van 12-18 op de behandelgroep van het Prinsessenpad worden geoptimaliseerd?

De behandeling meer methodisch en systematischer opzetten en uitvoeren zal een bijdrage leveren aan de optimalisering van behandeling. Een hulpmiddel om meer methodisch & systematisch te behandelen is de ehbo-bag. Deze zal overzichtelijk zijn. Per thema bevat het; basale informatie, tips en stappenplannen. In deze map moeten leerkaarten komen, waarin een plan wordt opgesteld hoe het aandachtspunt verholpen of verkleind kan worden. Er moet een basale ehbo-bag komen, met hierin alle leerkaarten. Daarnaast moeten de mentor & de jongere zelfstandig een ehbo-bag hebben, waarin al de leerkaarten zitten die voor de jongere van toepassing zijn. Daarin worden tevens de gemaakte opdrachten bewaard. In deze map moeten o.a. leerkaarten komen, over de problematiek die ervaren wordt in de ontwikkeling, van de jongeren van het Prinsessenpad.

Deze ontwikkelingen zijn:

- verantwoordelijkheid van de adolescent,
- contacten onderhouden,
- vriendschappen,
- rekening houden met anderen,
- ontwikkelen van de eigen identiteit,
- toekomstperspectief,
- motivatie voor behandeling,
- vrije tijdsbesteding,
- netwerk.

Een tweede punt ter optimalisering van behandeling gaat over de uitvoering van beleid, zoals De Combinatie deze voorschrijft. Het hieraan gekoppelde advies voor het Prinsessenpad is om meer volgens de missie/visie van De Combinatie te werken. Voor de basiscommunicatie/ de video interactie begeleiding zal eerst onderzocht moeten worden hoe de medewerkers dit kunnen en willen gaan gebruiken.

De ehbo-bag wordt volgens de missie/visie en methodes van De Combinatie opgesteld. In de leerkaarten worden de visie en methodes van De Combinatie duidelijk verwerkt. De leerkaarten worden opgesteld volgens;

- sociale competentiemodel,
- systeemgericht werken,
- wonen doe je thuis.

Er is een aantal voorwaarden geschept om een optimale conditie of resultaat van behandeling te bereiken. Het bereiken van de onderstaande voorwaarden zal bijdrage leveren aan de optimalisering van behandeling op het Prinsessenpad. Deze voorwaarden worden in leerkaarten verwerkt en zijn:

- motivatie van de adolescent,
- ouders & gezin erbij betrekken,
- zelfvertrouwen bevorderen,
- de adolescent verantwoordelijk stellen voor zijn/haar eigen gedrag,
- goede technieken en structurering bij de interventie,
- adequaat voorbeeldgedrag van de groepsleiding,
- affectief klimaat.

Daarnaast zal het personeel op sommige gebieden geschoold moeten worden. Dit zal een bijdrage leveren aan de optimalisering van behandeling doordat de medewerkers meer kennis krijgen en daardoor vaardiger en professioneler worden, wat ten goede komt aan de behandeling.

12. Samenvatting

De vraag waarop het gehele onderzoek is gebaseerd luidt:

Hoe kan de behandeling van de jongeren van 12-18 op de behandelgroep van het Prinsessenpad worden geoptimaliseerd?

In het theoretisch kader is terug te lezen wat de behandeling op het Prinsessenpad in zou moeten houden. Allereerst worden de ontwikkeling en de ontwikkelingstaken van een adolescent beschreven. Hierdoor wordt duidelijk waar een jongere zich moet ontwikkelen en wat het einddoel is. Vervolgens wordt gekeken wat de doelgroep; de jongeren van 12-18 op de behandelgroep van het Prinsessenpad, precies inhoudt. Zo wordt aangegeven wat veelvoorkomende problematiek is bij jongeren uit een behandelgroep. Er wordt een schets gemaakt waar de medewerkers alert op moeten zijn, waar mogelijk problematiek in ervaren kan worden. Ook wordt aangegeven wat het leven op een behandelgroep inhoudt, en waar de medewerkers aandacht voor moeten hebben. Om een beeld te krijgen van wat behandeling op het Prinsessenpad in moet houden, wordt er informatie over de organisatie: De Combinatie gegeven. Wat is de missie/visie van De Combinatie en volgens welke methodieken werkt De Combinatie? Daarnaast worden aandachtspunten weergegeven die een positieve werking op de behandeling hebben en er worden voorwaarden gesteld die een optimale conditie voor de ontwikkeling scheppen.

Aan de hand van de bovenstaande informatie is een topiclist opgesteld, die gebruikt is bij het afnemen van interviews bij de medewerkers van het Prinsessenpad. Het gaat hierbij deels om het verkennen; waar ervaren de medewerkers problematiek bij de jongeren van het Prinsessenpad en zijn de medewerkers enthousiast over een eventuele ehbo-bag? Daarnaast gaat het om een toetsing of evaluatie; werken de medewerkers volgens de richtlijnen van geslaagde hulpverlening en werken zij volgens de missie/visie en methodieken van De Combinatie?

Uit het onderzoek kwamen o.a. de volgende conclusies naar voren:

Een tal van ontwikkelingen & ontwikkelingstaken van de jongeren op het Prinsessenpad behoeft extra aandacht/behandeling. Kort samengevat in kernthema's zijn dit; zelfstandigheid, sociale competenties, eigen identiteit en het netwerk. Over het gebruik van de richtlijnen voor een geslaagde hulpverlening geven de medewerkers aan dat; het naar school gaan stimuleren, respect door hulpverleners en interesse van hulpverleners goed gebeurt. Echter is er ook een tal van aandachtspunten die niet of niet genoeg wordt ingezet. Denk hierbij o.a. aan: het motiveren van de adolescent, ouders en gezin erbij betrekken, zelfvertrouwen bevorderen, voorbeeldgedrag van groepsleiding en goede technieken en structurering bij de interventie. Over de missie/visie van De Combinatie wordt weinig verteld door de medewerkers. De methodieken van De Combinatie worden te weinig ingezet bij de behandeling. Alleen het competentiemodel komt nu meer tot uiting door het fasegericht werken. De medewerkers zijn allen erg enthousiast over een eventuele ehbo-bag. Deze moet wel overzichtelijk zijn, moet basale informatie, tips en stappenplannen bevatten. Het moet zo concreet mogelijk.

De vele concrete adviezen zijn terug te voeren tot vier hoofdadvies. Hieronder zijn de hoofdadvies te lezen met daaronder een aantal van de concrete adviezen.

1. Methodisch en/of systematisch werken en behandelen.
  - Een ehbo-bag opstellen.
2. Zorg dragen voor de beleidsuitvoering, zoals door De Combinatie beschreven.
  - Het netwerk uitbreiden (systeemgericht werken),
  - Beter contact onderhouden met de ouders (wonen doe je thuis) & ambulant werker.
3. Zorg dragen voor goede kwalitatieve behandeling.
  - Jongeren verantwoordelijk stellen,
  - Sociale competenties van jongeren vergroten,
  - Identiteitsontwikkeling van de jongeren stimuleren,
4. Themabesprekingen & scholing binnen het team van Prinsessenpad.
  - Bespreken & inzetten basiscommunicatie,
  - Taakverdeling,
  - Eenduidigheid vormen & informeren van het team + hoe in de praktijk te handelen.

13. Nawoord.

Het schrijven van deze scriptie heeft veel betekend voor mij persoonlijk voor wat betreft mijn verdere ontwikkeling en kennisuitbreiding op het pedagogisch vlak. Daarnaast heeft het bijgedragen aan de ontwikkeling van mijn persoonlijke pedagogische kader en visie, wat van invloed is op de rest van mijn carrière.

Het heeft mij inzicht gegeven verbanden te zien tussen verschillende problematiek en mijn kennis verbreed wat betreft behandeling.

Tevens zijn mijn competenties voor het opzetten en uitvoeren van een onderzoek vergroot.

Het schrijven van deze scriptie en het uitvoeren van het onderzoek zou ik niet uitgevoerd kunnen hebben zonder enige hulp van buitenaf.

Daarom wil ik graag een dankwoord uitbrengen aan:

Hans de Mits; afstudeerdocent, bedankt voor het geven van feedback over de theoretische kant en de hulp bij het opbouwen en uitvoeren van het onderzoek en de scriptie. Tevens voor de gelijkwaardigheid in onze samenwerking, waarbij mijn mening net zo zwaar telde.

Sanne Knook; stagebegeleidster en begeleidster van mijn afstuderen, bedankt voor het geven van kritische feedback op mijn scriptie, de tijd die je er in hebt gestoken en de hulp die je hebt geboden om mijn competenties op de werkvloer te vergroten.

Herwin Roberts; stagedocent, bedankt voor het begeleiden van mijn stage en de hulp die u hebt geboden in zware tijden.

Hans & Josette; mijn ouders, bedankt voor de constante steun en kracht die ik van jullie heb mogen ontvangen en de kans om mijn onvrede te uiten.

14.Literatuurlijst.

Baarde, De Goede, Teunissen (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten:Wolters-Noordhoff bv.

Bartels, A.A.j., Schuurisma, S. & Slot, N.W. (2001).interventies. In: R.N. Loeber, W. Slot &J.A. Sergeamt (red.) *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie: Omvang, oorzaken en interventies* (pp. 291-381). Houten/diegem: Bohn Stafleu Van loghum

Boendermaker, L. (1999). *Justitiële behandelinrichtingen voor jeugdigen: populatie en werkwijze*. Leuven/Apeldoorn: Garant.

Boendermaker, L. & Berg, J.F. van den (2005). Een verblijfplaats voor langere tijd buiten het gezin. In: L. Boendermaker (red.) *De juiste hulp. Uitgangspunten voor het zorgaanbod voor jongeren met ernstige gedragstoornissen* (pp.19-38). Utrecht: NIZW Uitgeverij.

Brink, T. ten (1998). *De ontwikkeling van kinderen tijdens een periode van klinische jeugdzorg. Status, beloop en prognose*. Academisch proefschrift. Amsterdam: paedologisch instituut.

Buysse, W.H. (1997). *Personal social networks and behaviour problems in adolescence. An explorative study in three samples: A residential sample, a day treatment sample and a reference sample*. PhD Thesis. Leiden: Grafisch bedrijf UFB.

Conner, D.F., Doerfler, L.A., Toscano, P.F., Volungis, A.M. & Steingard, R.J. (2004). Characteristics of children and adolescents admitted to a residential treatment center. *Journal of Child and Family Studies*, 13, 497-510.

Gageldonk, A. van & Bartels, A. (1990). *Evaluatieonderzoek in de jeugdhulpverlening. Deel 1: resultaten van een overzichtstudie*. Leiden: DSWO Press.

Harder, A.T. Knorth, E.J. & Zandberg, Tj. (2005). *Residentiele jeugdzorg in de schijnwerpers. Een literatuuronderzoek*. Groningen: rijksuniversiteit Groningen, Nieuwenhuis Instituut.

Harder, A.T., Knorth, E.J., Zandberg, T. (2006) *Residentiele jeugdzorg in beeld*, Amsterdam: SWP B.V.

Johnson & Johnson Consumer B.V.(2006). Heroriëntatieperiode. *Lichamelijke ontwikkeling*. <http://www.volwassenworden.nl>

Jongejan, C., Smit, M. & Knorth, E.J. (2000). *Hulpverleningsplanning in de praktijk: Het perspectief van de groepsleiding*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Klomp, M. (1995). Residentiele behandeling van jeugdigen met agressief gedrag. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 34, 332-334.

Knorth, E.J. (2005). Wat maakt het verschil? Over intensieve orthopedagogische zorg voor jeugdigen met probleemgedrag. *Kind en Adolescent*, 26, 334-351.

Konijn, C. (red.) (2003). *Internationaal overzicht effectieve interventies in de jeugdzorg*. Utrecht: NIZW Uitgeverij.

L. Boendermaker en T. van Yperen, 'Kansen in de keten'. Utrecht: NIZW, 2003, p. 41 - 42

Lyons, J.S., Uziel-Miller, N.D. Reyes, F.A.A. & Sokol, P.T. (1997). Strengths of children and adolescents in residential settings: prevalence and associations with psychopathology and discharge placement. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 39, 176- 181.

Madge, N. (1994) *Children and residential care in Europe*. London: National Childrens' Bureau.

- Mesman Schulz, K. Herfs, H. (1992). Zelfstandigheidstraining voor adolescenten. Een onderzoek naar de effecten van residentiële hulpverlening. *Kind en adolescent*, 13, 133-143.
- M. Kalverboer en E. Zijlstra, 'Het belang van het kind in het Nederlands recht. Voorwaarden voor ontwikkeling vanuit een pedagogisch perspectief', p. 31-32. Amsterdam: SWP, 2006. Zie ook: G. Dullens, 'Ouders moeten bewijzen dat ze hun kind kunnen opvoeden'. Perspectief, mei 2005, p. 10.
- Ploeg, J.D. van der & Scholte, E.M. (1996). *BJ centra in beeld 3*. Delft/Amsterdam: Eburon/NIPPO.
- Roediger, H.L., Capaldi, E.D., Paris, S.G., Polivy, J. & Herman, C.P. (2004) *Een inleiding Psychologie*, Thorn: Academia Press.
- Scholte, E.M. & Ploeg, J.D. van der (2002) *Effectieve hulpverlening aan de jeugdigen met meervoudige psychosociale problemen. Deel 1. Problematiek, indicatiestelling en cliënttevredenheid*. Amsterdam: NIPPO.
- Scholte, E.M., & Ploeg, J.D. van der (2003). Exploring factors governing successful residential treatment of youngsters with serious behaviour difficulties: Findings from a longitudinal study in Holland. *Childhood*, 7, 129-153.
- Sinclair, I. & Gibbs, I. (1998). *Children's homes: A study in diversity*. Chichester: John Wiley and Sons.
- Snellen, A. (2005). *Basismodel voor het methodisch hulpverleners in het maatschappelijk werk*. Bussem: uitgeverij Coutinho.
- Verhulst, F.C., (2006). *Kinder- en jeugdpsychiatrie*. Assen: Van Gorcum.
- Weezel, L.G. van, Waaldijk, K. (1984) *Residentiële hulpverlening*, Alphen aan den Rijn/Brussel: Samson.
- Wells, K. & Whittington, D. (1991). Characteristics of youths referred to residential treatment: Implications for program design. *Children and Youth Services review*, 15, 195-218.
- Yperen, T.A. van (2001). Antisociaal gedrag en jeugddelinquentie: Valt er wat te keren? *Kind en adolescent*, 22, 326-341.
- Yperen, T.A. van (2004). Praktijkontwikkeling, onderzoek en beleid: instrumenten voor een effectievere jeugdzorg. *Kind en Adolescent*, 25, 4-17.
- Yperen, T.A. van, Booy, Y. & Veldt, M.C. van der (2003). *Vraaggerichte hulp, motivatie en effectiviteit in jeugdzorg*. Utrecht: NIZW Uitgeverij.

Bijlage.

bijlage 1; soms gaan problemen niet vanzelf over.

Folder van De Combinatie jeugdzorg; "soms gaan problemen niet vanzelf over".

2.3.1 Wat voor hulp biedt De Combinatie?

De Combinatie Jeugdzorg heeft vijf groepen voor oudere jeugd (12-18 jaar).

Een groep voor meiden, een groep voor jongeren met autisme, twee gemengde groepen en een lang verblijfgroep. Voor elke groep van tussen 8 -10 jongeren hebben we een huis in Veldhoven. Iedereen heeft een eigen kamer.

De leefgroep van het Prinsessenpad is een gemengde behandelgroep.

Wat gaat er in zo'n groep aangepakt worden?

Samen met de jongeren zal worden geoefend in het omgaan met allerlei situaties. Situaties die men in de praktijk van alledag meemaakt. Contacten onderhouden met leeftijdgenoten bijvoorbeeld. Of omgaan met geld. Of werken aan een zinvolle daginvulling. Dat is soms een hele kunst. Met ouders en met leerkrachten omgaan. Zo zijn er een heleboel dingen te noemen. Als de jongere die situaties goed in de vingers heeft, wordt verwacht dat de problemen gaan afnemen.

Daarnaast wordt de hulp gericht op het gezin om de situatie thuis te verbeteren.

2.3.2 wat is de procedure?

Op basis van aanmelding op Bureau Jeugdzorg wordt beoordeeld welke hulp het best aansluit op de problemen van de ouders en het kind. Het is mogelijk dat besloten wordt dat de hulpverlening wordt uitgevoerd door de werkvorm dag- en nachthulp van De Combinatie Jeugdzorg. Misschien is er snel plaats, vaak zal er sprake zijn van enige wachttijd. Bureau Jeugdzorg beziet samen met de ouders en het kind hoe deze periode het best overbrugd kan worden.

De ouders worden daarna samen met de jongere en iemand van Bureau Jeugdzorg uitgenodigd voor een kennismakingsgesprek. In dit gesprek wordt het een en ander verteld over de groepen en over onze werkwijze. Heeft het kind interesse, dan wordt er een vervolgspraak gemaakt. Die gesprekken zullen doorgaans plaatsvinden met de vaste begeleider van het kind. Deze begeleider wordt ook de vaste contactpersoon. Samen met de begeleider worden plannen voor de contacten met thuis, het eventueel weer thuis gaan wonen of de weg naar zelfstandig wonen voorbereid. Stap voor stap wordt daar naartoe gewerkt.

Alle plannen en stappen worden vastgelegd in een hulpverleningsplan. Minstens elk halfjaar vindt een voortgangsbespreking plaats, waarbij uiteraard de jongere zelf, diens begeleider, ouders / verzorgers, behandelcoördinator en iemand van de plaatsende instelling (Bureau Jeugdzorg of de gezinsvoogd) aanwezig is. In die bespreking komt aan de orde hoe het loopt. Op basis van die evaluaties wordt steeds een aangepast nieuw begeleidingsplan gemaakt.

2.3.3 betrokkenheid ouders

De hulp van De Combinatie aan het kind is erop gericht dat hij / zij zich weer zo goed mogelijk ontwikkelt. Het belang van het kind en de hulpvragen en wensen van de ouders zijn uitgangspunten voor De Combinatie.

Daarom is het van belang dat de ouders nauw betrokken blijven bij onze hulpverlening.

De behandelcoördinator of de begeleider stemt daarom de afspraken die worden gemaakt af. Een belangrijke afspraak betreft het behandelplan dat samen met de ouders wordt opgesteld. Daarin wordt beschreven waaraan er met het kind gewerkt gaat worden en hoe De Combinatie dat doel tracht te bereiken.

In de periode dat het kind bij De Combinatie verblijft, wordt de voortgang regelmatig met de ouders besproken. In deze voortgangsgesprekken wordt gekeken of De Combinatie op de goede weg zit. Zo nodig wordt het plan bijgesteld.

Uitgangspunt is dat de ouders en/of voogd zo veel mogelijk betrokken worden bij de afspraken tussen de jongere en de begeleider. De jongere kan ook regelmatig weekenden naar huis gaan, of eventueel naar een familielid, als dat beter zou zijn. Hij / zij kan dan de geleerde vaardigheden en het aangeleerde gedrag oefenen.

2.3.4 begeleiding van de ouders

Vrijwel altijd wordt in een behandelplan afgesproken om ook hulp in de thuissituatie in te zetten. Afhankelijk van de vragen en wensen begeleidt een ambulant hulpverlener het gezin. Vaak moeten alle gezinsleden leren hoe zij anders met elkaar om kunnen gaan. Soms vinden de ouders het prettig om wat handvatten te krijgen voor de verdere opvoeding van het kind. Afhankelijk van de wensen van de ouders zal De Combinatie samen met de ouders zoeken naar mogelijkheden.

2.3.5 Werkwijze

Als een kind tijdelijk in de behandelgroep verblijft, is dit uiteraard een ingrijpende gebeurtenis. Daarom kunnen de ouders rekenen op een zorgvuldig traject rond de daadwerkelijke plaatsing, het verblijf en de afronding van de hulp. De ouders kunnen in de contacten met De Combinatie aangeven wat ze van belang vinden voor het verblijf en de hulpverlening aan hun kind en zal De Combinatie zoveel mogelijk informatie geven over de behandelgroep en de werkwijze waarin het kind geplaatst wordt.

De keuze voor welke van de leefgroepen is afhankelijk van de problemen en het gedrag van het kind. Ook spelen er aspecten mee als voorgeschiedenis, leeftijd, hulpvraag, groepssamenstelling en de actuele situatie binnen een groep.

De Combinatie ontvangt de ouders ook graag voor bezoeken aan hun kind. Als het mogelijk is verblijft het kind in de weekenden thuis. De ouders kunnen daarover met de groepsleiding of de behandelcoördinator en de plaatsende instelling afspraken maken. Dergelijke situaties zullen we goed met het kind en de ouders voorbereiden en ook nabespreken.

2.3.6 Gebruikte hulpverleningsmethodes binnen de dag- en nachthulp

In de zorg bestaan allerlei methoden die hulpverleners gebruiken om de doelen te bereiken die ze met ouders en kinderen afspreken.

Binnen dag- en nachthulp zijn er vaste regels en afspraken, deze gelden voor alle jongeren die er verblijven. Daarnaast heeft iedere jongere zijn individuele hulpverleningsplan. Hierin staan de doelen opgenomen die alleen voor hem/haar van toepassing zijn. Er zijn drie methodische kaders van waaruit gewerkt wordt. Dat is het competentiemodel, basiscommunicatie/ VIB en het systeemgericht werken.

Werken vanuit het competentiemodel betekent dat de hulp gericht is op het verwerven van competenties, de ontplooiing en de uitvoering van ontwikkelingstaken voor zowel de jongere als het gezin. De krachten en vaardigheden van de jongere (of andere gezinsleden) worden in kaart gebracht en vergroot. Een specifieke methodiek binnen het competentiemodel is de residentieel gedragstherapeutische benadering (RGB). Bij de RGB staat het gedrag van het kind centraal. (Probleem)gedrag wordt vertaald in taken en verantwoordelijkheden die het kind kan dragen. Deze dienen in balans te zijn, wat betekent dat er wordt ingezet op ander (wenselijk) gedrag. De aanpak verloopt gestructureerd en in fasen. Wenselijk gedrag wordt sterk gestimuleerd binnen een algemeen klimaat van positieve bevestiging. Hiervoor staan er vanuit de methodiek verschillende middelen ter beschikking. In die zin wordt eerder 'nieuw' gedrag geleerd dan 'fout' gedrag afgeleerd.

In een aantal gevallen kan gebruik gemaakt worden van de methode Video Interactie Begeleiding (VIB). Bij Video Interactie Begeleiding wordt een videocamera ingezet om de omgang tussen een kind en de groepsleiding in beeld te brengen. Aan de hand van de beelden kan dan gezien worden hoe een kind reageert op verschillende situaties. De achterliggende gedachte bij VIB is dat gedrags- en/of opvoedingsproblemen ontstaan en erger kunnen worden doordat er steeds sprake is van negatieve emoties in de onderlinge communicatie. Uitgangspunt van de methodiek is dan ook juist het stimuleren van het positieve in zowel de jeugdige als in zijn omgeving. Positief communiceren, dus op momenten dat waardering op zijn plaats is en ook positief reageren op pogingen van het kind om contact te leggen, zijn van belang om tot verandering te komen. VIB zal dan ook in de thuissituatie ingezet worden om de communicatie tussen de jongere en zijn ouders in beeld te brengen.

De werkwijze vanuit de behandelgroepen is systeemgericht. Dat wil zeggen dat het primair systeem (het gezin) als onlosmakelijk verbonden en geheel wordt gezien. We betrekken daarom zoveel als mogelijk het gezin bij de behandeling op de behandelgroep. Soms kan het zijn dat de vaste begeleider van een kind, in de thuissituatie praktische vaardigheden komt oefenen. Het kan ook zijn dat een ambulant hulpverlener met de ouders aan de slag gaat om te kijken hoe de mogelijkheden in het gezin weer kunnen worden vergroot.

2.3.7 Duur van de hulp

De duur van de hulp is vooraf niet precies te bepalen. Het ligt er aan wat de ouders willen en hoe het loopt. Om een beetje een idee te geven: sommige jongeren blijven een klein jaar, anderen ongeveer anderhalf jaar, sommigen twee jaar of zelfs langer.

2.3.8 Externe en interne hulp.

Als een jongere op het Prinsessenpad verblijft, wordt vaak gebruikt gemaakt van zowel interne als externe hulp. Interne hulp, is alle hulp die vanuit De Combinatie geboden kan worden. Zo worden er sociale vaardigheidstraining gegeven voor jongeren en is er ambulante hulp mogelijk. Externe hulp betreft alle hulp van buitenaf, denk hierbij aan hulp van het GGZE, Novadic, psychologenpraktijk etc.

Er wordt gezocht naar de hulp die het beste bij een jongere aansluit.

2.3.9 Weekendsluiting/ wonen doe je thuis.

Om de week is het weekendsluiting op het Prinsessenpad. Dit houdt in dat het Prinsessenpad 1x in de twee weken zijn panden sluit. Alle jongeren moeten dan ergens anders het weekend doorbrengen. Het motto van deze weekendsluiting is 'wonen doe je thuis'. Hierbij zegt de naam al wat de methode inhoudt. Het doel van de weekendsluitingen is dan ook dat de jongeren van het Prinsessenpad dat weekend thuis doorbrengen. Sommige jongeren kunnen thuis niet terecht en hebben daarvoor een andere plaats waar ze terecht kunnen, zoals bij familie of vrienden.

Mocht een jongere geen plaats hebben waar hij/zij in het weekend naar toe kan, dan is het mogelijk het sluitingsweekend door te brengen op een andere groep binnen De Combinatie. Wel worden er dan mogelijkheden gezocht om het netwerk uit te breiden en als nog een weekend plek te vinden.

Bijlage 3: "zorgprogramma Prinsessenpad"

Bundeling van Vera Wesel.

Bijlage 4: problemen en risico's bij de adolescentie.

4.5.1 Psychoactieve middelen.

Dit vormt een van de belangrijkste bedreigingen tijdens de adolescentie. Het misbruik van deze middelen gaat gepaard met een reeks factoren zoals verminderde prestaties op school, zitten blijven, conflicten met leraren en binnen het gezin.

Verslaving aan drugs komt vaker voor bij adolescenten die emotioneel in de knoop zitten, een laag zelfbeeld hebben en antisociale gevoelens vertonen. Tevens speelt de druk van leeftijdgenoten een grote rol. (Roediger et al. , 2004)

4.5.2 Seksueel overdraagbare aandoeningen.

Ondanks een verbeterde anticonceptie, blijkt uit talrijke studies, dat adolescenten nog steeds te laks en te onregelmatig omgaan met het gebruik van deze voorbehoedsmiddelen. Meisjes zijn hierin nauwgezetter dan jongens. (Roediger et al. , 2004)

4.5.3 Tienerzwangerschap

Tienerzwangerschap is wel een van de meest in het oog springende gevolgen van de seksuele activiteit bij adolescenten. Tienermoeders en hun baby's staat over het algemeen een tal van problemen te wachten. De baby's lopen meer risico's op verschillende aandoeningen zoals geboortecomplicaties en een laag geboortegewicht, enerzijds door de leeftijd van de moeder en anderzijds door slechte prenatale verzorging. Dochters van tienermoeders hebben een verhoogde kans ook tienermoeder te worden. Dit is voor een deel te wijten aan de sociaaleconomische omstandigheden, tienermoeders maken vaak hun school niet af en hebben zo een zwakke positie op de arbeidsmarkt. (Roediger et al. , 2004)

4.5.5 Misdaad

Een belangrijk onderscheid bij een misdaad wordt gemaakt tussen een misdaad passend bij de leeftijd, zoals spijbelen en misdaad tussen wetsovertredingen die ook op volwassenen van toepassing zijn bijvoorbeeld diefstal. Sommige adolescenten keren zich door impulsiviteit tot misdaad en geweld terwijl bij anderen een patroon van constant groeiend deviant gedrag zichtbaar is.

Volgens Patterson, Reid en Dishion (1992) wordt de eerste stap naar delinquent gedrag gevormd door een gezin dat antisociaal gedrag belooft. De tweede stap is als de schoolprestaties lijden onder het antisociale gedrag en leeftijdgenoten worden verworpen. Tijdens de laatste stap gaat het kind zich associëren met een antisociale leeftijdsgroep. Deze groep kinderen/adolescenten wordt opstandig en voelt zich niet langer verbonden met hun gezin. Het zijn vooral deze kinderen die het vaakst misdaden begaan als adolescent. (Roediger et al. , 2004)

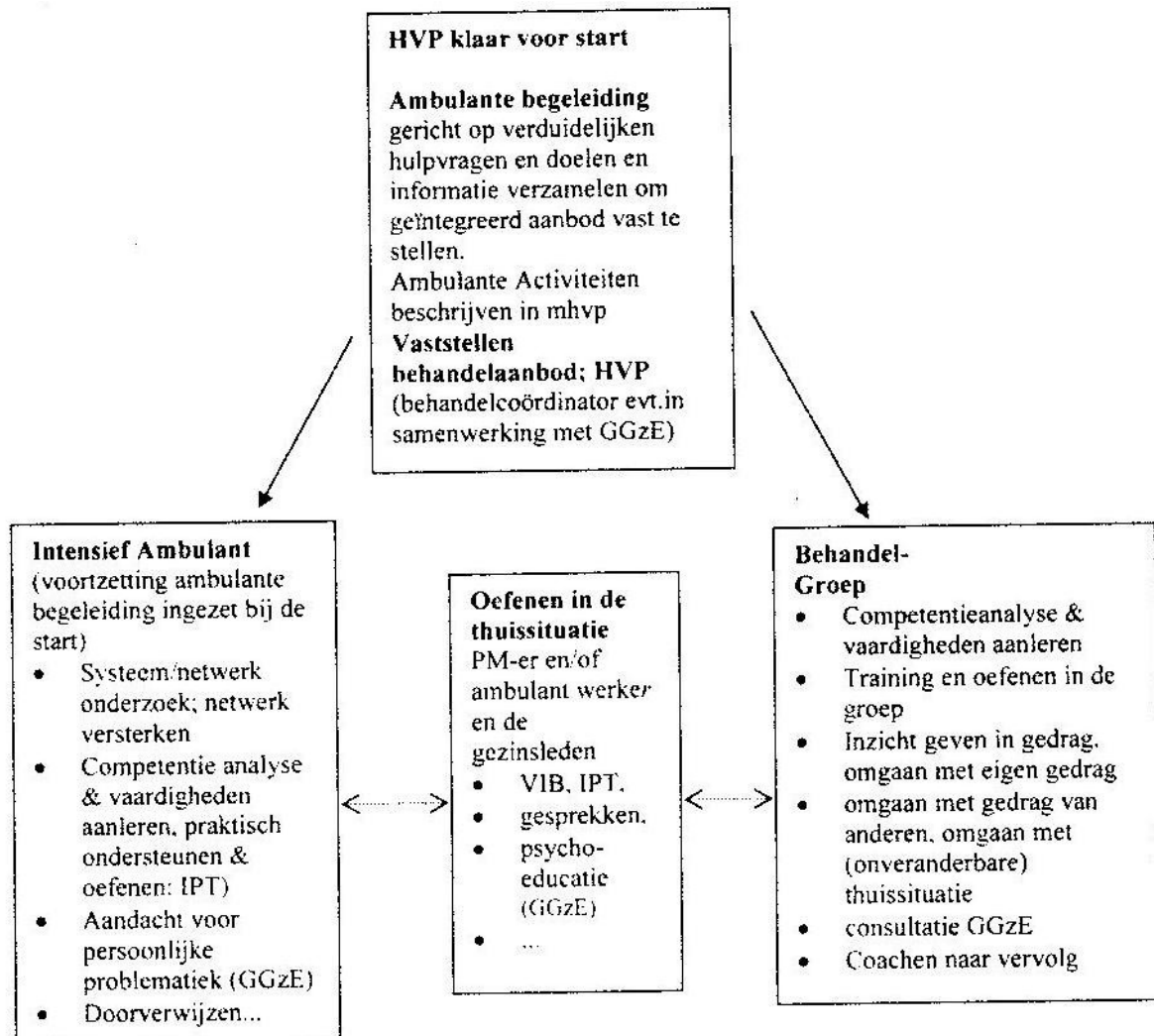
4.5.6 Van huis weglopen en zelfdoding

Adolescenten lopen om verschillende redenen van huis weg, bijvoorbeeld voor avontuur, ontsnappen aan een moeilijke relatie met ouders, naar vriendje of vriendinnetje. Weglopen is veelal een impulsieve actie, die slechts een tijdelijke ontsnapping biedt. Een aantal adolescenten lopen thuis weg vanwege mishandeling of een ondragelijke thuissituatie.

Jongeren die voor langere tijd weglopen, worden vaak geconfronteerd met ernstige risico's, ze hebben weinig mogelijkheden en zijn gemakkelijke slachtoffers. Omdat ze meestal een beperkte hoeveelheid geld hebben worden velen gedwongen tot stelen of prostitutie.

Ernstige problemen leiden soms tot zelfdoding. Jongeren die zelfdoding plegen, hebben meestal een lange geschiedenis van aanpassingsproblemen en depressie achter de rug.

Het aantal zelfdodingen bij jongeren is de laatste decennia sterk gestegen, dit heeft waarschijnlijk voor een groot deel te maken met de toegenomen druk op jongeren om zich verantwoordelijk te gedragen. (Roediger et al. , 2004)

Figuur 1: schematisch overzicht van het geïntegreerde behandelaanbod

Bijlage 6: Model 'Belang van het kind en voorwaarden voor ontwikkeling'

Uit: Het belang van het kind in het Nederlands recht. Voorwaarden voor ontwikkeling vanuit een pedagogisch perspectief.

Model 'Belang van het kind en voorwaarden voor ontwikkeling', M. Kalverboer en E. Zijlstra

GEZIN: actuele situatie

Fysiek welzijn

1. *Adequate verzorging* is de zorg voor gezondheid en fysiek welbevinden (bv. het bieden van ruimte, verwarming, kleding, persoonlijk eigendom, voeding, inkomen, enz.) passend bij het kind. Daarnaast ervaren de ouders geen zorgen met betrekking tot deze condities.

2. *Een veilige fysieke directe omgeving* biedt lichamelijke bescherming aan het kind. Dat betekent afwezigheid van gevaar in de woning en omgeving, afwezigheid van bedreigende toxische invloeden, afwezigheid van mishandeling en afwezigheid van geweld in de directe omgeving van het kind

Opvoeding

3. *Affectief klimaat*. Geborgenheid, steun en begrip van de ouder, passend bij het kind en tot uiting komend in de relatie die het kind met zijn ouders heeft.

4. *Een ondersteunende flexibele opvoedingsstructuur*

- Voldoende regelmaat in het leven van alledag.
- Aanmoediging, stimulering, geven van instructie en het stellen van realistische eisen.
- Het stellen van grenzen, het geven van regels, het geven van realistische eisen.
- Het uitoefenen van controle op het gedrag van het kind.
- Het voldoende ruimte laten aan het kind voor eigen wensen en vrijheid voor eigen initiatief en experimenteren, evenals de vrijheid om over de structuur te (leren) onderhandelen.
- Het kind krijgt niet meer verantwoordelijkheid dan het aankan en ervaart zo binnen die begrenzing de gevolgen van zijn gedrag, leert zo de gevolgen in te schatten en zijn gedrag af te wegen.

5. *Adequaat voorbeeldgedrag ouder*. Het kind neemt gedrag, optreden, waarden en normen van zijn ouders over die nu en later van belang zijn.

6. *Interesse*. Het tonen van belangstelling voor het kind en zijn leefwereld door de ouder.

Gezin: toekomst en verleden

7. *Continuïteit in opvoeding en verzorging, toekomstperspectief*. Een ouder verzorgt het kind en voedt het zodanig op dat er hechting optreedt. Het basisvertrouwen dat ontstaat wordt in stand gehouden door de beschikbaarheid van de ouder. Het kind ervaart toekomstperspectief.

SAMENLEVING: actuele situatie

8. *Een veilige fysieke bredere omgeving* biedt lichamenlijk bescherming aan het kind. De buurt waarin het kind opgroeit is veilig evenals de samenleving. Criminaliteit, oorlogen, natuurrampen, besmettelijke ziekten enzovoort zijn afwezig.

9. *Respect*. De behoeften, wensen, gevoelens en verlangens van het kind worden serieus genomen door de omgeving van het kind.

10. *Sociaal netwerk*. Het kind (gezin) heeft diverse steunbronnen in zijn omgeving waarop het een beroep kan doen.

11. *Educatie*. Het kind krijgt scholing en opleiding en de gelegenheid tot het ontplooiën van talenten (bv. sport en muziek).

12. *Omgang met leeftijdgenoten*. Het kind heeft omgang met andere kinderen in gevarieerde situaties passend bij de belevingswereld en het ontwikkelingsniveau van het kind.

13. *Adequaat voorbeeldgedrag samenleving*. Het kind komt in contact met andere kinderen en volwassenen van wie het gedrag, optreden, waarden en normen kan overnemen die hem nu en later van belang zijn.

Samenleving: toekomst en verleden

14. *Stabiliteit in levensomstandigheden, toekomstperspectief*. De omgeving verandert niet onvoorzien en plotseling. Optredende veranderingen komen aangekondigd en zijn inzichtelijk voor het kind. Identificatiefiguren en steunbronnen blijven bestaan, evenals de mogelijkheid tot het aangaan van relaties door eenheid van taal. De samenleving biedt het kind een toekomstperspectief.

Bijlage 7: behandeling bij specifieke problematiek.

7.2.1 ernstige gedragsstoornissen en internaliserende problematiek.

Boendermaker en Van den Berg (2005, p.5) zijn in recent uitgevoerd onderzoek tot de conclusie gekomen dat adolescenten met ernstige gedragsstoornissen en internaliserende problematiek een intensieve, (cognitief)gedragtherapeutische aanpak, gecombineerd met gezinsinterventies effectief is. Volgens de auteurs moet een Residentiële interventie een aantal basiselementen bevatten, namelijk;

- modules gericht op diagnostiek, risicotaxatie en delictanalyse;
- modules waarin gewerkt wordt aan het vergroten van de motivatie;
- kleine leefgroepen van 4 tot 6 adolescenten;
- leefgroepen waarin een gedragtherapeutisch hulpmiddel wordt toegepast waarmee systematisch feedback kan worden gegeven aan de jeugdigen.

Tevens komt uit onderzoek (Boendermaker & van den Berg, 2005;vgl. Knorth 2005b.) een aantal elementen naar voren voor de aanvullende behandeling. Deze bestaat o.a. uit gezinsbehandeling, individuele ondersteuning, medicatie en begeleiding in het zoeken naar werk.

7.2.2 antisociaal crimineel gedrag.

Van Yperen (2001) heeft voor jeugdigen met antisociaal crimineel gedrag specifiek werkzame behandelfactoren opgesomd.

Zo bijvoorbeeld het competentiemodel; hantering van feedbacksystemen en programma's met een op sociale cognitie en emotie gerichte component blijken veelbelovend. Tevens geeft hij specifiek werkzame gezinsinterventies als behandeling. Ook de medicamenteuze behandeling ontbreekt niet in zijn opsomming; met name bij gedragstoornissen die gepaard gaan met depressie of ADHD.

7.2.3 ernstig gewelddadig.

Voor ernstig gewelddadige jongeren is een aantal condities voor succesvolle interventies opgesteld (Bartels, Schuurisma & Slot, 2001). De interventies bestaan uit structuur biedende vaardigheidstrainingen en gedragtherapeutische interventies, deze geven de beste aanknopingspunten.

Als tweede gezins- of systeemgerichte interventies, en als laatste multimediale interventies, gericht op meerdere contexten zoals gezin, school en vrienden.

7.2.4 Delinquenten.

Boendermaker (1999) heeft de meest effectieve programma's besproken bij jeugdige delinquenten.

Zo zijn er programma's waarbij vaardigheden worden aangeleerd, het gezin en de sociale omgeving worden betrokken. De programma's zijn goed georganiseerd, intensief en theoretisch gefundeerd.

7.2.5 Psychosociale en gedragsproblemen.

Uit de overzichtstudie van Van Gageldonk en Bartels (1990) komen twee vormen van residentiële behandeling als effectief naar voren, voor jeugdigen met ernstige psychosociale en gedragsproblemen waaronder delinquent gedrag.

1. projectmatig werken met een gestructureerde leefomgeving;
2. werken aan de vergroting van de sociale competentie.

7.2.6 ADHD, met depressie en gedragsstoornis.

Als laatste de overzichtstudie van Konijn (2003), die zich richt op problematiek als; ADHD, met depressie en met gedragsstoornis. Er worden geen expliciete interventies genoemd in de context van de residentiële jeugdzorg, hieronder worden wel de resultaten van de studies weergegeven, omdat deze problematiek toch een belangrijke categorie omvat.

Bij jeugdige met ADHD is allereerst medicatie een goede behandeling, bijvoorbeeld methylfenidaat ofwel Ritalin. Daarbij een behandeling met gedragtherapeutische interventies, waarbij behandeling van het kind via de ouders plaatsvindt, en een straf- en beloningssysteem in de klas.

Bij depressie zijn er aanwijzingen dat cognitieve gedragstherapie effectief is. Medicatie lijkt minder geschikt omdat weinig middelen goed helpen en behandeling vaak ook op andere problemen gericht moet zijn.

Voor jeugdigen met een gedragsstoornis zijn met name trainingen voor de ouders effectief, die gebaseerd zijn op de sociale leertheorie.

Jeugdigen die te kampen hebben met een oppositioneel opstandige stoornis en jeugdigen met agressief delinquent gedrag hebben baat bij een oudertraining die gecombineerd dient te worden met een probleemoplossende vaardigheidstraining. Ook zijn er aanwijzingen voor trainingen in woedebeheersing.

Topic;	Subtopics;
Ontwikkeling(staken) tijdens de adolescentie.	- lichamelijke & seksuele veranderingen - cognitieve ontwikkeling - zoeken naar de eigen identiteit (onafhankelijk positief zelfbeeld) - De band tussen familie, leeftijdgenootjes en vriendjes gaat veranderen Ontwikkelingstaken 4-12 - Veiligheid en gezondheid - Gebruik van basale infrastructuur - Verantwoordelijkheden thuis - Vriendschappen - Onderwijs - Onafhankelijkheid: - Rekening houden met anderen: Ontwikkelingstaken voor kinderen van 12-21 jaar; - Positie ten opzichte van de ouders - Onderwijs of werk - Vrije tijd - Eigen woonsituatie: zoeken of creëren - Autoriteit en instanties: - Gezondheid en uiterlijk: zorgen voor een goede lichamelijke conditie - Sociale contacten en vriendschappen: contacten leggen en onderhouden - Intimiteit en seksualiteit:
Verantwoording topic; Het geeft antwoord op de vraag waar de knelpunten volgens de medewerkers liggen, in de ontwikkeling van de jongeren die op weg zijn naar volwassenheid. Dit is dus antwoord op de deelvraag: <i>Welke knelpunten in de ontwikkeling van de jongeren worden ervaren en behoeven volgens de medewerkers extra behandeling?</i> Kortom: welke ontwikkeling(staken) bevatten knelpunten en zouden gestimuleerd moeten worden volgens de medewerkers van het Prinsessenpad? Al de bovenstaande topics zijn gevonden in de literatuur en terug te lezen in het literatuuronderzoek.	

Topic;	Subtopics;
Veelvoorkomende problemen in een behandelgroep/leefgroep.	- problemen in het gezin van herkomst - gebrekkig toekomstperspectief - negatief zelfbeeld - gebrekkig sociaal netwerk - sociale competenties - positie jongere in de groep
Verantwoording topic; De mening van de medewerker over de veelvoorkomende problemen wordt hierbij verhelderd. Hierbij wordt helder of er volgens de medewerker extra stimulering nodig is bij een bepaald probleem. Deze problemen slaan terug op ontwikkelingstaken tijdens de adolescentie. Dit topic en deze subtopcis geven antwoord op de deelvraag: <i>Welke knelpunten in de ontwikkeling van de jongeren worden ervaren en behoeven volgens de medewerkers extra behandeling?</i> Al de bovenstaande topics zijn gevonden in de literatuur en terug te lezen in het literatuuronderzoek.	

Topic;	Subtopics;
Behandeling voor de specifiek beschreven doelgroep.	- vaardigheidstrainingen erg effectief - de vaardigheid sociale competentie - de leefomgeving zoals gezin/familie en school. - sterktes zijn; goed gevoel voor humor, genieten van positieve levenservaringen, sterke band met één volwassene (broer of zus) en een relatief goede gezondheid en zelfverzorging.
Verantwoording topic; Hierbij wordt de mening verhelderd van de medewerker over deze informatie over behandelen van de doelgroep. Er wordt geëvalueerd of de medewerkers werken volgens de richtlijnen van geslaagde hulpverlening. Dit topic en deze subtopcis geven antwoord op de deelvraag: <i>Gebruiken de medewerkers de richtlijnen voor geslaagde hulpverlening, zoals de theorie die weergeeft? En zijn er eventueel verbeterpunten?</i> Al de bovenstaande topics zijn gevonden in de literatuur en terug te lezen in het literatuuronderzoek.	

Topic;	Subtopics;
Algemene kenmerken van behandeling die positief resultaat hebben.	- goed te luisteren naar de adolescent en extra aandacht besteden aan spanningen en zorgen. - adolescent zelf de kans krijgen ervaringen op een veilige manier op te doen - leeftijdgenoten zijn erg belangrijk - motivatie van de adolescent, - ouders & gezin erbij betrekken, - zelfvertrouwen bevorderen, - de adolescent verantwoordelijk stellen voor zijn/haar eigen gedrag, - deskundigheid & professionaliteit van de hulpverlener, - naar school gaan stimuleren, - adequaat voorbeeldgedrag van de samenleving & ouder - respect door hulpverleners - interesse van hulpverleners - affectief klimaat
Verantwoording topic; De mening/ideeën en ervaringen van de medewerker over deze richtlijnen bij de behandeling wordt verhelderd. Er wordt geëvalueerd of de medewerkers werken volgens de richtlijnen van geslaagde hulpverlening. Hierdoor wordt antwoord gegeven op de deelvraag: <i>Gebruiken de medewerkers de richtlijnen voor geslaagde hulpverlening, zoals de theorie die weergeeft? En zijn er eventueel verbeterpunten?</i> Al de bovenstaande topics zijn gevonden in de literatuur en terug te lezen in het literatuuronderzoek.	

Topic;	Subtopics;
Missie/visie van De Combinatie bij de behandeling.	missie/visie van De Combinatie: - gezonde ontwikkeling, - veilige omgeving, - rechten van het kind, - maatschappelijke omgeving, - kinderen en ouders staan centraal, in gesprek om doelen vast te stellen. - basiscommunicatie/VIB, sociale competentiemodel, systeemgericht werken en wonen doe je thuis.
Verantwoording topic; De medewerker werkt bij De Combinatie en zal volgens deze missie/visie moeten werken. Er wordt duidelijk of dit ook het geval is. De deelvraag die hierbij hoort is; <i>Wordt er volgens de medewerkers gewerkt volgens de missie/visie van De Combinatie? En zijn er eventueel verbeterpunten?</i> Al de bovenstaande topics zijn gevonden in de literatuur en terug te lezen in het literatuuronderzoek.	

Topic;	Subtopics;
Motivatie medewerkers	- Motivatie? - Welke manier wel/niet? - Voorwaarden?
Verantwoording topic; Dit laatste topic zal duidelijk maken of de medewerkers gemotiveerd zullen zijn de eventuele ehbo-bag te gaan gebruiken. Daarnaast zal duidelijk worden wanneer ze wel of niet gemotiveerd zijn en of er eventueel voorwaarden moeten zijn voor deze ehbo-bag. De deelvraag die hierbij past is; <i>Zijn de medewerkers enthousiast over een eventuele ehbo-bag?</i>	

Bijlage 9. Brief aan medewerkers Prinsessenpad.

Maandag 31 Maart 2008,

Betreft: Interviews ten behoeve van mijn onderzoek.

Beste collega's van het Prinsessenpad,

Inmiddels ben ik al een tijdje werkzaam als stagiaire binnen het Prinsessenpad. Een aantal maanden geleden tijdens mijn sollicitatie, is naar voren gekomen dat ik op het p.p. aanwezig ben voor mijn afstudeerstage en tevens mijn scriptie binnen het p.p. zal voltooien. Als het goed is, is bij allen bekend dat ik bezig ben met een onderzoek en jullie daarvoor zal interviewen. Het onderzoek begint te vorderen en binnen zeer afzienbare tijd zal ik beginnen met het afnemen van de interviews, wellicht al vanaf april. In het kader van mijn onderzoek is het belangrijk dat jullie op de hoogte zijn van het onderzoek en het doel van de interviews. Daarom zal ik jullie in deze brief een korte toelichting geven over het onderzoek.

Het onderwerp van het onderzoek betreft optimalisering van behandeling op de behandelgroep Prinsessenpad. Het gaat in het onderzoek deels om het verkennen; waar ervaren jullie problematiek bij de jongeren van het Prinsessenpad en zijn jullie enthousiast over een eventuele ehbo-bag. Daarnaast gaat het om een toetsing of evaluatie; werken jullie volgens de richtlijnen van geslaagde hulpverlening en werken jullie volgens de missie/visie en methodieken van De Combinatie.

Het uiteindelijke doel is een conclusie trekken uit al de interviews. Hierna worden de adviezen uitgebracht, waarin duidelijk zal worden hoe de behandeling op het Prinsessenpad geoptimaliseerd kan worden. Uiteindelijk kunnen deze adviezen omgezet worden in opdrachten of behandelingen.

Bijvoorbeeld; jullie ervaren dat veel jongeren zeer slecht met hun financiën kunnen omgaan, jullie geven daarbij ook aan dat jullie dit graag gestimuleerd zien.

Ligt het probleem bij het zakgeld, het sparen of juist het kleedgeld of misschien bij alle drie?

Op het specifieke probleem zal dan een soort opdracht ontwikkeld worden. Deze komt uitgebreid en voor iedereen hanteerbaar in 'de map' te zitten. Mochten er dan veel problemen ontstaan m.b.t. financiën bij een jongere, dan hoeft je alleen de map te pakken en er een werkblad uit te halen. Je hebt dan kant en klaar een manier van aanpak liggen die je kunt gebruiken. Er hoeft dus niet bij elke jongere opnieuw een aanpak uitgedacht te worden. Deze map zal de naam ehbo-bag krijgen, wat staat voor eerste hulp bij opvoeden: behandeling van adolescenten door groepsleiding. Uiteraard kan deze map ook aangevuld worden met opdrachten door de medewerkers van het Prinsessenpad.

Verder is het belangrijk te weten dat het onderzoek en dus de interviews alléén zal gaan over de jongeren zonder zelfstandige dagen. Hiervoor is gekozen omdat de jongeren met zd al verder zijn in hun ontwikkeling en al veel verder zijn in hun weg naar de volwassenheid. Het is dus van belang bij het interview en bij de beantwoording van de vragen hier rekening mee te houden en alleen jongeren en hun knelpunten te betrekken die geen zd hebben.

Als laatste zullen de interviews vertrouwelijk worden behandeld. De informatie blijft anoniem en zal niet naar derden worden gecommuniceerd.

Ik wil jullie alvast heel erg bedanken voor jullie medewerking!

Buiten het feit dat het voor mij erg belangrijk is voor de afronding van mijn studie, is het ook voor De Combinatie, het Prinsessenpad een aanwinst! Tevens zal er een heel klein stukje van het werk van jullie schouders afgehaald worden. Een heleboel mensen, De combinatie, de jongeren, de ouders, zullen jullie dankbaar zijn voor jullie inzet!

Ik hoop jullie hierbij genoeg te hebben geïnformeerd, voor vragen kun je altijd bij mij terecht.

Hartelijke dank!

Lonneke Simonse, Stagiaire Prinsessenpad.

Naam Interview:

Datum:

Tijd:

Respondent:

Geboortedatum:

Opleiding:

Functie:

aantal uren:

Topic;	Subtopics;
Ontwikkeling(staken) tijdens de adolescentie.	Algemene ontwikkelingen: - lichamelijke & seksuele veranderingen - cognitieve ontwikkeling - zoeken naar <i>de</i> eigen identiteit (onafhankelijk positief zelfbeeld) - De band tussen familie, leeftijdgenootjes en vriendjes gaat veranderen Ontwikkelingstaken 4-12 - Veiligheid en gezondheid - Gebruik van basale infrastructuur - Verantwoordelijkheden thuis - Vriendschappen - Onderwijs - Onafhankelijkheid: - Rekening houden met anderen: Ontwikkelingstaken voor kinderen van 12-21 jaar; - Positie ten opzichte van de ouders - Onderwijs of werk - Vrije tijd - Eigen woonsituatie: zoeken of creëren - Autoriteit en instanties: - Gezondheid en uiterlijk: zorgen voor een goede lichamelijke conditie - Sociale contacten en vriendschappen: contacten leggen en onderhouden - Intimiteit en seksualiteit:
Inleiding; Binnen de adolescentie verandert er heel veel voor een jongere. De jongere moet zich dan op een heleboel gebieden ontwikkelen. Er zijn algemene ontwikkelingen omschreven en ook ontwikkelingstaken. Ik wil nu graag weten hoe jij denkt over deze ontwikkeling bij onze jongeren (jongeren van het Prinsessenpad), vind jij bijvoorbeeld dat er een knelpunt is en vind je dat er extra stimulatie nodig is? 1. Heb je zelf één of meerdere ontwikkelingen in gedachte waarbij je knelpunten ervaart? (zou je die gestimuleerd willen zien?) 2. De algemene ontwikkelingen zijn..... Ervaar je daarin knelpunten? Zou je iets extra gestimuleerd willen zien? Wat specifiek? 3. Er zijn ontwikkelingstaken van 4-12 jarigen en van 12-21 jarigen. Die van 4-12 jarigen zijn: ..... denk je dat onze jongeren zich daar nog in moeten ontwikkelen? Hoe precies? 4. De ontwikkelingstaken van 12-21 jarigen zijn.... Ervaar je daar ergens extra veel knelpunten? Zou je die ontwikkeld willen zien? Wat specifiek?	

Topic;	Subtopics;
Veelvoorkomende problemen in een behandelgroep/leefgroep.	- problemen in het gezin van herkomst - gebrekkig toekomstperspectief - negatief zelfbeeld - gebrekkig sociaal netwerk - sociale competenties - positie jongere in de groep
Inleiding; Uit de literatuur is een aantal zaken naar voren gekomen die omschreven wordt als veelvoorkomende problemen in een behandelgroep, deze problemen zijn specifiek voor de doelgroep. 1. Ik ben benieuwd of jij zelf ook problemen ervaart die nog niet genoemd zijn, die je extra wil stimuleren? 2. De problemen omschreven door de theorie zijn..... merk jij één van deze problemen sterk op bij onze doelgroep? Is er iets wat je extra gestimuleerd zou willen zien? Wat specifiek? Waarvoor is het van belang?	

Topic;	Subtopics;
Behandeling voor de specifiek beschreven doelgroep.	- vaardigheidstrainingen erg effectief - de vaardigheid sociale competentie - de leefomgeving zoals gezin/familie en school. - sterktes zijn; goed gevoel voor humor, genieten van positieve levenservaringen, sterke band met één volwassene (broer of zus) en een relatief goede gezondheid en zelfverzorging.
Inleiding; Voor de behandeling van onze specifieke doelgroep, met hun bijhorende problemen, is een aantal zaken die belangrijk blijkt en goed blijkt te werken. 1. Heb jij zelf een idee wat een goed middel zou kunnen zijn bij behandeling? (bijv. inzetten leeftijdsgenootjes) 2. De zaken die bleken te helpen bij deze doelgroep zijn.... Denk jij dat hier iets essentieels in zit voor behandeling van onze jongeren? Hoe zie je dat precies voor je in de praktijk? 3. Hoe wordt er binnen het Prinsessenpad omgegaan met deze zaken die belangrijk blijken? Komen deze terug in behandeling? Zou dat beter kunnen?	

Topic;	Subtopics;
Algemene kenmerken van behandeling die positief resultaat hebben.	- goed te luisteren naar de adolescent en extra aandacht besteden aan spanningen en zorgen. - adolescent zelf de kans geven ervaringen op een veilige manier op te doen - leeftijdgenoten zijn erg belangrijk - motivatie van de adolescent, - ouders & gezin erbij betrekken, - zelfvertrouwen bevorderen, - de adolescent verantwoordelijk stellen voor zijn/haar eigen gedrag, - deskundigheid & professionaliteit van de hulpverlener, - naar school gaan stimuleren, - Adequaate voorbeeldgedrag van de samenleving & ouder - Respect door hulpverleners - Interesse van hulpverleners - Affectief klimaat
Inleiding; Voor de behandeling van onze doelgroep zijn veel zaken die positief effect op de behandeling zouden kunnen hebben. 1. Is er iets waarvan je zelf denkt dat het belangrijk is bij de behandeling? Waar moeten wij voor zorgen? (Affectief klimaat?) 2. Ik ga nu een paar zaken noemen die volgens de theorie een positief effect hebben. Als je er een heel erg positief of negatief gevoel bij hebt hoor ik het graag. 3. Is er iets dat je extra wil inzetten bij onze jongeren? Hoe zie je dat precies voor je? 4. Hoe wordt er binnen het Prinsessenpad omgegaan met deze zaken die belangrijk blijken? Komen deze terug in de behandeling? Zou dat beter kunnen? 5. Is er iets dat je heel belangrijk vindt bij de behandeling maar hier niet in terug kan vinden?	

Topic;	Subtopics;
Missie/visie van De Combinatie bij de behandeling.	missie/visie van De Combinatie: - gezonde ontwikkeling, - veilige omgeving, - rechten van het kind, - maatschappelijke omgeving, - kinderen en ouders staan centraal, - in gesprek om doelen vast te stellen, - basiscommunicatie/VIB, sociale competentie-model, systeemgericht werken en wonen doe je thuis.
Inleiding; Uiteraard heeft De Combinatie ook een missie of visie op de behandeling van jongeren. 1. De missie/visie van De Combinatie is..... moet dit extra worden ingezet bij de behandeling? Hoe worden deze zaken nu gebruikt in de behandeling? Is dit voldoende? Kan het beter? Hoe? 2. De methodes die De Combinatie gebruikt zijn..... Moet dit duidelijker worden ingezet bij de behandeling? Wordt dit nu gebruikt bij de behandeling? Zou dit optimaler kunnen? Vind je dat nodig? Hoe precies?	

Topic;	Subtopics;
Motivatie medewerkers	- Motivatie? - Welke manier wel/niet? - Voorwaarden?
Inleiding: Als laatste ben ik nog benieuwd naar jouw motivatie voor de uiteindelijk ehbo-bag, dit staat voor eerste hulp bij opvoeden: behandeling van adolescenten door groepsleiding. Hierin komen leerkaarten met opdrachten/behandelingen te zitten. 1. Denk je dat je gemotiveerd bent deze map te gebruiken? 2. Is er een reden wanneer je hem eerder wel of niet gebruikt? Moeten er voorwaarden zijn? 3. Denk jij deze map aan te gaan vullen? Waarom wel of niet?	

Ten slotte, wil je nog iets vertellen of iets vragen ten aanzien van het onderzoek of het interview?
Afsluiting.